

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

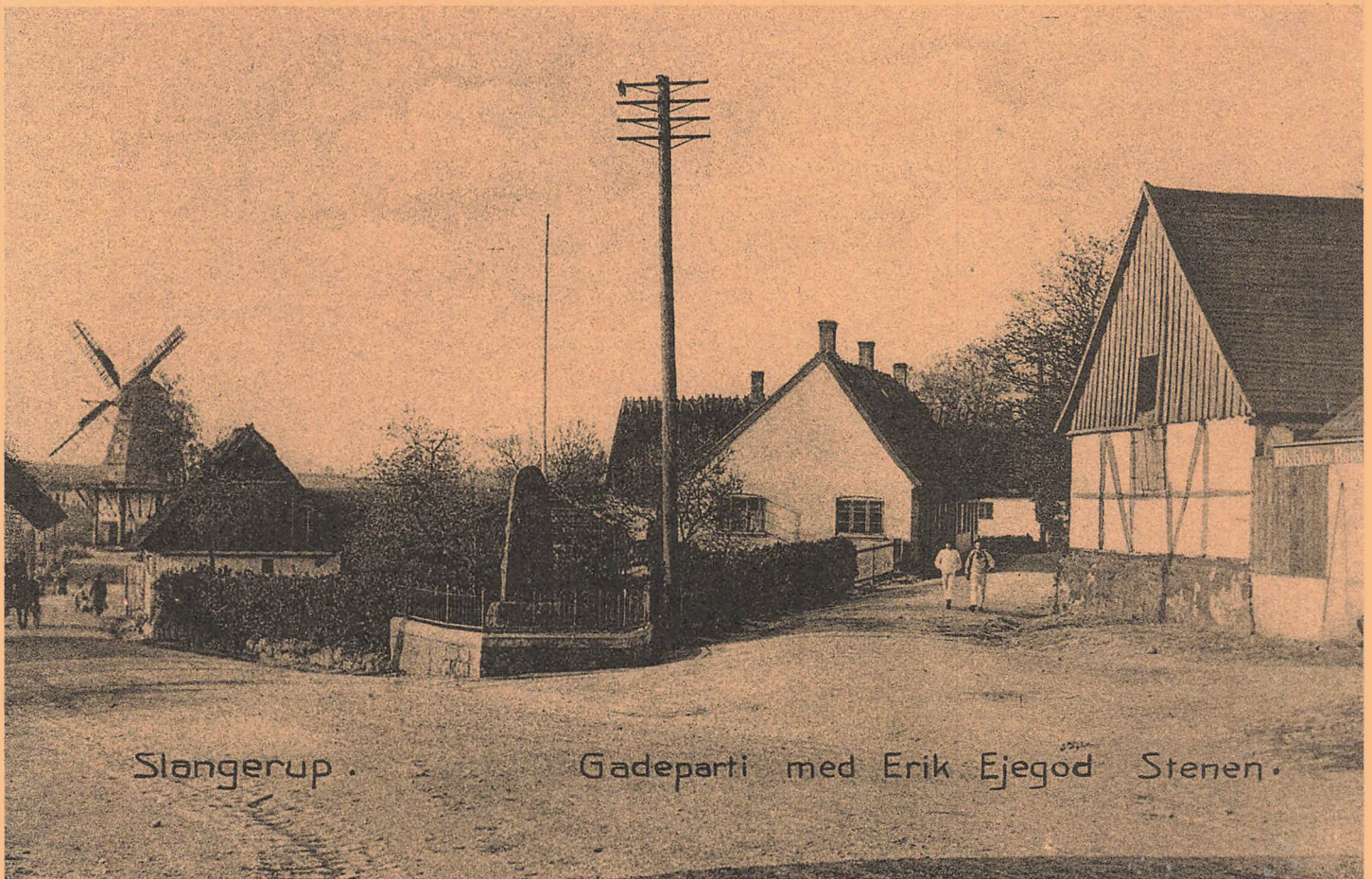
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Christian Larsen

Landsbyen Slangereup 1809 - 1970

Slangereup .

Gadeparti med Erik Ejegod Stenen .

Bind 1: Livet i Landsbyen

Landsbyen Slangstrup
1809 - 1970

Christian Larsen

Landsbyen Slangervup *1809 - 1970*

Bind 1: Livet i Landsbyen

Landsbyen Slangerup 1809-1970

Bind 1: Livet i Landsbyen

Tekst: Christian Larsen m.fl.
Tegninger: Anton Kaarup Nielsen, Kaj O. Skjødt Pedersen
Fotos: Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Knud Larsen,
Historisk Forenings arkiv, Don Johansen, Jens Westerlund
Grafisk bearbejdning
og trykning: Thorsgaard Trykcenter, 1997

Printed in Denmark

ISBN: 87-88301-10-9

© Udgivet af Historisk Forening for Slangerup Kommune,
i samarbejde med Slangerup Kommune.

Uden økonomisk støtte ville det ikke have været muligt
for Historisk Forening at udgive denne serie bøger.
Foreningen retter hermed en varm tak til
Den Danske Bank, Lokalbanken, Unibank samt
Slangerup Kommune

Slangerup omkring 1895, set fra Roskildevej.

Indholdsfortegnelse

1 Borgmesterens forord	6
2 Fra købstad til landsby	9
3 Udskiftning af Overdrevet	15
4 Kommer der kolera 1831?	17
5 Lægerne i Slangstrup	21
6 Slangstrup Børneasyl	27
7 Gæstgivergården	31
8 Da det hvide lys kom til Slangstrup	37
9 Elektricitetsværket – det tekniske	47
10 Så er det skoletid	49
11 Mine første skoledage 1912	67
12 Fra skole til Rådhus	71
13 Marie Kruses skole	73
14 Kingos Minde	75
15 Sognefogeden	77
16 Højagergaard	81
17 Fattig husmandssøn fra Slangstrup	95
18 Foredragsforeningen	101
19 Musikforeningen i Slangstrup	103
20 Slangstrup Brugsforening	105
21 De fattige i Slangstrup	113
22 Vejnavne gennem tiderne	123
23 Byplan 1899	125
24 Kilder og litteratur	127

Forord

Det er med glæde, at jeg kan byde velkommen til bogværket »Landsbyen Slangerup 1809-1970«, der i 1997 udkommer med et bind med undertitlen »Livet i Landsbyen« og i løbet af 1998 med to bind med undertitlerne »Fra sogneforstanderskab til kommunesammenlægning 1842-1970« og »Håndværk, Handel, Industri og Foreningsliv«.

Slangerups historie fra Erik Ejegod og til i dag er meget omfattende, og det er interessant læsning for alle med historisk eller samfundsmæssig interesse. I 1931 udkom det store værk, »Frederikssunds og Købstaden Slangerups Historie« af Arne Sundbo, der beskrev tiden indtil 1809, hvor Slangerup blev nedlagt som købstad.

Det har længe været et stort savn, at den nyere tid fra 1809 ikke er beskrevet, men det rådes der nu bod på. Med stor

historisk indsigt og sans for at fremdrage det væsentlige, har arkivleder Christian Larsen, Lokalthistorisk Arkiv, gennem år udført et utrætteligt arbejde med at samle og redigere kildemateriale fra statslige og lokale arkiver om Slangerups senere historie.

Det er blevet til et fornemt og interessant bogværk, der på værdig vis følger op på Slangerups ældre historie. Bøgerne udgives af Historisk Forening med støtte af private sponsorer og Slangerup Kommune.

Jeg vil rette en stor tak til Christian Larsen og til øvrige, der har medvirket til udgivelsen af disse historiske bøger, der på en overskuelig og spændende måde giver baggrunden for vort nuværende samfund.

*Bent Lund,
borgmester*

Indledning

Kære læser

Nu må du ikke tro, at du bliver verdensmester i Slangers historie ved at læse historierne i dette bind. Såfremt du vil dykke ned i den gamle købstads ældste historie med Erik Ejegod, Thomas Kingo og mange andre store navne, må du søge andre kilder, f.eks. Arne Sundbo's »Frederikssunds og Købstaden Slangers Historie«, som blev udgivet i 1931-37 og kan lånes på biblioteket.

Arne Sundbo slutter imidlertid ved Slangers Købstads nedlæggelse i 1809, hvor Slangers blev til en landsby. Tiden efter 1809 er der ikke skrevet så meget om. Skammede Slangersupperne sig? Eller var der ikke noget at skrive om? Flere har sagt til mig, »at der skete jo intet i Slangers før i 1906, hvor vi fik jernbaneforbindelse til København«.

Det udsagn er nu ikke helt rigtigt. Livet i landsbyen fortsatte, livsuret drejer, og Slangersupperne lærte at indstille sig på de ændrede vilkår.

Det fortælles der om i dette bind og de bøger, der kommer efter. Det første her vil måske opfattes som en blandet landhandel – en høkerbutik under Læbæltet.

Men alligevel: God fornøjelse!

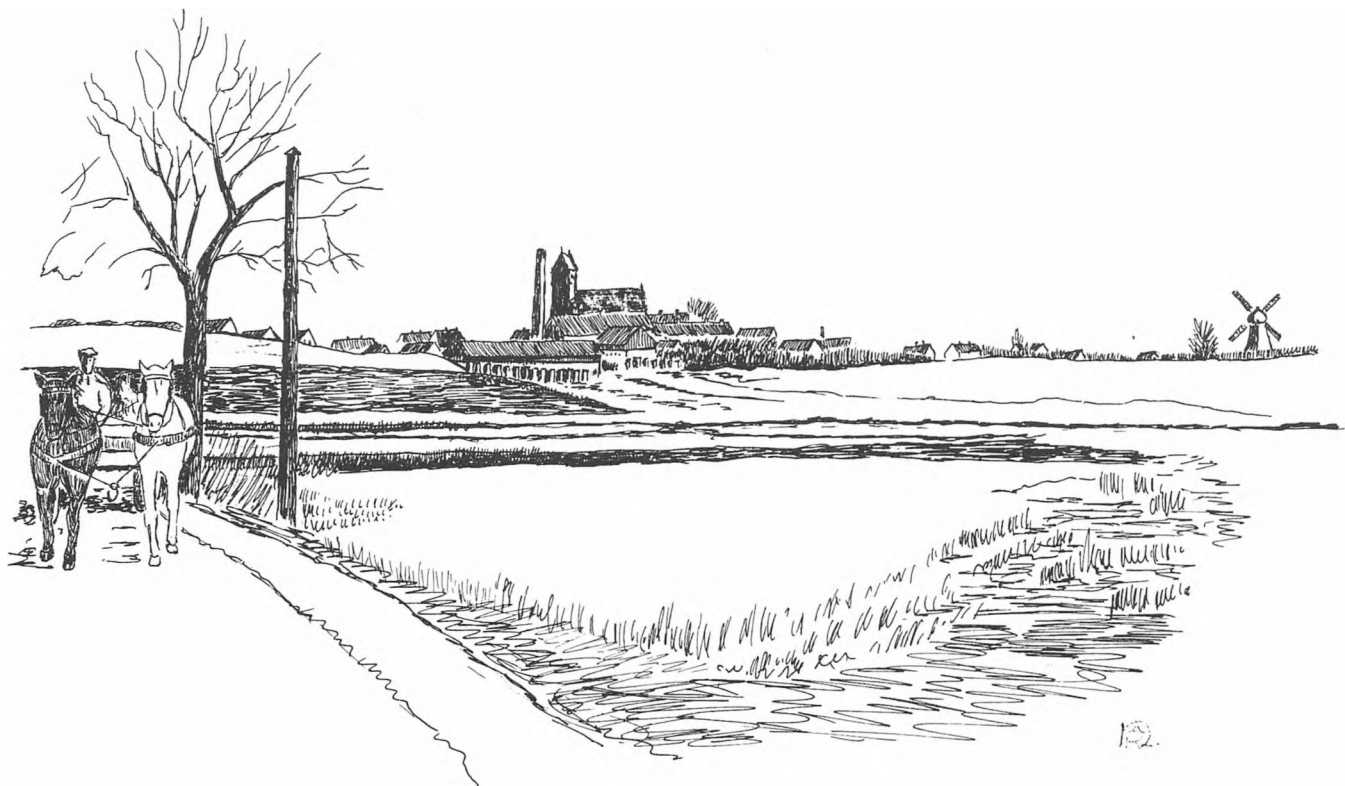
Man kan ikke udgive en lokalhistorisk bog uden hjælp fra andre. Jeg har derfor trukket på hjælp, især fra de »faste« i Historisk Forenings arkiv, hvor flere har et betydeligt større kendskab til den lokale historie end jeg. De skal have en særlig tak. Det samme gælder Museumsgruppen, der har støttet med illustrationer og gode ideer.

Det må også nævnes, at det hele ikke var blevet til noget uden støtte fra Slangers kommune, der gennem årene har vist interesse for det historiske – også selv om historien stopper i 1970 – altså for et kvart århundrede siden.

Tak til Jer alle.

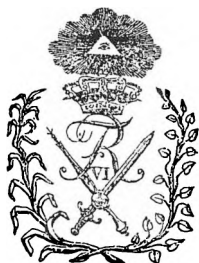
Christian Larsen

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

Have Mølle dam omkring 1920. Have Vandmølle stander møllehjulet omkring 1910, men omridset af opstemningen til mølledammen ses endnu i terrænet. Vejen løber på dækningen.

2 – Fra købstad til landsby

KØBSTADSTIDEN ER FORBI. KONGEN HAR Udstedt ORDREN SLANGERUP ER NU EN LANDSBY

»København 12. maj 1809

FREDERICUS SEXTUS P.P.:

VOR GUNST: Os er allerunderdanigst bleven foredraget: At vor Kjøbstad Slangrup, hvis Bygninger, ved den samme Bye, for omtrent 2 Aar siden overgangne ildsvaade, for største Deel bleve lagt i Aske, er i megen Aftagelse, da Kjøbstaden Frederichssund, som ikkun ligger i en Afstand af 1 Miil derfra, har i den senere Tid, formedelst dens Angenemen Beliggenhed, tiltrukket sig al Handel fra Slangrup, for hvilken den i Begyndelsen blot var et Ladested, af hvilken Aarsag det derfor er bragt i Forslag, at denne Kjøbstad, hvor Byfoged-Embedet for indeværende Tid er vacant, nu maatte forandres til en Landsbye. Efter at have taget denne Sag, tillige med de Os i øvrigt foredragne Omstændigheder i nøjeste Overvejelse, giver Vi Dig hermed tilkiende, at Kjøbstaden Slangrup herefter skal anføres som en Landsbye. «

DØDSDOMMEN

Således lyder indledningen til kongens skrivelse til Amtmanden over Frederiksborg Amt, H.N.Archander, dateret den 12. maj 1809.

Hvad er betingelserne?

Brændevinsbrænderierne

Kongen ønsker, at brændevinsbrænderierne fremdeles må virke ved de nuværende ejere og medens deres koner endnu lever. Men de må ikke lejes eller forpagtes ud til andre, og de almindelige afgifter skal stadig betales.

Købmænd og håndværkere

De, der har næringsbrev, må fremdeles beholde deres ret til at virke, samt at rejse til markederne andre steder, denne ret gælder også deres nuværende hustruer og enker.

Soldatertjeneste

Slangrups nuværende krigsdygtige borgere og deres nuværende børn skal som hidtil være fri for udskrivning til krigstjeneste, hvorimod senere fødte børn skal betragtes lige med andre landsbybørn.

Udskiftning af jorden

Slangrup by, det nærmeste agerland og Overdrevet skal udskiftes. Byens grundejere får fuld rådighed over jorden på Overdrevet, såfremt de betaler en årlig afgift til Købstaden Frederiks-

Slangerup skal høre under Frederiksborg ting

Slangerups borgere hører herefter til under Frederiksborg Birketing og skal deltage i udgifterne hertil på lige fod med øvrige i Birket. Ligeledes skal de i Politisager henhøre under samme Birkedommer.

Slangerups beboere skal efter udskiftningen deltage med de øvrige Frederiksborg Amts landboere i lov- og retsomkostninger og andre udgifter, der skal lignedes i forhold til hartkornet.

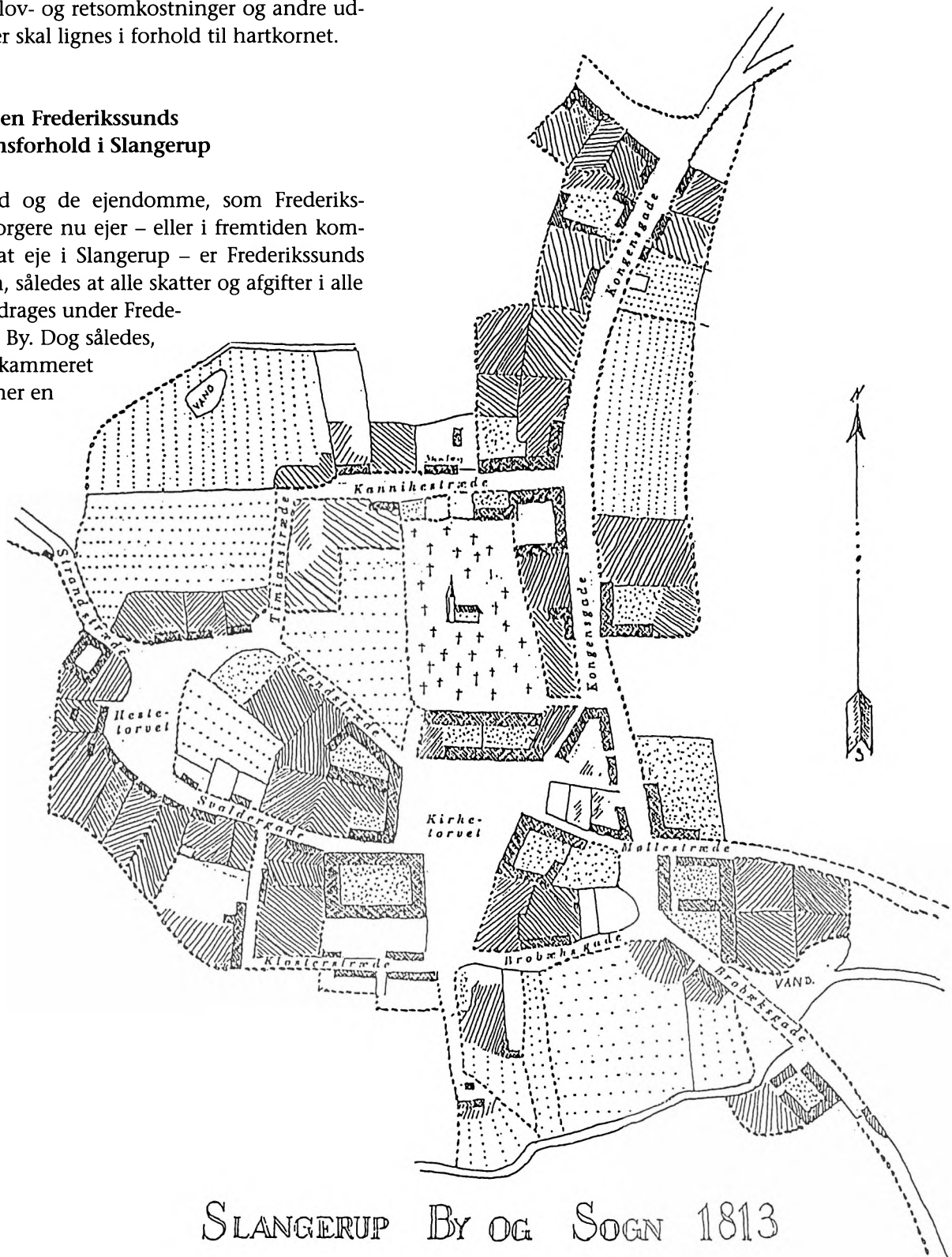
Købstaden Frederikssunds ejendomsforhold i Slangerup

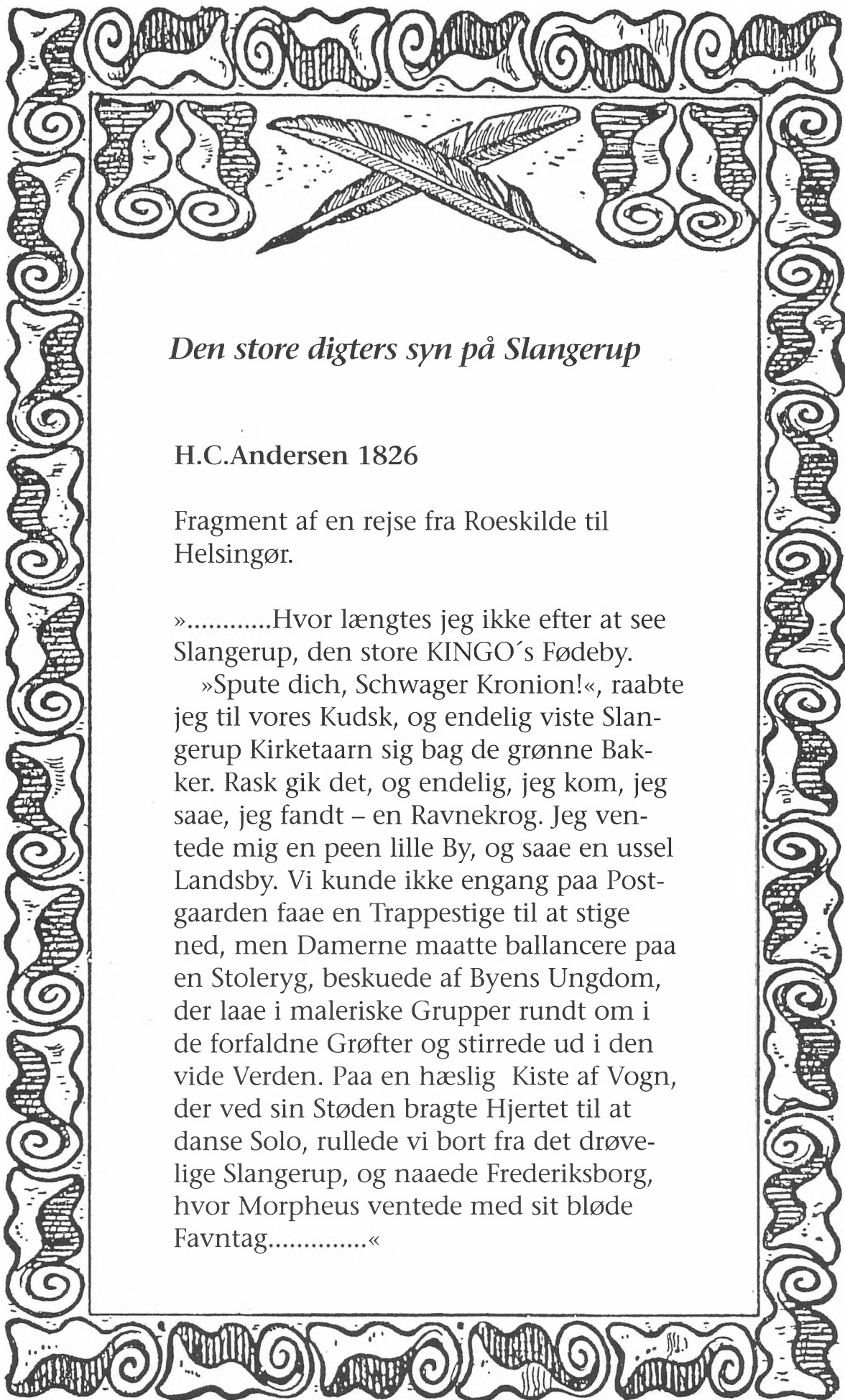
Den jord og de ejendomme, som Frederikssunds borgere nu ejer – eller i fremtiden kommer til at eje i Slangerup – er Frederikssunds ejendom, således at alle skatter og afgifter i alle dele inddrages under Frederikssund By. Dog således, at Rentekammeret bestemmer en nøjagtig grænse.

Og afslutningen på Kongens skrivelse lyder:

»Hvorefter Du Dig Allerunderdanigst haver at rette og Vedkommende saadant til Efterretning at tilkiendegive.«
»Befalende i vor Kiøbenhavn den 12. Mai 1809«
Til Amtmanden over Frederichsborg Amt

H.N.Archander

Den store digters syn på Slangerup

H.C.Andersen 1826

Fragment af en rejse fra Roeskilde til Helsingør.

».....Hvor længtes jeg ikke efter at see Slangerup, den store KINGO's Fødeby.

»Spute dich, Schwager Kronion!«, raabte jeg til vores Kudsk, og endelig viste Slangerup Kirketaarn sig bag de grønne Bakker. Rask gik det, og endelig, jeg kom, jeg saae, jeg fandt – en Ravnekrog. Jeg ventede mig en peen lille By, og saae en ussel Landsby. Vi kunde ikke engang paa Postgaarden faae en Trappestige til at stige ned, men Damerne maatte ballancere paa en Stoleryg, beskuede af Byens Ungdom, der laae i maleriske Grupper rundt om i de forfaldne Grøfter og stirrede ud i den vide Verden. Paa en hæslig Kiste af Vogn, der ved sin Støden bragte Hjertet til at danse Solo, rullede vi bort fra det drøvelige Slangerup, og naaede Frederiksborg, hvor Morpheus ventede med sit bløde Favntag.....«

Noget om grundene til nedlæggelsen af købstaden

Der var mere end en grund til nedlæggelsen, men det er vanskeligt at pege på een bestemt. Var det måske Slangerrupernes egen fejl? Var det branden i 1808? Eller var det, fordi antallet af købstæder skulle formindskes?

Var det Slangerrups egen fejl?

Det Ladested, der blev anlagt ved Sundby Færges i 1578, overtog efterhånden en del af Slangerrups handel. Slangerrups handlende syntes nemlig, at det var spildt arbejde at transportere varerne til Slangerrup og sælge dem der. De etablerede sig ved Ladestedet og købte og solgte derfra. I dag vil vi vel sige, at de handlede sort. De undgik nemlig at betale Moms (Consumtion) til Slangerrup. Consumtion kaldtes også Accise. Denne skulle betales ved indførsel til enhver købstad, ved byens porte. Slangerrup har haft tre porte, Nørreport på vejen mod Frederiksborg, Vesterport mod Frederikssund og Sønderport ved Brobæk på vejen mod Roskilde. Mod øst var der kun et led.

Det blev efterhånden almindeligt, at Slangerrupborgere nedsatte sig i Sundby som erhvervsdrivende. De ansøgte om at få stillet jord til rådighed (af Kronens Gods), for at kunne udvide deres forretninger. Det var der selvfølgelig penge i, men samtidig et spadestik til Slangerrups købstadsgrav.

Blev Slangerrup foræret til Frederikssund?

Det forekom med rette mange Slangerrupborgere, at der var tale om en foræring. Ikke alene blev byen reduceret til en gemen landsby. Samtidig skulle byen også betale for at blive kaldt en landsby. Her i 1996 ved vi, at afgifterne af Overdrevets jord kom til at være i mere end 100 år, idet de først blev afskaffet i 1920.

Når vi kigger lidt i Frederikssunds regnskaber, kan vi se, at afgifterne fra Slangerrup Overdrev skæpper godt i Kommunekassen. Slangerrup forsøgte gentagne gange at få den uretfærdige skat fjernet – men fik naturligvis NEJ!

I 1849 er afgiften af Slangerrup Overdrevs Jorder for året 1849 Rdl 50 Mark. Det virkede ydmygende på beboerne at skulle betale til en købstad – en opkomling af ens egen by – der allerede havde sneget sig op til noget større. Næh – Frederikssund var blot Slangerrups Filial.

Var der noget at gemme på?

Pinselørdag den 3. juni 1797 vandrede to studenter gennem Københavns Nørreport ud i det lyse sommerland for at begive sig på vandring gennem Nordsjælland. Den ene fortalte senere i en beretning om deres oplevelser på turen. Han hed Lauritz Engelstoft. Den 10. juni 1797 gik turen fra Jægerspris mod Slangerrup. Han fortæller:

»Vi nåede kl. 11 Slangerrup, den usleste Kiøbstad, jeg endnu har seet. Hobroe, Niibe og Løgstør see dybt ned paa den. Igjennem nogle elendige trange Gyder listede vi os ned til Byfoged Arff.....

...Gaderne ere saaledes brolagte, at man maae takke Gud, naar man ej brækker Benene...«

Var der mon noget at gemme på?

Var det branden i 1808, der var skyld i købstads-nedlæggelsen?

I Frederik den Sjettes skrivelse om Købstadens nedlæggelse hedder det:

... at Vor Købstad Slangstrup, hvis Bygninger, ved den samme Bye, for omtrent 2 Aar siden overgangne Ildsvaade, for største Deel bleve lagt i Aske ...

Dette udsagn er stærkt overdrevet. Godt nok brændte der 4 gårde og 18 huse, men det var ikke »størstedelen af Slangstrup«. Alligevel tages branden til indtægt for at nedlægge Købstaden. Kongens rådgivere, såvel Amtmanden H.N.Arctander som den konstituerede Byfoged C.P.Feilberg, overdriber hændelsen, der blot bruges som endnu et påskud for at slette Slangstrup af Købstadernes tal.

Var det måske, fordi vandet forsvandt i Græse Å?

Er det rigtigt, at denne antagelse er korrekt? Købstaden blev nedlagt, fordi man ikke mere kunne sejle varer ind til byen – er det rigtigt?

Nej, det er ikke rigtigt – **man har aldrig kunnet sejle til Slangstrup!** Man har højst kunnet trække en pram ad Græse Å. Vandspejlet i Græse Å ligger

omkring 20 meter over vandet i Roskilde Fjord – og det har ikke ændret sig væsentligt de sidste 1000 år.

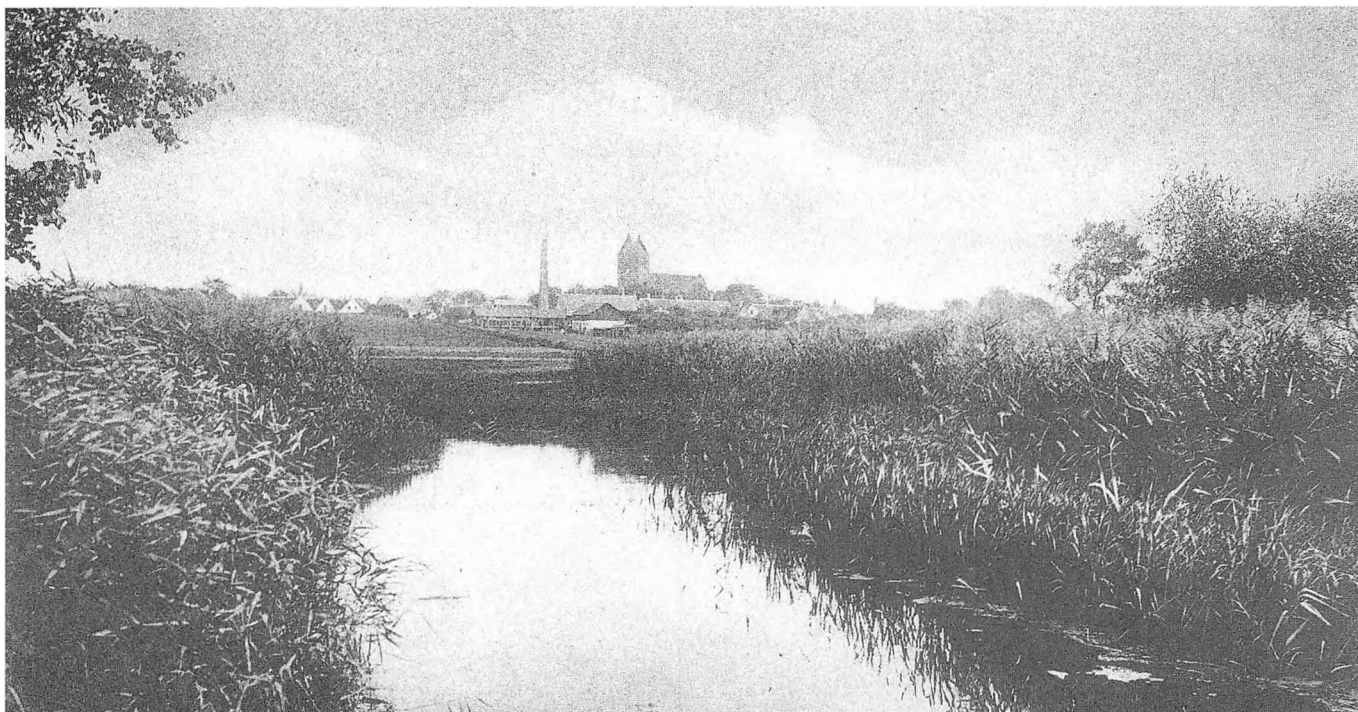
Læbæltet

I 1857 indførtes næringsfrihed. Men for at beskytte købstadernes interesser fastsatte loven af 29. december 1857 med hensyn til handel et såkaldt Læbælte, indenfor hvilket handlende ikke måtte slå sig ned på landet. For købmandshandel var afstanden 1,5 mil fra købstaden, og for høkere 1 mil (ved en høker forstås en »småhandlende«). Bestemmelsen blev først endelig ophævet i 1920.

Det er klart, at denne bestemmelse ramte landsbyen Slangstrup (1 mil = 7,5 km). Man kunne nok tillade høkere, men ikke egentlige købmænd, når man målte afstanden til Frederikssund. Det skabte megen diskussion i byen og i »Rådene«. Afstandene var jo »lige på kanten«. Hvorfra og hvortil skal man måle?

I sognerådsprotokollerne kan vi se, at bestemmelsen volder kvaler. Kan vi tillade en købmand mere i Slangstrup, end den ene, vi har tilladelse til? Se i sognerådsreferaterne, hvorledes man prøver at løse problemet for handelen i byen. Vi kunne jo anføre ham som en »høker«.

Men stadig er Frederikssund et barn af Slangstrup. Frederikssunds historie kan ikke fortælles eller prentes uden Slangstrup!

Græse å omkring år 1900

3 – Udskiftning af Overdrevet

Udskrift af Frederiksborg Amts Landvæsens protokol

»Anno 1815 den 17. juni mødte Frederiksborg Amts Landvæsens Kommission, Amtmand Arctander, Kammerråd Dumetius og Landvæsens Commissær Larsen i Slangerup Bye, for ifølge Landvæsensforstander Fensmarks skrivelse af 13. dennes at bestemme efter hvilken målestok enhver andel i Slangerup Overdrev bør udskiftes, ligesom og at få bestemt, hvorledes mosernes grænser forinden delingen skal afsættes i marken«.

Ved dette møde indfandt sig samtlige Slangerup Byes Grundejere med undtagelse af købmand Christen Jensen, som var forhindret. Carl Mørck var også tilstede, den konstituerede Amtsforsvalter Rasmussen for ifølge Amtets anmodning at påse Hans Majestæts Rettighed forsåvidt Kratmøllens græsningsret i bemeldte område.

Følgende grundejere: Foged Krog, brændevinsbrænderne Fritz og Mønster, provstinde Raben, Skolen, postmester Riis .

Landvæsens Commissær Feilberg fremlagde sin ligning, approberet af Skifte-lysning forhen den 18. marts 1790 over omhandlede ejeres rettighed til græsning i Overdrevet. Denne viser uoverensstemmelse med grundtaxterne. Ligeledes fremlagdes den kongelige Resolution af 4. maj 1811 og overenskomst holdt efter det forholdsvise areal, når nævnte ligning fastsættes.

Der foretoges herefter en beregning:

Byboere, ejene grundtakst i Slangerup og hvor disse grundtakster herefter til græsning på Overdrevet må indsættes

Hermed fastsættes således den enkelte Slangerupborgers ret til at lade sine kreaturer græsse på Overdrevet. Græsningsarealet fastsættes efter hvor stor en grund, den pågældende ejer i Slangerup By. Eftersom byens største grundejere alle har en gård i Slangerup By – en bondegård – er alle afhængige af græsningsretten på Overdrevet.

Kreaturene har naturligvis altid »i mands minde« græsset på Overdrevet, men efter en ældgammel beregning fra købstadstiden langt tilbage i tiden. Derfor skal der nu foretages en udskiftning, således at jorden bliver mere ligelig fordelt. Man støder straks ind i problemet med Kratmøllen.

Møllen har altid været i kongens eje, og har dermed også haft del i græsningsretten på en del af Overdrevet. Men hvor stort et areal tilhører Kratmøllen? For at tilgodese kongens rettigheder er der derfor en repræsentant tilstede, en repræsentant der skal varetage kongens interesser.

Men landinspektør Fensmark slog fast, at Kratmøllens andel i græsningsretten skulle fastsættes på et grundlag fra 1790 og dermed ligestilles med Slangerupborgerne. Udskiftningen foregik således, at Overdrevet deltes »efter den brug, enhver af grundejerne havde gjort af jorderne«. Kratmøllens andel blev herefter jord til 12 høveders græsning.

4 – Kommer der kolera 1831?

Peter Hansen, sognepræst i Slangstrup

I foråret 1831 optræder der kolera-udbrud nær Danmark, og det frygtes, at epidemien skal nå vort land.

Henset hertil udstedes en kongelig forordning af 19. juni 1831 indeholdende regler for forebyggelse af sygdommen og behandling af de syge. De foreskrevne foranstaltninger blev gennemført – også her i Slangstrup-området.

Der blev oprettet en Sundhedskommission for Slangstrup-Uvelse Pastorat med Sognepræsten, Peter Hansen, som formand.

Nødhospitaler

Der skal oprettes nødhospitaler (lazaretter).

I Pastoratet oprettes tre, nemlig

- Thomas Rugaards gård i Jordhøj,
- Rasmus Olsens hus på Uvelse Mark og
- Stephan Petersens Enkes hus på Uvelse Mark.

Disse Lazaretter skal naturligvis udstyres med senge, sengehalm, dyner, puder, lagener og dækkener, ligesom de pebtsyge skal forsynes med mad og drikke.

Til afhentning og transport af de syge til Lazaretterne og til at bortkøre og begrave de døde er udtaget 6 mand, der skal have logi i nærheden af Lazaretten og staldrum og foder til hestene.

Som ligbærere er udtaget: Jens Andersen, Peder Nielsen, Christopher Pedersen og Carl Andersen, alle af Slangstrup By.

Den Kongelige Forordning

Pastoratet rummede i folketal:

Slangstrup By med Overdrevet, Øen og Aasen	507
Det egentlige Slangstrup Sogn, incl. Jordhøj, Quinderup, Manderup og Hørup	553
Annexet Uvelse Sogn med Uvelse og Lystrup	501
Ialt	1.561

Sundhedskommissionen består af:

- Sognepræsten Peter Hansen, der er formand,
- Postmester Frederik Christensen, Slangerup, (lige tiltrådt),
- Skolelærer og kirkesanger Søren Ibsen, Slangerup,
- Lægdsmand og Sognefoged, gårdmand Ole Olsen, Manderup,
- Gårdmand Jens Nielsen, Jordhøj,
- Proprietær Hertel, Strenghøjgaard, Lystrup,
- Lægdsmand og Sognefoged, gårdmand Hans Jensen, Uvelse og
- Sognefoged i Slangerup S. Krog.

Pest eller kolera

Pest eller kolera er udtryk vi bruger, når noget vil gå skidt, og vi ikke kan gøre noget ved det.

Men pest er, ligesom koleraen, en epidemi, der igennem århundreder har hærget landene – også Danmark, og også vort lokalområde.

I det 13. og 14. århundrede døde omtrent en trediedel af befolkningen, og hele områder lå øde hen.

Overfor ses en nedfotograferet side af Jørlunde Kirkebog fra året 1654. Det »normale« i Jørlunde er en 5-6 begravelser *om året*. Men dette år har præsten i perioder 3-4 begravelser *om dagen!*

I 1654 har han ialt 118 begravelser.

1853. Trafik til kirkegård i København. – Fra »p.t. Danmarks Nyheder« af Erik Kjersgaard 1978.

Onsdagen den 14 Septemb. Hef Hans Jørgensens lille Drog af siengelsbø, h
Hans Jørgen Rørson, atatis 9 aar, Begravet. Og
Anders Rindmands kvænde børn, Lovise, 8 aar, Anna 5 aar.

Torsdagen den 17 Septemb. Hef som Anders Rindmands Datter, h Hans
Else, atatis 14 aar, Begravet.

Mandagen den 18 Septemb. Hef Drogel Vilhelm Datter, som kint Jørgen
Jensen i hia, Begravet, atatis 12 aar.

Onsdagen Hef Asmund Jensen, som kint Anders Rindmand i siengelsbø,
og born fød i Ralland, Begravet. atatis 34 aar.

Onsdagen den 20 Septemb, Hef Peter, Peter Petersens søn af Drog,
h-lilla, atatis - 10 aar, og Ellen, Hans Træsbøemagers
Datter, atatis - 14 aar Begravet.

Onsdagen den 21 Dto Hef Lavinie Skensbo kvænde - Drog h Hans,
Lavinie Andriksen, fød: St: Sævielle, atatis 15 aar, Begravet

Torsdagen den 22 Hef Peter Sørensen hls søn fød af hien, h Hans
Hans Peter, Begravet, atatis 5 aar.

Dominica 18 Trinit: Hef Lavinie, Anders Rindmands søn i siengelsbø Begravet
atatis $7\frac{1}{2}$ aar.

Onsdagen den 27 Septemb. Hef som Anders Rindmands kvænde, Karen
Hofneld Datter, atatis 35 aar, Og 2 Hans børn
Maren, 12 aar, Og Kristen 5 aar, Begravet.

Stor samme Dag, Ellen Vilhelms D: som kint Jørgen Jensen i St: J:
atatis 31 aar, Og Bodild Lavinie Jørgens hls pige, Sigitta
Peters D:, Og Ellen Christens D: fød til Kristin Jens
Christens, atatis $6\frac{1}{2}$ aar, Begravet.

Torsdagen den 29 Sept: Hef Peter Christensen af Jørlund, at: 78 aar,
og Hans Christens, at: 76 aar, Morten Mogens søn, Peter,
atatis 14. aar, Og Kristen, Sofus Knud, søn, atatis 11 aar, Begravet.

Torsdagen den 1 Octobr. Begravet 3. Morten Grofer, af
siengelsbø, at: 35. aar, Hans stiftsatter, Maren Christens D:
atatis 22 aar. Peter Mathis søn, Sofus, at: 13. aar.

Lateris . 25.

Indsamling af senge og sengetøj

Der er foranstaltet en indsamling i sognene af sengeklæder m.v., men kvaliteten er svingende, flere afleverer gamle og hullede dyner og opslidte dækkener. Sognefoged Hans Jensen må rykke de, der ikke har afleveret sengeklæder. Som hovedregel ser det dog ud til, at indsamlingen er gået fint og at hjælpsomheden er stor, der er samlet sengeklæder til omkring 60 senge. Forplejningen skal klares af beboerne på skift, ligesom pasning og pleje af de syge.

De udførte foranstaltninger følges nøje fra Amtet. Distriktslæge Evertsen kommer på inspektion, og der foregår

en livlig korrespondance mellem Sundhedskommissionen og amtmand Treschow.

Klar til at modtage koleraen

Alt i alt synes det, at kongens forordning efterleves med stor ildhu. I Slangerup Pastorat udføres alle befalede foranstaltninger, således at man er klar til at modtage koleraen. Men Danmark gik stort set fri i denne omgang.

Set i bakspejlet ved vi, at en voldsom koleraepidemi kom til udbrud her i landet i 1853, hvor mere end 6000 mennesker døde i løbet af seks måneder.

Hvad er kolera?

I dag ved vi, at kolera er en smitsom sygdom, der især smitter gennem drikkevandet. Sygdommen udvikler sig på den måde, at den syge får voldsom diarré og kaster op. I løbet af meget kort tid kan man miste så meget væske, at man dør af det. Sygdommen kan helbredes, når kroppen får tilført lige så meget vand, som den taber.

Men det vidste man ikke i 1853.

Smitte eller kim i luften?

Lægerne er uenige om koleraens årsag. De fleste mener, at sygdommens kim ligger i luften, næret af stank og snavs. De vil bekæmpe koleraen med hygiejniske foranstaltninger. De øvrige holder på, at sygdommen er smitsom fra menneske til menneske, og de går ind for isolation af patienterne som eneste virksomme middel mod epidemien.

Fra Erik Kjersgaards:
»p.t. Danmarks Nyheder«
1978

Kongens slutord på Forordningen af 19. juni 1831

Vi gjøre iøvrigt Regning paa, at den Menneskekjærlighed, Sindighed og Lydighed mod Lov og Orden, som Vi ere vante til at finde hos Vort Folk, ogsaa vil vise sig, om Forsynet skulle hjemsøge nogen Deel af Vore Lande med den Plage, hvis ødelæggende Virkning denne Vor Anordning gaaer ud paa at forebygge eller formindske.

Og skjøndt Enhver vil finde den bedste Belønning for hvad han ved slig Leilighed virker til sine Medmenneskers Frelse i sin egen Bevidsthed, saa vil det dog være Os en Tilfredsstillelse at kunne give Enhver, som udmærker sig ved særdeles Prøver på Menneskekjærlighed, forenet med Klogskab og godt Overlæg, et Beviis paa Vort Velbehag.

5 – Lægerne i Slangerup

Tegning: A. Kaarup Nielsen

Den gamle lægebolig, Kongensgade 20, der brændte ved den store brand, 6. maj 1902.
Huset blev genopbygget og er i dag hjemsted for den kommunale Skatteforvaltning.

Malvina og Peter Arup

Peter Arup var Slangersups eneste læge fra 1874 til 1914, altså i fyrré år.

Han var medlem af sognerådet fra 1885 og sognerådsformand 1892 - 1894.

Formand for Sundhedskommissionen 1885 - 1892.

Peter Arup var en afholdt læge. Hans kone, Malvina, var en af initiativtagerne til oprettelsen af Slangersup Børneasyl i 1876

Peter Arup

Keramiktavle

Det er formentlig Peter Arup, der har ladet bygge huset, Kongensgade 20, hvor nu Skatteforvaltningen residerer.

Huset, der var stråttækt, brændte ved den store brand i 1902. Han lod huset genopføre, således som det ser ud i dag.

På husets bagside - over døren - lod han opsætte en keramiktavle, som her er gengivet i fotografi af Don Johansen.

Lægehuset, Kongensgade 20

Arups lægehus ser næsten ud, som det blev bygget i 1902, men der er foretaget mange ændringer i dets indre.

Det rummede jo oprindelig såvel venteværelse, konsultation som privatbolig.

Således overtog læge Erik Dan Jensen og hans kone - Ellen - huset i 1966 og virkede her i et par år.

Koefoppe - Indpodnings - Attest.

9-2

FR
VI.

Johanne Cathrine Jørgens og Gunderum Ole Sørensens
fød i *Stre Høgelø* og boende i *Svanen Gyn 1 1/2* Aar gammel, er af mig
underskrevet, Aar 1834 den 4de Jul^{ie} indpodet med Koefopper.
Bed noiagtigt Eftersyn imellem den 7de og 9de Dag efter Indpodningen
har jeg fundet alle de Tegn, som vise dem at være de ægte Koefopper: de
vare nemlig hele og ubeskadigede, opfyldte med en klar Bødste, i Midten
nedtrykkede, og omgivne med en rød Sirkel; *Johanne*
har da ordentlig giennemgaaet de ægte Koefopper, som betrygge *Sørensens*
for Bornekopper i Fremtiden; hvilket herved, paa Ære og Samvittighed,
bevidnes

af

Frederik Sund den 20de Sept. Aar 1834.

Sørensen 28 Oct 1834

Arup
Frederik Sund

Arup

De første læger vi kender

Koppevaccination af alle børn indføres i Danmark i 1810 ved en kongelig anordning. Når barnet indskrives i skolen, skal der forevises en koppeattest og i indskrivningsprotokollen anføres, hvilken læge der har udført vaccinationen.

Fra koppeattesterne stammer vort kendskab til Slangerups tidligste læger, idet dog de fleste vaccinationer er udført af Distriktslægen fra Frederiksborg.

I Folketællingerne kan vi dog finde frem til nogle Slangeruplæger. I 1850 anføres Christian Christopher Ludvig Sommer som praktiserende læge.

I Folketællingen for 1870 finder vi Mathias Carl Granjean Thye, 38 år, anført som praktiserende læge.

Andetsteds nævnes i 1858 Jacob Henrik Thøger Holm, og atter i september 1860.

Holm flytter til Frederikssund.

Peter Arup

Den 5. november 1874 opretter Peter Arup praksis i Slangerup i huset, nu

Kongensgade 20. Muligvis har Peter Arup selv ladet huset bygge på dette sted. Han er ugift, men gifter sig i 1875 med Malvina Ipsen.

Peter Arup praktiserede i Slangerup i 40 år. Han var en dygtig og afholdt mand. Dette, at have en læge i byen var et stort fremskridt for egnens beboere.

Transportforholdene

At være læge på landet var et krævende arbejde. Sygebesøgene i byen kunne vel klares til fods, men når det var ude på Overdrevet eller i landsbyerne omkring Slangerup skete transporten med hestevogn. I de dage havde bønderne kørepligt, et antal gange om året alt efter ejendommens størrelse. Kørepligten gjaldt transport af læge, jordemoder eller når syge skulle indlægges på sygehuset. Det var ikke altid lige bekvemt at age i åben vogn i al slags vejr. Lægen havde sin egen agestol, »doktorstolen«, som blev anbragt i den vogn, som nu kom og hentede ham.

Vinterdage med frost og sne foregik transporten med kane eller slæde. Med kabudsen trukket godt ned om ørerne,

indhyllet i kørepelsen med den store pelskrave og benene godt nede i fodposen gik turen så ud på sygebesøg.

Senere fik doktor Arup en cykel, og så gik det noget lettere at nå ud til patienterne – i hvert fald om sommeren.

Sognerådsformand

Peter Arup var en meget udadvendt mand, der tog del i alle byens aktiviteter. Han var således sognerådsformand i årene 1892 - 1895, og ellers medlem af sognerådet i en årrække. Arup var en af foregangsmændene i foreningen »Kingos Minde«, der bl.a. stod for rejsningen af mindestøtterne for Thomas Kingo i 1883 og for Erik Ejegod i 1886.

Også Arups kone, Malvina, tog ivrigt del i byens liv. Allerede i 1876 var hun med ved oprettelsen af Slangstrup Børneasyl i Klosterstræde. Asylet fik dog en kort levetid, blot ca. fire år, hvilket formentlig skyldtes manglende midler.

Lægeboligen

Den gamle lægebolig var stråttækt og brændte ved den store brand i 1902, men Arup lod huset genopføre, omtrent som det ser ud i dag. Det er Kongsgade 20, i dag rummer det kommunens skatteforvaltning.

Over indgangsdøren (i tårnet bag huset) lod Arup indmure en keramiktavle med motiv – en opgående sol – og et vers:

*Af Peter Arup, Læge i Nitten Hundred to,
da Ilden havde hærgnet gjenrejstes
dette Bo.
Ihvo du er som træder ad Husets
Tærskel ind
find Karskhed her for Legem og
Munterhed for Sind.*

Den 5. november 1914 holdtes der 40 års jubilæum på Gjæstgivergaarden. Slangstrup havde netop startet med elektrisk lys, således at lysekronerne

Lægekunstens symbol:
Asklepios' stav omslynget af en slange.

Selskab i haven foran lægehuset, 1889. Peter Arup sidder længst mod højre, hans kone, Malvina, står midt for det runde bord.

kastede »det hvide lys« ud over de festligt pyntede borde. Ved hver kuvert stod der en keramikskål, pyntet med blomster. Motiverne på denne skål var på den ene side den gamle, stråttækte lægebolig og på den anden side den nye. Disse skåle var en gave til gæsterne, og vi er så heldige at have et enkelt eksemplar i Historisk Forenings Museums-magasin.

Erik Ipsen Arup

I ægteskabet fødtes flere børn. Et af børnene, den første, var den senere historiker, magister, Dr. phil., professor ved Københavns Universitet Erik Ipsen Arup, født 22/11 1876. Hans hovedværk er den ufuldendte »Danmarks Historie«, hvori han anlægger et bredt socialt og økonomisk perspektiv på den historiske udvikling, et andet historiesyn end det hidtil fremførte. Værket blev færdigskrevet frem til 1624, men er efter hans død (1951) ført frem til 1720 gennem efterladte manuskripter.

Sven Hoffmeyer

I 1914 slutter Peter Arup efter 40 år som Slangerups læge. Hans efterfølger bliver Sven Hoffmeyer, som bliver i embedet indtil 1945- 46.

Der eksisterer mange historier om Hoffmeyer, som det vil føre for vidt at bringe her, men en ting er sikkert: Han betegnes som en god læge. Han tog ivrigt del i byens kulturelle liv, f.eks. var han initiativtager og formand for Musikforeningen i Slangerup.

Hoffmeyer er medlem af Sognerådet i en årrække, men udtræder den 10. juli 1945 på grund af sygdom.

Thue Thuesen

Hans efterfølger bliver Thue Thuesen, indtil 1965, hvor han afgang ved døden, umiddelbart efter at hans kone var død.

Erik Dan Jensen

Herefter er vi nået til 1966, hvor Erik Dan Jensen træder til den 1. februar, hvor han sammen med sin kone, Ellen, flytter ind i lægehuset, Kongensgade 20. Huset har således virket som lægehus siden 1874. Efter et par år i Arups hus, lejer Dan Jensen en lejlighed til konsultation på 1. sal over bankbygningen, Kongensgade 6. I mellemtiden er de næste læger, Jørgen Thieme og Flemming Møller trådt til.

Kongensgade 6, 1. sal var »Lægehus« fra 1968-1976, hvor et helt nybygget lægehus blev taget i brug fra 1. januar 1976 på Kingovej 4. Her kommer yderligere en kvindelig læge til: Inger Helt-Hansen.

I BAKSPEJLET 96

Læge Dan Jensen døde i 1995 og Jørgen Thieme trådte ud. I dag er besætningen i Lægehuset:

Flemming Møller,
Inger Helt-Hansen,
Michel Kjeldsen
Line Blønd

Læge
Sven
Hoffmeyer
1914-1945

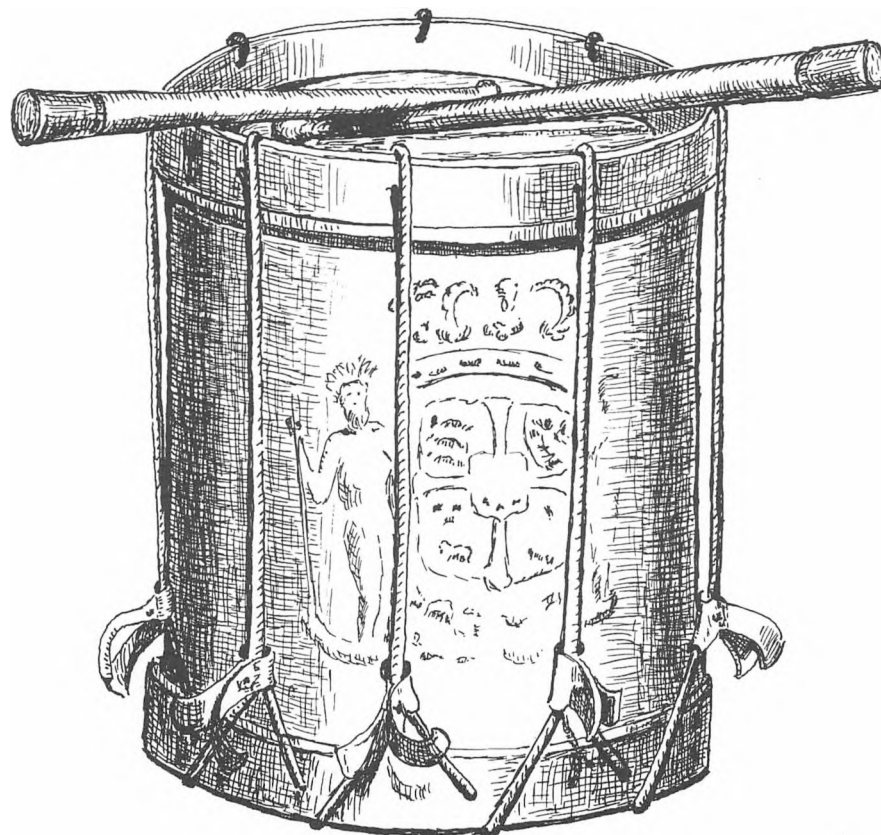

Læge
Erik Dan Jensen
1966-1995

2. Nytårsdag 1976 åbnede Slangerups tre læger praksis i det nye lægehus på Kingovej. Lægerne er fra venstre: Flemming Møller, Jørgen Thieme og Erik Dan Jensen.

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

Slingerup Bytromme fra 1806. Den anvendes endnu i dag ved festlige lejligheder. I Historisk Forenings museumsarkiv opbevares en ældre tromme, der dateres til 1600-tallet.

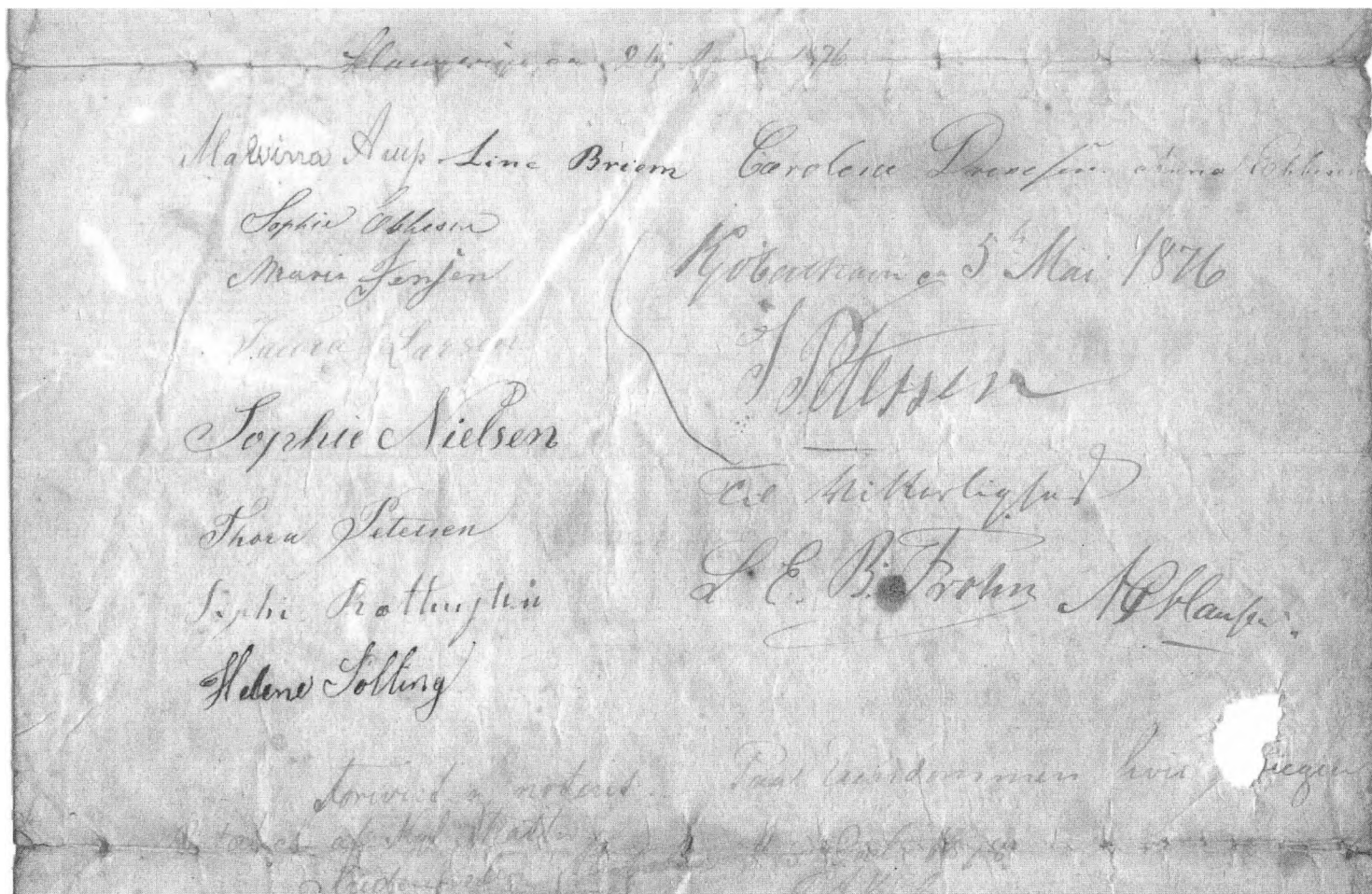
6 – Slangstrup Børneasyl

11 kvinder køber et hus i Slangstrup til et børneasyl. De mener, at mange Slangstrup-børn har det skidt, og skal passes.

Den 26. april 1876 underskriver 11 damer et skøde på et hus i Klosterstræde, matr. nr. 42a, Slangstrup By og Sogn. De 11 damer repræsenterer Bestyrelsen for Børneasylet i Slangstrup.

De 11 damer er:
Malvina Arup
Line Briem, fdt. Snitker
Caroline Drewsen
Anna Ebbesen
Sophie Ebbesen
Marie Jensen
Laura Larsen
Sophie Nielsen
Thora Petersen
Sophie Rottensten og
Helene Sølling.

De 11 damers underskrifter på skødet i 1876 ses her. Huset ligger i dag i Klosterstræde 13.

Købesummen er 800 kroner, hvoraf de 400 kr. er betalt, og resten skal betales til december termin.

Udover købesummen overtages »undertag« til den forrige ejer ansat til 300 kr., altså ialt 1100 kr.

Kender vi noget til damerne, der køber huset?

Ja noget!

Malvina Arup er gift med Peter Arup, Slangers læge. Han har overtaget sin praksis et par år før, nemlig i 1874. Parret er blevet gift i 1875, og Malvina er gravid ved underskrivelsen af skødet.

Line Briem, hvis pigenavn er Petroline Frausine Snitker. Line var datter af adjunkt Snitker ved Slagelse Latinskole. Medens digteren H.C.Andersen gik i skole der, skrev han som 18-19 årig et digt til hende, som var hans første kærlighed. Men – hun var allerede da forlovet med sin senere ægtemand, Islændingen J.G.Briem. Nu – i 1876 – er hun omkring 74 år gammel. Hun opholder sig sammen med sin mand, der er pastor emeritus, i Slangers tidligere Præstegård. De dør begge i 1880 og er begravet her i Slangersrup.

Sophie Ebbesen er præstefru i Slangersrup. Hendes pigenavn Sophie Hedevig Angeline Briem. Hun er i 1876 omkring 50 år gammel.

Anna Ebbesen, sognepræstens ugifte søster. bor i Slangersrup Præstegård. Hun er i 1876 omkring 58 år gammel. Hun dør i 1882.

Sophie Rottensten, ugift husholderske. Hun er i 1876 omkring 70 år gammel. Hun dør i 1884.

Helene Sølling, ugift, tidl. husbestyrerinde på Højagergaard. Hun er i 1876 omkring 70 år gammel. Hun dør i 1889.

Laura Larsen, gift med dyrlæge K. A. Larsen. Hun er i 1876 32 år gammel

Det er, hvad vi kan finde frem til om de 11 asyldamer, der sammen begynder på noget helt nyt i Slangersrup.

Gravstenen på
Slangersrup Kirkegård,
hvorunder
H. C. Andersens
første store kærlighed,
Line Snitker,
ligger begravet.

Men Andersens forelskelse i den tre år ældre Line kan efterspores i hans digtning. Hans »Stjernerne og Roserne« er skrevet til hende. Den gengives her i Andersens eget sprog.

Jeg ved to Stjerner saa lyse og
saa blaa,
jeg aldrig deres Lige på Himme-
len saa,
jeg ved to røde Roser, saa smuk-
ke, forsandt,
jeg ingentid i Haven saa dejlige
fandt.

Nys faldt fra hine Stjerner en
Dug saa hed,
de klare Perler trilled på Ro-
serne ned,
da brændte dobbelt dejligt det
Rosenskær,
de Stjerner og de Roser, de ble-
ve mig saa nær.

Ak kan jeg dem ej eje, ak kan
jeg dem ej faa,
hvad er da alle Stjerner paa
Himmels Blaa,
paa Jorden er ej Blomster, som
hine Roser to,
de Stjerner og de Roser, de rø-
vet har min Ro.

Hvad var grunden til at starte et Børneasyl i Slangerup?

Vi er nødt til at gætte, for kilderne fortæller intet.

I 1876 er der adskillige fattige børn i Slangerup. En del af dem er født af piger, »der er kommet i ulykke«. Pigerne selv er ikke i stand til at forsørge børnene, og fædrene er ikke meget for at give sig til kende. Det bidrag, som de skal udrede til moderen for at bidrage til barnets forsørgelse, Alimentationsbidraget, er ofte vanskeligt at inddrive. Resultatet er, at barnet bliver "indtinget", sat i pleje, hos en fattig familie, der har brug for pengene for at klare dagen og vejen. Det er Fattigvæsenet, der her træder til og betaler. I 1870-erne er plejebidraget omkring 25 rigsdaler – eller efter møntreformen – omkring 50 kr. om året.

Men også andre børn end »de uægte« havde det ikke for godt. Det fremgår tydeligt af Fattigprotokollen. Forældrene er døde – eller har forladt barnet.

Jo, der var nok at se til for socialt indstillede mennesker, der kunne se, at dette måtte der gøres noget ved. Som f.eks. den nye læge, Peter Arup.

Han er 30 år gammel og har sikkert hurtigt kunnet se, at en del børn i Slangerup ikke har det for godt, men burde passes under beskyttede forhold.

Hans kone, Malvine, er bare 23 år og sikkert fyr og flamme efter at få sat noget i gang til forbedring af børnenes forhold. Man kan skønne, at det er hende, der tager initiativet til oprettelse af Asylet. Hun er den yngste og den, der først underskriver skødet.

De fleste af underskriverne hører til Slangerups overklasse, men også til den del, der må formodes at have et kulturelt og socialt livssyn. Men flere af underskriverne er oppe i årene. Fem af underskriverne dør indenfor det næste tiår.

Hvordan går det så?

SKIDT!

I 1880, efter fire års forløb, afvikles Asylet. Vi ved ikke, hvad der er grunden. Måske er det økonomien, det er galt med. Måske er det manglende støtte fra Fattigkommissionen eller fra Sognerådet. Godt nok har Sognerådet siden 1874 bidraget med 25 rigsdaler årligt til Asylet, men det er måske ikke tilstrækkeligt til, at det kan fungere. Og kommer der overhovedet børn til Asylet. Vi ved det ikke!

I sognerådsprotokollen kan vi se, at Asylbestyrelsen fremkommer med et forslag til Sognerådet om at overtage Asylhuset enten som ejendom eller til vedligeholdelse.

Man vedtog på mødet den 20. december 1879, at man ikke kunne gå ind herpå.

Den 16. februar 1880 forelægger Asylbestyrelsen ansøgning om hjælp. Ansøgningen fremsendes i første omgang til Sognerådet med ansøgning om anbefaling. Den sendes til

Det Classenske Fedicommie,
Frederiksborg Amts Skoleraad

og til

Det Spanjerske? Legath

om at komme Asylet til hjælp med et årligt bidrag. Sognerådet anbefaler.

MEN – det hele gavner tilsyneladende intet. I en asylfortegnelse finder vi følgende:

»SLANGERUP ASYLLEGAT, stiftet af Bidragyderne til det 1880 nedlagte Asyl i Slangerup med 1.040 kr., nu 1.166 kr 11 ø, hvis Renter uddeles hvert Halvaar i 3 Portioner paa 10, 6 og 4 Kr., den første til Konfirmationshjælp, de to sidste til de bedst forberedte Børn ved optagelsesexamen i Slangerup Skole.«

Legatet bestyres under Amtsraadets Tilsyn af Sognepræsten, et Sogneraad-medlem og Skolelæreren i Slangerup.

Derefter hører vi ikke meget til Asylet. Men skolebørnene får uddelt Legat-

portionerne. Endnu i 1930-erne uddeles legatet. F.eks. har Rigmor Mørck modtaget en portion af Asyllegatet for flid i skolen. Det ser ud til at være Skolelæreren, der indstiller, og Sognerådet der bestemmer og uddeler.

Vi kan følge forhandlingerne om uddelingen i Sognerådsprotokollerne gennem mange år.

Er det så det sidste, vi hører om Slangstrup Børneasyl?

Måske ikke. Men vi kan kun se navne i Kirkebøger og i Folketællinger. Det er bare navnene, der er tilbage, menneskene bag navnene er døde. Men måske støder vi senere på Asylet i andre arkivalier. Vi får se ...

*Det tidligere Børneasyl,
Klosterstræde 13.
Foto: Don Johansen, 1997.*

7 – Gjæstgivergaarden

Postkort:
Gæstgivergaarden
Tlf. 61
Slingerup

Der har utvivlsomt altid – siden 1000-tallet – været et gæstgiveri, et bedested, i Slingerup. Her på den skandinaviske Europavej var det nødvendigt med et bedested for mennesker og heste på vejen fra den naturlige overfartsby, Helsingør, til kongebyen Roskilde.

Langt op i Middelalderen var Nordsjælland dækket af skov, og vejnettet kan vi gætte os til ved at følge hulvejene i Lystrup Skov, dybt nedskårne uden nogen »bund«.

I skrumpende karosser har de vejfarende tilbragt den lange køretid gennem Nordsjælland. Det var tiltrængt med et hvil for mennesker og dyr.

Vi ved, at der lå en storgård, en kongsgård, i Slingerup i 1000-tallet. Vi ved også, at nonnerne i klostret havde pligt til at beværte de vejfarende, at holde et gæstehus.

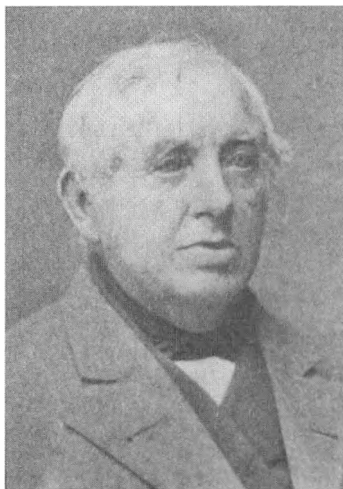
Vi har grund til at tro, at dette gæstehus er i drift indtil klostrets nedlæggelse. Herefter kommer der så en kro, et gæstgiveri, en gæstgivergård, for der skal også være plads til hestene.

Efter klosterets nedlæggelse omkring år 1600 går privilegiet således over på private hænder. Kongen, Frederik den Anden, befaler byen at sørge for logement, forplejning og indkvartering for kongen og hans følge – når dette findes Ham belejligt. Det ser ud til, at dette gæstehus har ligget på matr. nr. 9, tilhørende nuværende Lundsgaard. En tidligere ejer af Lundsgaard, H. C. Lund, nævnes som gæstgiver. Denne Gjæstgivergaard må have ligget i den sydlige del af byen, formentlig i nærheden af Græse Å. Den brænder omkring 1850.

I 1855 overtager Andreas Heegaard privilegiet og lader Gjæstgaarden og rejsestalden opføre på dens nuværende

En Karrosse

Andreas Heegaard

plads i Kongensgade, nemlig i hans egen have. Andreas Heegaard agter dog ikke selv at drive gæstgiveriet, men lejer Gjestgivergaarden ud til gæstgiver Ole Nielsen. Han køber et par år senere Gjestgivergaarden og overtager privilegiet for en sum af 12.000 rigsbankdaler.

I 1902 brænder Gjestgivergaarden, og Ole Nielsen må genopbygge helt fra grunden. Det er den bygning der står i dag, renoveret i årene 1993-94.

Senere ejere

1907

Ole Nielsen sælger Gjestgivergaarden for 60.000 kr.

1915

Ejeren nævnes som V.Sørensen.

1921

August Olsen nævnes som ejer.

1926

Rejsestalden brænder, men stalden reddes. Som gæstgiver nævnes Jensen.

1936

August Olsen sælger Gjestgivergaarden til Carl Andersen, købesummen 116.000 kr.

1956

Ole A. Hansen nævnes som gæstgiver
Derefter: Bolvig, Quistorff, Familien Christiansen, Bjarne Appelqvist og Jan Jensen.

1993

Slangerup Kommune.

Gjestgivergaarden som samlingspunkt

Utallige møder, sammenkomster, udstillinger, filmforevisninger, fester, danseundervisninger, afdansningsballer, foredrag, gymnastikopvisninger, idrætsaktiviteter vælgermøder, afstemnings-lokale ved valg til Folketing og kommune og meget, meget mere.

12. 9. 30 SLANGERUP

Musikforeningen i Slangerup

holdt Generalforsamling Onsdag Aften paa Gæstgivergaarden.

Formanden, Læge Hoffmeyer, af lagde Beretning og Regnskab for den forløbne Sæson.

Gjestgivergaarden før branden i 1902.

Sognerådsmøderne holdes så godt som altid på Gjæstgivergaarden.

Gennem årtier er der arrangementer på Gjæstgivergaarden og fuldt besat. Naturligvis medfører det, at der forekommer klager fra de omkringboende. F.eks. ved baller. Mandfolk har jo en naturlig trang til at udløse blæren på tilfældige steder, især under festlige forhold. Det medfører i de følgende dage

en sur urinlugt i området omkring Gjæstgivergaarden.

Måske er netop dette en af årsagerne til, at der kommer gang i kloakeringen i Slangerups Bymidte. I hvert fald kan vi se, at Sundhedskommissionen påbyder ejeren af Gjæstgivergaarden at lade opføre pissoirer og etablere lukket kloak ned til stenkisten ved Møllen.

Under Besættelsen er Gjæstgivergaarden det helt store samlingssted. Nedenfor viser vi eksempler på arrangementer, alt foregik på Gjæstgivergaarden.

Ole Nielsen

9/9 Venstres Ungdom 30 i Slangerupkredsen

afholder Sammenkomst paa Slangerup Gæstgivergaard **Torsdag den 11. ds. Kl. 7,30 pr.** med Foredrag af Forstander **Oluf Jensen**, Slangerup Landbrugsskole. — Derefter fælles Kaffe bord og Bal.

Medlemmer af den lokale Vægerforening samt Medlemmer af V. U. fra Frederikssundkredsen indbydes.

Bestyrelsen.

Medlemskort skal forevises.

Slangerup og Omegns Idrætsforening

afholder

DILETTANTFORESTILLING Søndag den 31. Oktober og Onsdag den 3. November Kl. 18,30 paa Gæstgivergaarden. Der opføres:

»65, 66 og mig«

Farce, Soldaterløjer i 5 Afdelinger af Axel Frische

Eller begge Forestillinger **Bal** til Kaj Andersens Orkester

Forsalg af nummererede Pladser i Rutebilkiosken

Søndag Kl. 14,30 **Generalprøve**, hvortil Aldersrentenydere har gratis Adgang

Bestyrelsen.

26.10.48

Alt foregik på Gæstgivergaarden!

18.2.31

SLANGERUP

Præmiemaskerade.

Slangerup Gymnastikforening afholdt Fastelavns Mandag en Præmiemaskerade paa Gæstgivergaarden, der havde vundet stor Tilslutning. Salen var smukt pyntet, og der var mange smukke og stilfulde Dragter og Masker samt to brillante Optog — et komisk Orkester og et Sprøjte- og Brandfolkeoptog —, der begge vakte stor Munterhed. Der uddeltes kontante Præmier til de to smukkeste Damer og til de to komiske og stilfulde mandlige Deltagere, ligesom Brandmandsoptøget fik en større kontant Ekstrapræmie.

1.1.30 SLANGERUP

Juletræsfeater. Juletræsfeaten for Byens Børn Lørdag Aften paa Slangerup Gæstgivergaard havde samlet ca. 300 Børn og voksne. I Salen, der var smukt pyntet med Gran og Guirlander, stod to fint pyntede Juletræer, som næsten naaede fra Gulvet op til Loftet.

Forinden Festen blev der serveret Smørrebrød og Juleøl til Børnene.

Lærer S. Hansen læste en Julefortælling, hvorefter der uddeltes Julegodter, Appelsiner og Frugt til Børnene.

Efter Trærnes Plyndring sluttede Festen med Dans.

Slangerup Gæstgivergaard

Fredag d. 29. ds. Kl. 8: Den store Tankelæser og Troldmand

Mr. Nees-lajns. — 50 Mysterier.

AF PROGRAMMET:

Mord-Cabaretten. De indiske Kasser. Damen, der mystisk forsvinder.

28.8.30 **Rædselskabinettet.**

Det anbefales baade ældre og yngre at overvære Forestillingen.

Billetpriser: Kr. 1,00 og 1,50 Børn 50 Øre.

Fastelavns-gilde. Slangerup Haandværker- og Handelsforening holdt Fastelavns-gilde Torsdag Aften paa Gæstgivergaarden. Man begyndte Gildet med at „slaa Katten af Tønden“, hvorved Karetmager Bluhmes Søn og Datter blev henholdsvis „Kattekonge“ og „Kattedronning“. Derefter samledes man til et meget fornøjeligt og festligt smykket Kaffebord, og afsluttede derefter Gildet med en Svingom. 1931

Slangerup Husmandsforening afholder i Aften en selskabelig Sammenkomst paa Gæstgivergaarden. Der bliver humoristisk Oplæsning af Paul Nielsen, Hillerød, fælles Kaffebord og Dans.

19.2.31 SLANGERUP

Slangerup By- og Landsogns Sygekasse

holdt Generalforsamling Lørdag Aften paa Gæstgivergaarden. Til Dirigent valgtes Afb. L. P. Larsen, Rygbjerg.

Formanden, Vejmænd A. P. Elmvang, aflagde Beretning og Regnskab, der godkendtes.

SLANGERUP BY OG LANDSOGNS SYGEPLEJEFORENING

afholder 21.2.31

Dilettantforestilling

paa Slangerup Gæstgivergaard Søndag den 1. Marts og Onsdag den 4. Marts Kl. 7.

Der opføres:

„LANDSBYPRINSESSEN“

af Morten Korch.

GENERALPRØVE Søndag Eftermd.

Kl. 3 for Børn.

Efter Forestillingerne BAL.

... det stod i avisen under Besættelsen

Kaninudstillingen i Slangrup

43

Slangrup og Omegns Kaninavlerforening aabnede i Aftes paa Slangrup Gæstgivergaard sin første Udstilling. Foreningen, der kun har bestaaet et Aar, præsenterer her i lyse og praktisk indrettede Bure i lange Rækker, der fylder hele Gæstgivergaardens Sal, en særdeles god Udstilling af smukke Dyr, ialt 136 af 15 forskellige Racer, hvoraf dog en lille Sølvkanin og den hvide Landkanin dominerer Udstillingen.

SLANGERUP

Brandforsikringen for Landby- ninger

Distrikterne Slangrup Bysogn og Slangrup Landsogn havde Mandag Møde paa Slangrup Gæstgivergaard med Valg af Vurderingsmænd.

De afgaaende Vurderingsmænd var Murermester Eilert Hansen og Gaardejer Oluf Larsen, Kvinderup, der begge blev genvalgt.

Vurderingsformand, Sognefoged Smith bød velkommen til Fortsættelse med Arbejdet inden for Brandforsikringen.

Slangrup og Omegns Idrætsforening

20/11 43

afholder

Bal for Medlemmer

paa Slangrup Gæstgivergaard Søndag den 21. November Kl. 19.
Bestyrelsen.

Slangrup Gæstgivergaard.

20/11 43

Lørdag d. 20. Novbr. Kl. 20. den hidtil smukkeste danske Tonefarvefilm: „Jeg gik mig ud en Sommerdag“ Stemning og Humør. Skønne Farver og god Musik. En Aften for hele Familien. Billetpriser 1,50 over hele Salten (Børn halv Pris) ved Indgangen fra Kl. 19.

Slangrup Gymnastikforening

20/11 43

afholder Bal for Foreningens Medlemmer Lørdag d. 27. November Kl. 19 paa Slangrup Gæstgivergaard.

Foreningens aarlige Generalforsamling afholdes samme Aften Kl. 20,30 med sædvanlig Dagsorden.

Bestyrelsen.

SLANGERUP

Folkedanseopvisning. Slangrup Gymnastikforening afsluttede et Kursus i gamle Folkedanse med en Opvisning i Lørdags Aftes paa Gæstgivergaarden.

Under Ledelse af Gymnastiklærerinde, Frk. Ellen Christensen, Teglværksgaarden, Sundbylille, udførte ca. 50 unge Piger og Mænd en Række gamle Folkedanse og Kvadriller smukt og dygtigt og under stærkt Bifald.

Efter Opvisningens Afslutning udtalte Landmand Karl Petersen, Lindbjerg, Foreningens Tak til Publikum, Folkedanserne og deres Leder, og to af Folkedanserne overrakte deres Leder og Musiker Kay Andersen, Slangrup, der har spillet under Dansenes Indøvelse, hver en Erindringsgave fra Folkedanserne, hvorefter man sang „Danmark i Tusind Aar“.

Unge Landmænd i Sydkredsen holder Møde paa Slangrup Kro Lørdag den 4. December med Foredrag og Generalforsamling. 1941

Slangrup og Omegns Idrætsforening

afholder Dilettantforestilling med efterfølgende Dans paa Slangrup Gæstgivergaard Søndag d. 3. Decbr. og Søndag d. 10. Decbr. Kl. 18. Søndag d. 3. Decbr. Kl. 14 afholdes Generalprøve, hvortil Aldersrentnydere har gratis Adgang, Børn 50 Øre. Der opføres:

»Fra det gamle Kongens København«.

Vaudeville med Sange i 3 Akter af Carl Langballe. Musikken af Erik Bøgh, Hartmann og Kragelund m. fl. Instruktion Carl Langballe. Forudbestilling af Billetter i Rutebilkiosken. Telf. Slangrup 13.

Bestyrelsen.

Fra Gjestgivergaardens scene

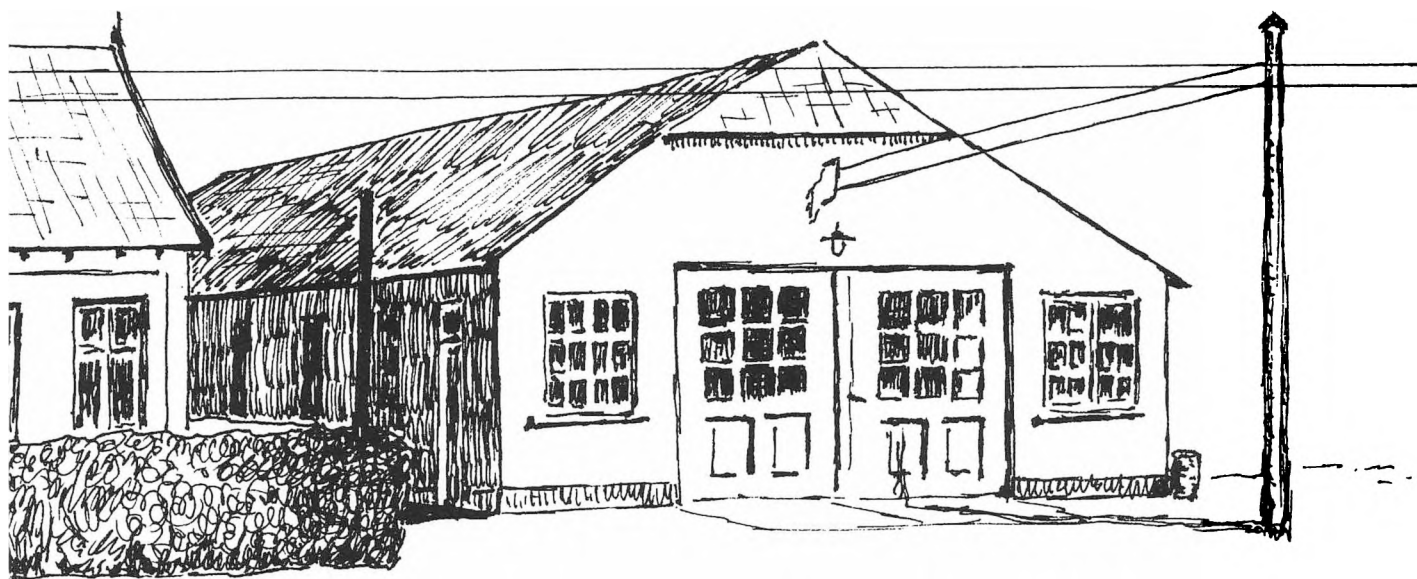
Venstres Ungdom dilettant, 1943. »Paa Egelykke«.

Idrætsforeningen (SOIF), dilettant, 26. november 1947. »Gjøngehøvdingen«.

8 – Da det hvide lys kom til Slangerup

Elektricitetsværkets start i 1914. Hvorledes gik det? – og hvorfor blev det nedlagt?

Slangerup Elektricitetsværk, tegnet af Kaarup Nielsen. Huset er i dag Jens Schmidt Jensens virksomhed, Brobæksgade 11. Huset er en del ombygget.

Omkring århundredskiftet oprettes en mængde små lokale elektricitetsværker, de fleste leverer energien som jævnstrøm. Også Slangerup er i søgeren som en mulig kunde for en opfindsom igangsætter.

Forslag 1903

Den 9. november 1903 foreligger et forslag til Sognerådet, gående ud på at

købe drivkraft fra Hauge Mølle til drift af et evt. Vand- og Elektricitetsværk. Forslaget kommer fra en hr. H. Rejnholdtsen. Det forekommer dog ikke Rådet, at der for tiden kan arbejdes med denne sags gennemførelse. (Red. Man fornemmer, at Sognerådet er mere optaget af at få løst de økonomiske problemer omkring starten af Slangerupbanen).

Men hr. Rejnholdtsen giver ikke op. Den 19. november 1907 indgiver han

igen et andragende til Sognerådet om Concession for anlæg af Elektricitets- og vandværk. Sognerådet vedtog enstemmigt at overlade hr. Rejnholdtsen Concessionen, når blot Kommunen holdtes skadesløs. Det hele ser dog ud til at løbe ud i sandet, idet der i 1908 alligevel søges om kommunegaranti, hvilket nægtedes. Senere samme år anmoder et firma TUXHAM om at få overført Rejnholdtsens Concession, før den er udløbet. Så langt, så godt.

I 1913 sker der noget

Men i oktober 1913 sker det noget. Der er dannet et »Udvalget for Anlæg af et Elektricitetsværk i Slangerup«. Udvalget forespørger Sognerådet, om værket kan anlægges som kommunalt værk. Sognerådet vedtog at svare, at man er villig til at lade anlægge og drive et El-værk i Slangerup, såfremt der viser sig et almindeligt ønske derfor. Endvidere såfremt der kan skaffes betryggende garanti for, at kommunen holdes skadesløs ved værkets opførelse og drift. Udvalget anmodes om at fremsende planer, overslag m.v.

På et velbesøgt borgermøde på Gjæstgivergaarden i december 1913 fortæller sognerådsformanden, stationsforstander P. Blangsted om det nye fællesprojekt:

»Det er ikke noget nyt og ukendt arbejde her i landet, som vi har givet os i lag med. Allerede nu findes der 285 lokale Elektricitetsværker spredt over hele Danmark. Det første blev bygget i Haslev i 1901, derefter gik det småt nogle år. Det største antal, 49, byggedes i 1912. Frederiksborg Amt står lavest med 5, medens Odense står højest med 51 landsbyværker. Ejerforholdet er så forskelligt, som tænkes kan, fra rent kommunale anlæg til andelselskaber«.

På mødet blev det klart tilkendegivet, at der var et almindeligt ønske om at få elektricitet her til sognet, så Sognerådet kunne arbejde videre med sagen.

Nordsjællands Elektricitetsselskab Februar 1914

Men så kommer Nordsjællands Elektricitetsselskab (nu NESAs) ind i sagen.

Selskabet ønsker at udvide sit område og kommer med et forslag til forhandling.

Selskabet fremsender udkast til en overenskomst om levering af elektricitet til Slangerup Kommune.

Udkastet tiltrædes.

Men forhandlingerne brister.

Heller ikke et tilbud om opførelse af et Gasværk bliver til noget.

Eget El-værk august 1914

Slangerup vil klare sig selv, og elektricitetsudvalget fortsætter med planerne om opførelse af byens eget EL-værk. Sagen skal fremmes således, at værket bliver færdigt til 1. august 1914.

Det ser ud, som om der dannes et Interessentskab med kommunen som deltager. Som medlem fra Sognerådet valgtes L. P. Larsen, der en halv snes år tidligere var med til at starte brugsforeningen.

Det vedtoges at antage en rådgivende ingeniør til at gennemgå de indkomne tilbud (som vi ikke kender). Der købes et stykke jord af møller J. Smith på 1.400 kvadratalen, beliggende umiddelbart op ad murer And. Hansens sted.

Men allerede forinden er der underskrevet overenskomst med firmaet Siemens og Schuckert i København om anlæg af Elektricitetsværket. Der er samtidig taget beslutning om håndværkerne, der skal opføre bygningen. Det blev tømremester Johannes Jensen og murer Anders Hansen, begge af Slangerup.

Som bestyrer har Sognerådet valgt mekaniker Orla Andersen fra Hjørlande. Lønningen er ansat til kr. 600 og 100 kr. for aflæsning af målere m.m. Det vedtoges at lade installere ledninger i skolelokalerne samt i lærernes lejligheder, mod at disse betaler omkostningerne derved.

Og nu kan byggeriet og etableringen af »maskinerne«, der frembringer »det hvide lys« tage sin begyndelse. Men det er sparsomme oplysninger, vi kan finde i protokoller og papirer. Derimod er Frederiksborg Amts Avis mere meddelsom.

Den 13. juni 1914 skriver avisen:

»Elektricitetsværket i Slangerup.

Arbejdet på dette skrider nu rask fremad. Allerede for længere tid siden begyndte installationen, og Firmaet Siemens & Schuckert, der har arbejdet i entreprise, har til tider beskæftiget indtil 14 mand. Det gælder nemlig om at sætte kraft på for at blive færdig til den 1. august, da der har tegnet sig langt flere forbrugere, efter at værket er blevet påbegyndt, end påregnet. Alle master er nu rejst her i byen, trådene påsatte og hus-installationerne går sin raske gang

Med bygningen synes det derimod kun at gå langsomt fremad. Dog er murene nu skudt så højt til vejrs, at de i torsdags nåede rejsehøjde. Om eftermiddagen hejstes kransen på bygningen, og mange gode ønsker for Værkets fremtid udtaltes i den anledning«.

Gik Værket så i gang den 1. august 1914?

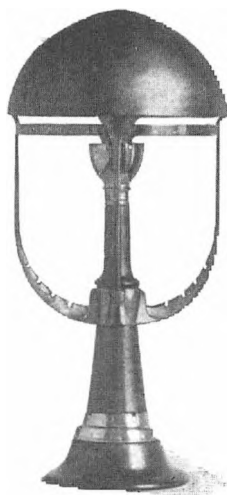
Nej, det blev lidt forsinket. Men: »Fredagen den 14. august 1914 toges Elektricitetsværket i brug, idet opladningen af akkumulatorbatterierne påbegyndtes. Centralens enkelte dele, Dieselmotoren, Batteriet, Dynamoen og Tavleanlægget fungerede tilfredsstillende.

Lørdagen den 15. om aftenen var opladningen tilendebragt og søndagen den 16. august om aftenen kl. 8 påbegyndtes Elektricitetsforsyningen til forbrugerne i Slangerup«.

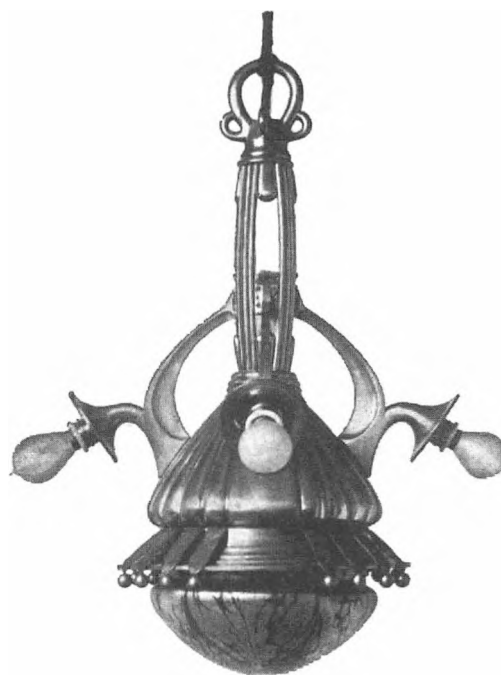
1. Verdenskrig

Værket begyndte jo på et tidspunkt, hvor virkningerne af uroligheder i Europa også nåede Slangerup.

1. Verdenskrig begyndte netop den 1. august 1914, og det skulle hurtigt vise

Elektrisk Standlampe

Elektrisk Lysekrone.

Et par eksempler på elektrisk belysning fra begyndelsen af dette århundrede. Det er lysende klart, at Slangerupborgerne så frem til at kunne udskifte de osende petroleumslamper.

sig at få følger for leveringen af strøm til forbrugerne.

I juni 1915 vedtages det at optage et lån på 10.000 kr. i Frederiksborg Amts Sparekasse til Elektricitetsværket.

Elektricitetsudvalget udarbejder:

1. Instruks for Værkbestyreren,
2. Betingelser for afgivelse af jævnstrøm til private forbrugere og
3. Instruks for de af Slangerup Sogneråd autoriserede installatører for installation af elektriske anlæg, som ønskes sat i forbindelse med ledningerne fra Slangerup Elektricitetsværk.

I januar 1916 vedtoges det at slutte kontrakt med Det Danske Petroleumsselskab om levering af brændselolie til Elektricitetsværket.

I januar 1917 bevilges bestyrer Orla Andersen en forhøjelse af 10 kr. pr. md. i lønnen.

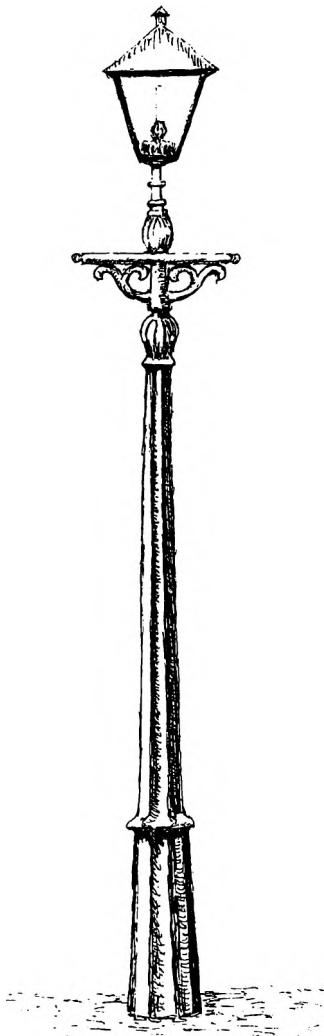
El-værkets regnskab fremlagdes i juni 1917. Det vedtoges at forhøje El-prisen

N. P. Blangsted.

N. P. Blangsted, sognerådsformand og formand for EL-værket.

Herunder ses den gamle gadelygte med petroleumslampen – samt dens nye afløser. – Begge i Kaarup Nielsens streg.

til 0.55 kr pr KW for lys og 0.35 pr. KW for kraft. Det vedtoges endvidere at købe en ny dynamo til den midlertidige foranstaltning på Mejeriet.

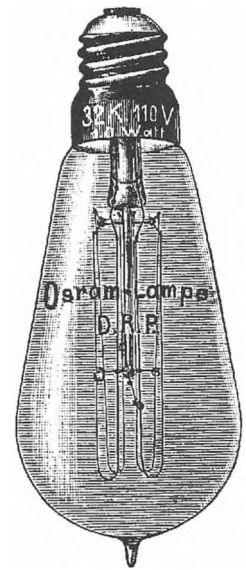
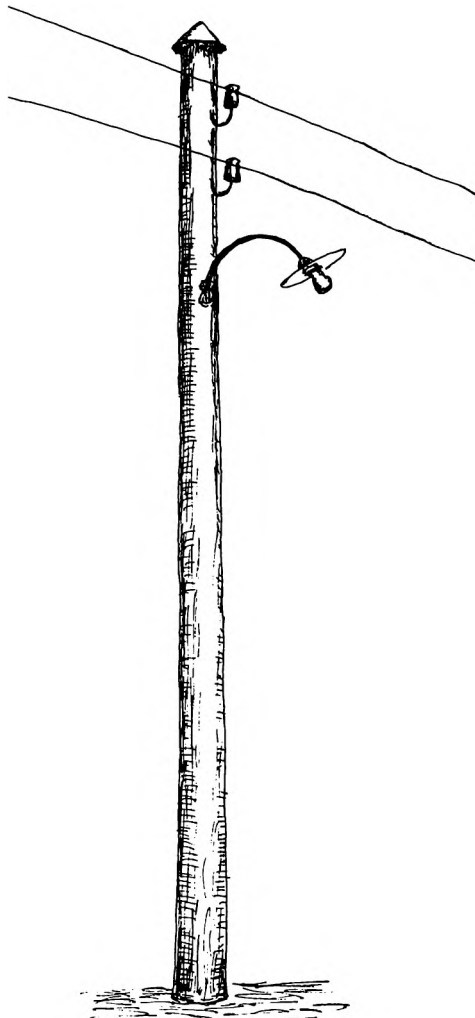
Biografen gaves tilladelse til at bruge El, mod foruden takstmæssig betaling at betale 3 kr. pr. time.

I juli 1917 vedtoges, at EL-forbruget til lys indskrænkes med 50%, ellers opkræves en særpris på 1.10 kr pr. KW.

Problemer med »det hvide lys«

Nu vil vi lade »Frederiksborg Amts Avis« meddele, hvorledes byens borgere følte problemerne med »det hvide lys«:

Den 31. oktober 1917 fortæller avisen, at der er truffet en ordning, så byens forsyning med elektrisk lys foreløbig er sik-

En af de første glødelamper

ret. Der er truffet en aftale med **Slangerup Savværk** om, at dettes dampmaskine i arbejdstiden skal trække en 8-hestes dynamo, som ad en særlig ledning oplader akkumulatorbatterierne på El-værket. Denne dynamo producerer 5 Kw. i timen, og El-værket betaler savværksejer J. P. Olsen 25 øre pr. Kw. Samtidig er El-prisen for forbrugerne sat op til 90 øre pr. time/pr. Kw. Det vigtigste er jo, at lyset kan faaes.

Med hensyn til belsningen på Slangerupbanen, går det stadig fremad med den projekterede Acetylen-gasbelysning – foreløbig er beholderne ankommet. I kupeerne er foreløbig ophængt små petroleumslamper. De lyser ikke meget, men man kan dog se at bevæge sig uden at støde sammen.

I november og december 1917 fortsætter Frederiksborg Amts Avis med at meddele »Lysets Hastighed« i Slangerup:

»Det har desværre vist sig, at de forhåbninger, man nærede med hensyn til forsyning med elektrisk lys fra Savværket, er bristede. Maskinen har trods al anvendt umage ikke kunnet producere strøm nok til værkets forsyning. Man har da besluttet at vende tilbage til Mejeriet, hvis dampmaskine ganske vist er mindre end Savværkets, men som alli-

Elektr. Thekedel.

gevel bedre synes at kunne klare skærene. Resultatet bliver imidlertid, at lyset for fremtiden slukkes kl.10.

Lyset har de sidste aftener været meget dårligt. Om morgenen er det så elendigt, at en 50 lys lampe kun lyser som en 10 lys normalt gør. Dette skyldes efter sigende, at elektriciteten nu produceres på både El-værket, Savværket og Mejeriet på forskellige tider af dagen, og når strømmen da skifter fra den ene ledning til den anden, svækkes lyset.

December 1917

Det elektriske lys bliver dårligere og dårligere. I aftes fra kl. 4 - 6 var det så elendigt, at det selv med en 50 lys lampe var ganske umuligt at arbejde. Det kniber også med brændsel til de forskellige værker, som nu producerer elektricitet. Olien er det nu helt forbi med, så selve EL-værket står ganske stille, og på Savværket brændes der nu kvas, som en større arbejdsstyrke daglig opsamler i Slagslunde Skov, ligesom en mand er beskæftiget hele dagen med at hugge kvaset til brug for maskinen.

Januar 1918

EL-værket har nu ikke en dråbe olie tilbage, og byen har i nogen tid fået sin EL-forsyning dels fra Savværket og dels fra Mejeriet. På Mejeriet har der været fyret med tørv, på Savværket med kvas. Men nu kniber det også med at skaffe dette brændsel, og man har da besluttet sig til at forsøge, om Vindmøllen kan producere så megen strøm, at byens forsyning med El er sikret. Der arbejdes i disse dage med fuld kraft på indlæggelsen af det fornødne maskineri i Møllen«.

Såvidt »Frederiksborg Amts Avis«, (så langt oplaget rækker i Historisk Arkiv).

Men problemerne er ikke endt

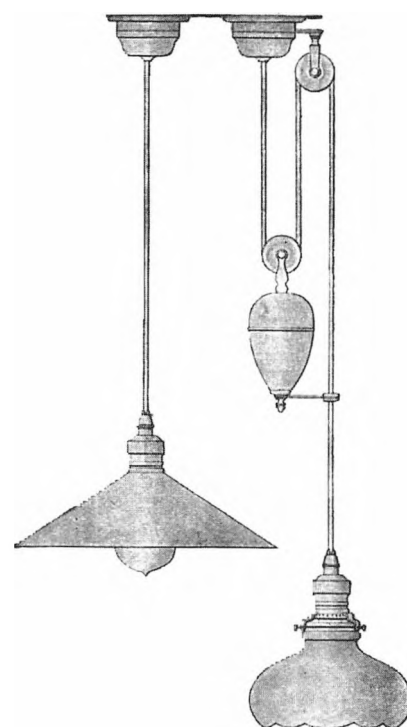
I maj 1918 indstiller Elektricitetsudvalget til Sognerådet om anskaffelse af en ny kraftmaskine til El-værket.

Det vedtoges at anskaffe et Sugegasværk med tilhørende 40 HK motor. Til bestridelse af udgifterne optages et lån på kr. 25.000 at afdrage i 15 år. El-prisen forhøjes i samme anledning til 100 øre for lys og 75 øre/Kw for kraft.

Jordbruger Valdemar Hansen ansættes som bestyrer af EL-værket i stedet for Orla Andersen, der har opsagt sin stilling (1. december 1919).

I april 1920 vedtages det at forhøje El-prisen til kr.. 1,25 pr. Kw til belysning.

I 1920 og fremefter strømmer det ind til Udvalget om udbygning af leveringsområdet. Slangerup Overdrev, Aasen, Kratgården og Jørlunde Overdrev ansøger om elektrisk strøm. I 1922 ansøger det påtænkte vandværk om at erholde elektrisk strøm til en 2 HK motor. Biografen er stadig med på at få leveret strøm til fremvisning af levende billeder i det nyopførte biografteater. Og Øvej vil have opsat gadelamper. Og Poul Christiansen vil have flyttet en lysmast, der er anbragt ud for hans ejendom. Jo, den må godt flyttes, hvis han selv betaler!

Simpel Hængelampe og Hejselampe.

Nordsjællands Elektricitetsværk igen

Men kravet om mere strøm stiger stadig. I april 1927 vedtages det – på grund af manglende maskinkraft – at foretage en udvidelse ved at træde i forbindelse med Nordsjællands Elektricitetsværk, og et herfra fremsendt tilbud antages. En overenskomst underskrives i juli 1927, således at Nordsjællands Elektricitetsværk leverer EL (vekselstrøm) til et ensretteranlæg på Slangerup Elektricitetsværk.

I april 1930 nedsættes prisen til 45 øre kw for lys, og for kraft til 30 øre/kw. I oktober 1930 vedtoges det at justere alle målere.

Hermed slutter protokollen. Resten må vi læse i Amtsavisen.

Skal Nordsjællands Elektricitetsværk overtage værket?

I Sognerådets lukkede møde den 12. oktober 1931 blev der fremlagt en skrivelse vedrørende grundlaget for A/S Nordsjællands Elektricitetsværks overtagelse af Slangerup Elektricitetsværk og El-forsyningen.

Sognerådet vedtog at arbejde videre med sagen og indbyde Hjørlande Sogneråd til forhandling om spørgsmålet. Der skal stilles en kommunegaranti, anslået til 250.000 kr.

Hjørlande var positivt indstillet. Garantien skal fordeles mellem Slangerup

Bysogn, Slangerup Landsogn, Lynge Uggeløse og Hjørlande Kommuner. En sagkyndig ingeniør, Haahr, fremførte, at ledningsnet og husinstallationer var i dårlig stand.

Den 3. november 1931

Mødet med Elektricitetsforbrugerne

Det lokale værk nedlægges og by og egn forsynes fremover med strøm fra Nordsjællands Elektricitetsværk.

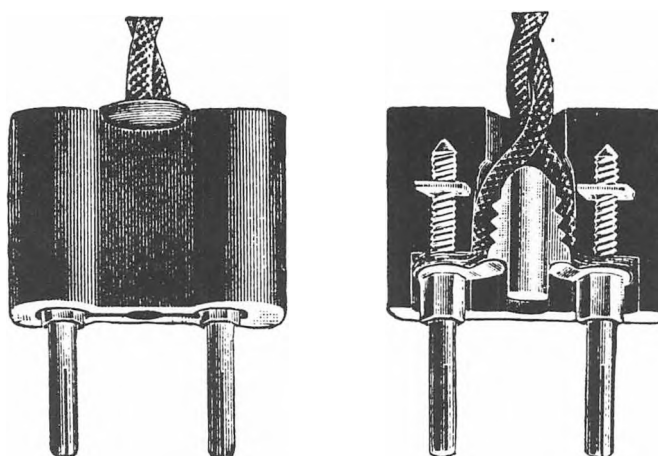
Slangerup Bys Sogneråd havde indbudt elektricitetsforbrugerne til et møde på Slangerup Gjæstgivergaard. Mødet var velbesøgt.

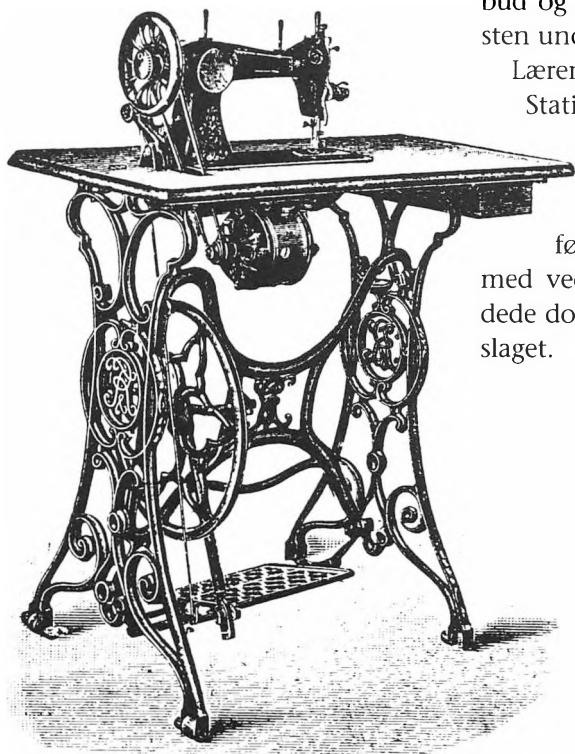
Det drejede sig om nedlæggelse af Slangerup Elektricitetsværk og leverencens overgang til Nordsjællands Elektricitets A/S.

Sognerådsformanden M. P. Jensen redegjorde for forhandlingerne. Han oplæste NESAs tilbud:

- Selskabet overtager hele værket,
- Værkets nettogæld, der anslås til 24.000 kr.,
- bekoster ombygningen af ledningsnettet til vekselstrøm og etablerer vejbelysning med 40 lamper i Slangerup og 10 i Hjørlande,

Stikkontakt
(Udvendig og opskåret).

Symaskine med Elektromotor.

bud og 10 stemmer imod, medens resten undlod at stemme.

Lærer Søren Hansen følte ligesom Stationsforstander Blangsted, at opgivelsen af selvstændigheden ved nedlæggelsen af Værket for dem begge var en følelsessag, idet de havde været med ved Værkets oprettelse. De tilrådede dog begge, at man stemte for forslaget.

M. P. Jensen.

Mads Peder Jensen

**Den 18. februar
1932 blev overens-
komsten med NESA
endelig godkendt og
underskrevet.**

Lærer Søren Hansen

- ombygger installationerne til vekselstrøm, udskifter motorer til nye vekselstrømsmotorer,
- betaler et kontant bidrag indtil 12.000 kr. til ombygning af radioapparater,
- leverer EL til lys for 38 øre pr. kwt., målerafgift 4 kr.
- Overtagelse af EL-forsyningen med omkostninger, ca. 250.000 kr, for hvilket beløb ydes kommunegaranti.

Der fulgte herefter er længere forhandling, hvori mange deltog. Stemningen var dog overvejende positiv, hvilket viste sig ved den afsluttende afstemning, hvor 65 stemte for at modtage N.E.'s til-

En aftenkjole sælges bedst i lyset fra glødelamper.
Sikkert i Frederiksborg.

Kirkerummet set mod øst.
Vi ser op gennem det 36,5 m lange og 9,5 m brede kirkerum.
Koret er adskilt fra skibet af et korgitter fra 1611, et såkaldt tralværk.
Kirken har 350 siddepladser.

nighedsrådets medlemmer, de to kommuners sognerådsformænd og repræsentanter for NESA.

I forbindelse med installeringen af det elektriske lys er der opsat nye, smukke lampetter i Kirken, og ved de gamle lamper er der blevet foretaget de fornødne forandringer.

Og dermed er »Det hvide lys i Slangerup« ikke mere lokalt

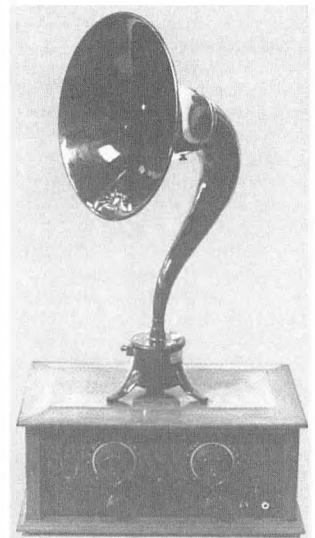
Det kom ikke til at virke i mere end 18 år. Men der blev i 1914 taget et initiativ, der på trods af mange vanskeligheder gav Slangerup og Omegns beboere »lys over landet i hundrede hjem«.

Den 26. august 1932 skriver Frederiksborg Amts Avis:

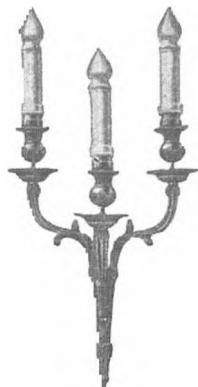
»Det hvide lys i Slangerup Kirke«

»Som tidligere meddelt har Nordsjællands Elektricitets Aktieselskab, delvis som gave til menigheden i Slangerup, foranstaltet indlagt elektrisk lys i Slangerup Kirke. Af den samlede udgift, der beløber sig til et par tusind kroner, skal kun godt 300 kr. betales af By- og Landsogn.

Installationen har stået på de sidste par måneder og er nu fuldendt. Den vil i aften kl. 8 blive afleveret ved en højtidelighed i Kirken, i hvilken deltager me-

Radiomodtager 1928

Kærtelamper.

ST. TS. RADIOFONIEN.
VESTERBROGÅDE 4 A
5888 NYHAVN
TELEFON CENTRAL 10 84

DANMARK
5 ORE

RADIO
AEGIFT
APRIL 1928
TIL
ST. TS. RADIOFONEN
10 KR.

Som Indehaver af Indmeldingspapiret anmodes De om til et Posthus eller et Landposthus med Aflevering af dette Kort, indenfor Tidrummet i. III 13. April 1928, at indbetale den iue Finansielle 1928-30 fastsatte Afgift af 10 Kr. til Rødtappergaardens Land.

Ved Indbetaling af Afgiften vil der som Kullerting blive afleveret et Brev, som postledes nærværende Kort, der herefter gælder som Tilføjelse til Radiomodtagerapparatets Afbetaling og Anvendelse i Finansielle.

Den Licensbetingelse ses næste Side.

Et Deres Adresse en anden end anført 100 Korteles For side, bedes denne rettet inden Dets Indbetaling.

Opmærksomheden henledes paa, at Apparat-Indehavere, som ikke overholder Bestemmelserne om Indmeldingens Indbetaling, Under Straf i Overhold til Lov af 13. Marts 1926.

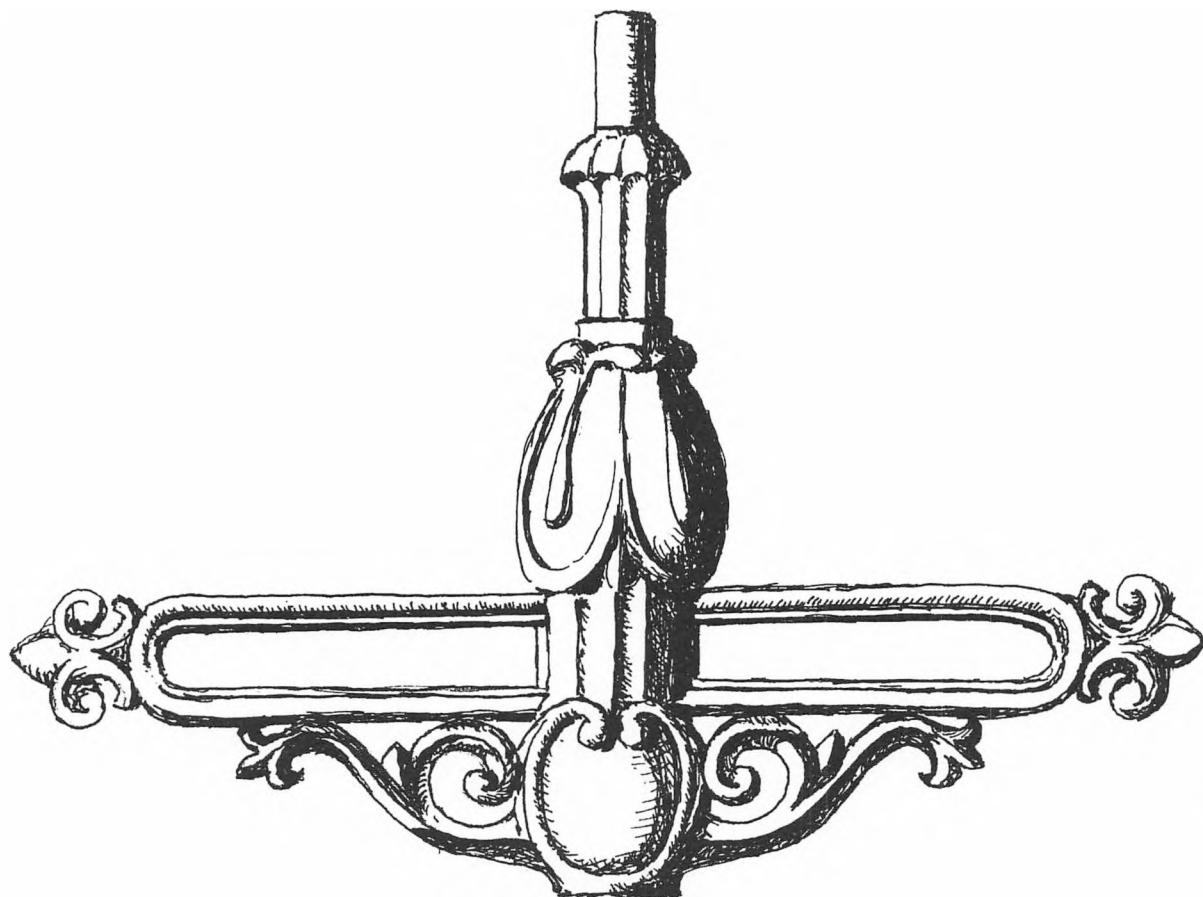
K. B. Danas Del af Kortet aflever og adresseres Licensbetalingen.

Radiolicensen skal betales – også i 1928. 10 kr. om året.

LICENS-BETINGELSER.

1. Modtagerapparatet må ikke benyttes til Modtagelse af andet end Rødtappergaardens stuf. Hvis andre Radiomodtagelser udføres medtaget, må de ikke meddeles videre eller udsendes erhvervsmedsig.
2. Det modtagende Stuf må ikke udsendes erhvervsmedsig, f. Eks. ved mekanisk Optagelse (Grammofonplader, Film o. l.) eller ved Udgivelse i Trykken.
3. Saafernt Modtagerapparatet fra et Modtagerapparat gennem Træl omkøbt og derefter til flere Husstande, skal der for hver Husstand betales almindelig Radiolicens som for selvstændigt Modtagerapparat.
4. Indehaveren er underkastet de til enhver Tid gældende Bestemmelser for Anlæg og Drift af Radiostationer.
5. Statsradiofonens, Statsradiofonens og Elektricitetskommissionens Personale skal have Adgang til de Grunddykker eller Rum, hvor Modtagerapparatet eller Dets af samme findes.
6. Husstandsforandring skal straks meddeles Statsradiofonen.
7. Saafernt Indehaveren af et Modtagerapparat ønsker helt at opsætte Brug af samme, vil Meddelelse herom være at tilføjelse Statsradiofonen senest 14 Dage forud for en 1. April. Når Licensen er udløbet og ny Licens ikke er løst, skal Anlægget straks sættes ud af Funktion.
8. Overdragelse af Licensbetaling er ikke tilladt.
9. Overtrædelse af nærværende Bestemmelser vil, selv om de ikke medfører yderligere strafretligt eller civilretligt Ansvar, medføre, at Tilføjelsen bortfalder.

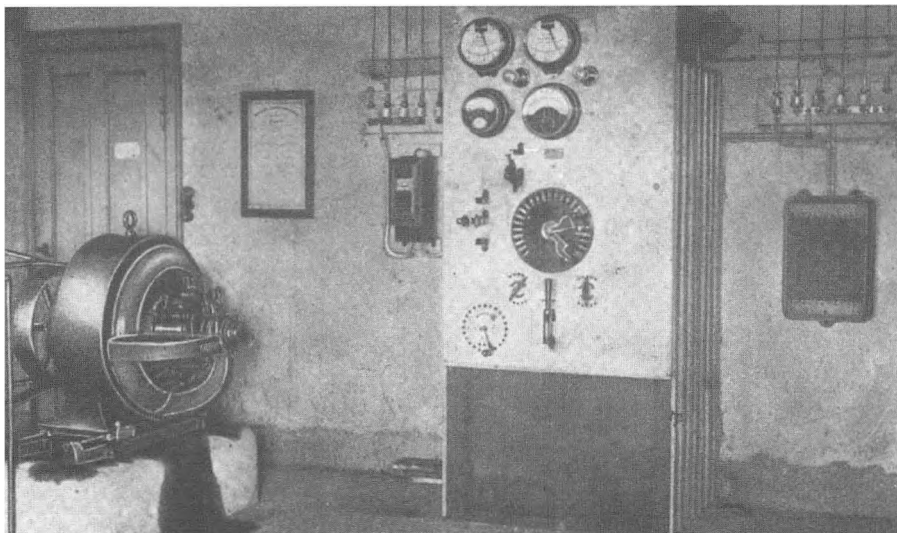
Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

12.

Del af den gamle petroleumsgadelygte, der blev afløst af den elektriske i 1914.

9 – Elektricitetsværket (det tekniske)

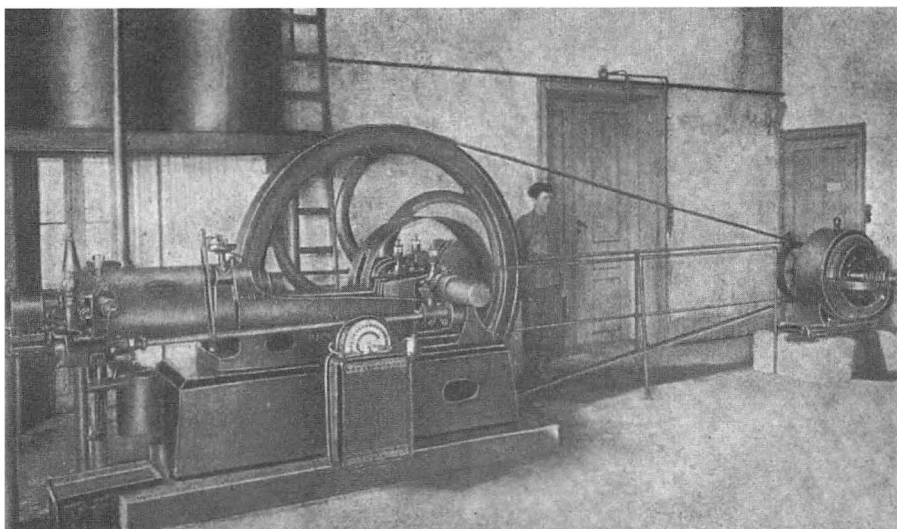

*Fra et lille Elektricitetsværk –
Dynamo og Fordelingstavle.*

Da Slangerup Elektricitetsværk starter i 1914 producerer det jævnstrøm, det vil sige en-faset strøm. Et jævnstrømsværk har en begrænset rækkevidde, fordi jævnstrøm har store ledningstab over større afstande, og værket her i Slangerup blev i begyndelsen kun tænkt som leverandør til Slangerup By.

Det blev A/S Siemens og Schuckert, som stod for leverancen, der bestod af:

*Fra et lille Elektricitetsværk –
Gasmaskine og Dynamo.*

- en ATLAS råoliemotor, 40 - 48 HK, 225 omdr/min,
- to sammenkoblede dynamoer, hver 14 KW, 1270 omdr/min, 230/320 V m/tilbehør,
- et tavleanlæg og to Wattmålere,
- et akkumulatorbatteri, bestående af 254 elementer,
- hovedledningsnettet incl. luftledningsarbejder, samt
- gadebelysning i Slangerup med 18 lamper

Det viste sig dog hurtigt, at motorkapaciteten var for ringe. Der blev derfor i 1918 anskaffet et Sugegasanlæg, 40 HK, der leveredes af A/S TUXHAM.

Men heller ikke dette var tilstrækkeligt til at mætte de forsultne kunder, der nu for alvor havde lært de elektriske velsignelser at kende - og så alle de, der bare ventede i Hjølunde og på Overdrevet.

Der blev rettet henvendelse til A/S Nordsjællands Elektricitetsværk om at hjælpe.

Det krævede en Ensretter, som kunne forandre den leverede vekselstrøm til jævnstrøm. I 1927 fik man så installeret et AEG ensretteranlæg med transformator, og således blev det muligt at få NESA-strøm til hjælp. Således kørte værket da, indtil den endelige overgang til vekselstrøm i 1932.

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

Sraldergade
mod Hestetorvet.
Den gamle bydel.

A.K.N. 1970

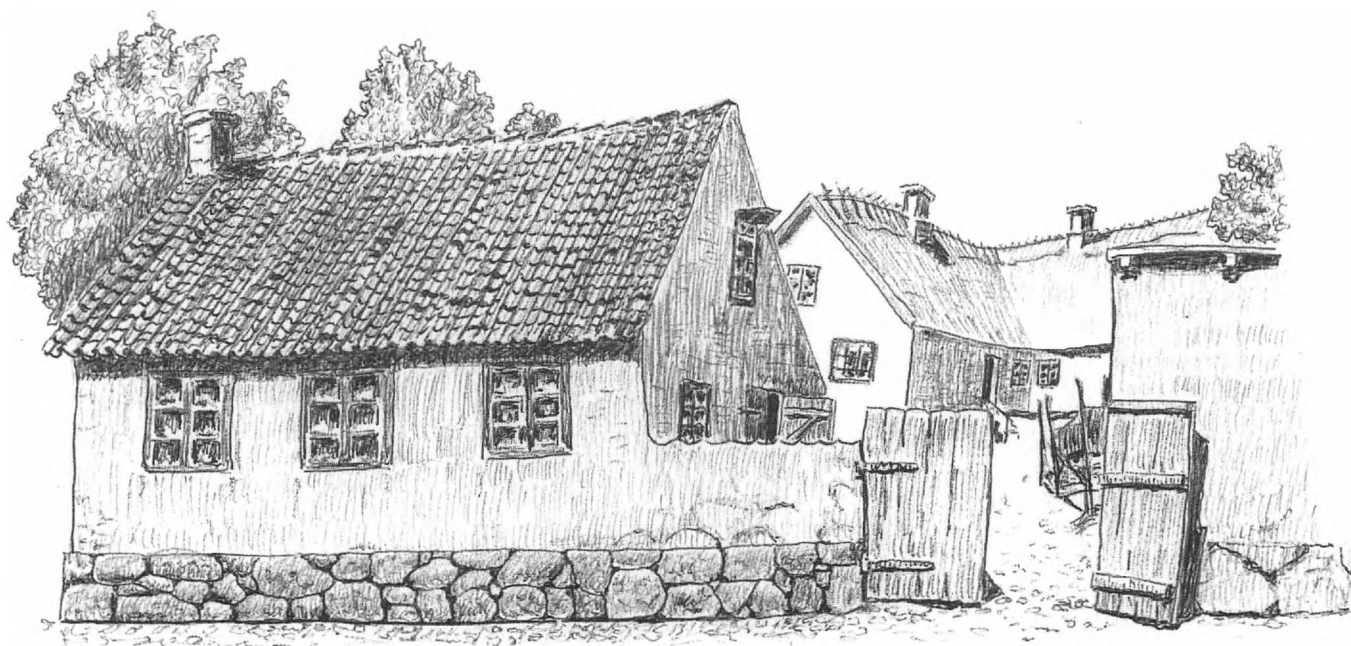
10 – Så er det skoletid

Fortællingen om skolernes virksomhed 1800-1970.

Var det gode skoler?

Var lærerne dygtige nok?

– og hvordan havde børnene det?

(R).

Kongensgade 7

Her lå den gamle skole, som senere blev smedie. Skolen blev ved legat skænket byen af købmand Claus Ebbesen i Hillerød. Han var søn af den store købmand Ebbe Jensen, der boede på hjørnet af Kongensgade. Claus Ebbesen skænkede endvidere 11 tdr. land fra faderens købmandsgård. Brugerens af jorden skulle svare 8 rigsdaler om året til 8 fattige børns skolegang i den danske skole. Ebbe Jensens epitafium hænger i kirken.

Ved branden i 1724 lå *Den danske Skole* i Klosterstræde i Lars Jørgensens hus. Den brændte sammen med adskillige andre huse i kvarteret. Skolen var på 6 fag (ca. 7 m lang).

Det er den første *Danske Skole*, som vi har kendskab til.

I 1736 nedlagdes Latinskolen. Det blev foreslået, at den skulle ændres til en *Dansk Skole*, men det blev afslået.

Slangerup By havde således ingen skole, medens bønderne i landsbyerne i 1721 havde fået Rytterskoler i Uvelse og i Hørup, og børnene derfor fik undervisning. Præsten, pastor Zwergius, »så med bedrøvelse og græmmelse på, at de (børnene) i byen har lært at bande, men ikke at bede«. Biskoppen havde udtalt, »at Slangerup Byes ungdom var den groveste i hele hans Stift«.

I 1731 oprettede købmand i Hillerød Claus Ebbesen et legat og gav byen Slangerup en bygning på Kongensgade til en *Dansk Skole*. Han var søn af den store købmand Ebbe Jensen i Slangerup. Han skænkede tillige en del jord til faderens købmandsgård, for at ejeren heraf skulle svare 8 rigsdaler til undervisning af 8 fattige børn.

Claus Ebbesen skænkede et stort maleri i kirken med ordene om, at han priser sin fader, der har sin æt af bonderod. Maleriet har motivet : Jesu Om-skærelse..

Den danske Skole

I 1736 blev købstadtidens Latinskole nedlagt og bygningen sandsynligvis revet ned. I stedet blev oprettet en »Dansk Skole«, hvor undervisningen skulle omfatte fag som Dansk, Skrivning og Regning. En student skulle bistå læreren. Pastor Peder Friis var død nogle år forinden (1728), og hans rige enke købte nabohuset til den daværende præstegård, som lå på hjørnet af Kongensgade og Kannikestrædes nordside, for at gøre huset til skole.

Skolen må have ligget omtrent på den grund, der i dag er Kannikestræde 4.

Hun skænkede den et legat på en sum af 200 rigsdaler til driften. Huset var blevet ledigt ved Latinskolens sidste

rektor, Niels Hagers, fraflytning.

Her indrettedes så den danske skole fra 1736. Huset var på fire fag og kom til at huse Slangerups Skolevæsen lige indtil 1901.

Vi er så heldige, at vi har en beskrivelse af skolebygningen og skolelæreren forhold i 1842. Den stammer fra "**SKOLEKALENDER OVER SKOLELÆRER-EMBEDERNE I SJÆLLANDS STIFT**" og heri finder vi Slangerup.

Slangerup Skole

Skolen er beliggende i Slangerup By. Skolebygningen er grundmur, 22 alen lang og 12 alen dyb og indrettet til skolestue, dagligstue, 2 kamre, køkken, spisekammer og pigekammer med ialt 3 kakkelovne. Udhuset er bindingsværk med klinede vægge, 21 alen langt og 8 alen dybt.

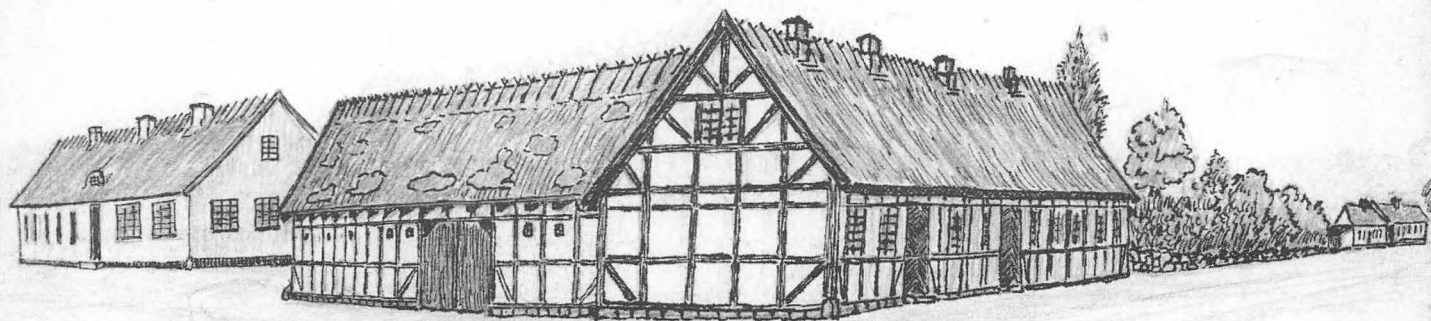
Bygningerne er dårligt vedligeholdte. Gårdspladsen er god, rummelig, regelret og brolagt, heri findes en brønd med rigeligt og godt vand. Haven, som er beplantet med 30 gode, unge frugttræer af forskellig slags, er omtrent på 1,5 skæppe lands størrelse.

Beboernes antal i Slangerup er 620. Hartkornets størrelse er 150 tdr.

Skolelæreren faste løn er:

135 rbd.	løn af distriktets beboere
20 "	til ildebrændsel
8 "	af nogle udlejede jorder
20 "	for kirkeklokke-ringning
10 "	for fattige børns undervisning
5 "	for kirkens rengørelse
2 "	3 mark for at holde 2 lysekroner i kirken rene
4 "	for at føre tillysningsbogen i kirken m.v
50 "	Kongelig Skoleløn, og 6 favne brænde.

Offer og andre kirkelige afgifter er anslået til 50 rigsbankdaler årlig.

Den gamle Skole i
Kannikestræde.
brændt i 1908.

Den gamle Præstegaard
paa hjørnet af Kannikestræde og
Kongensgade. H. Kaarup Nielsen
brændt i 1902.

På dette billede ses Kaarups tegning af Præstegaarden og den gamle skole i Kannikestræde.

Præstegaarden har været det egentlige motiv, men skolen er kommet med, og det er nok det eneste billede, vi kan finde af den gamle skole!

Skolelodden, beliggende i nærheden af byen, uindhegnet, består af 4 tdr. land geometrisk mål, hvoraf 2,5 tdr. er agerjord og 1,5 tdr. er eng og tørvegrave. Dens bonitet er i det hele middelmådig. 1 tønde land er temmelig stærkt leret, resten, 1,5 tdr. god muldjord, men for en del med sand til underlag. En del af den gennemskæres af en 2-3 alen dyb vandgrøft.

Der kan årlig fodres og græsses 2 - 3 køer.

Anmærkning:

- a Denne skole er hverken tillagt fourage eller tørv.
- b Til kirken, som ligger i byen, hører 3 kirkesangere, hvoraf en spiller orgelet.
- c Byens jorder, som er købstadsjorder og højst ulige fordelte, så at hartkornet går fra 0,5 alb. til over 20 tdr. Derfor er lønningsmåden her forskellig fra de øvrige skoler på landet. Lønnen udbetales kvartalsvis.
- d Byen har mange fattige og mange jordløse huse. Arbejdskraft mangler derfor ikke, så det er ikke vanskeligt at få lodden dreven.

Den originale forside til Kongens Anordning fra 1814. Den kaldes også »Skoleloven af 1814«.

Den 24. oktober 1845 er der efterårseksamen med 66 elever i yngste klasse og den 3. april 1846 forårseksamen med 67 elever. (Vi har eksamensprotokollen).

Lærere ved den gamle skole

Morten Taur	1783 - 1825
S. Ibsen	1825 - 1846
Jacob Christian Sophus Betz	1846 - 1883
Marius Christian Betz	1884 - 1907
Andenlærer Søren Hansen,	ansat i 1899.

Skoleloven 1814

Man kan med god ret sige, at Slangerup i 1814 for første gang kom ud for en virkelig samfundsopgave. ANORDNING FOR ALMUESKOLEVÆSENET I DANMARK bestemte nemlig, at alle sogne skulle oprette skoler for alle børn. Børnene havde herefter pligt til til at få undervisning fra de var en 6 - 7 år, og indtil de blev konfirmeret. Loven sagde tilmed, at forældrene skulle betale bøde, hvis børnene ikke mødte i skolen.

Optagelsen i skolen foregik enten til 1. maj eller 1. november.

Inddelingen var:
7 - 10 årige i nederste klasse
(i Slangerup »Yngste«)
11 - 14 årige i øverste klasse
(i Slangerup »Ældste«)

Børnene gik i skole hveranden dag, altså tre dage om ugen. Der skulle undervises i fire fag: Religion, Læsning, Regning og Skrivning.

Det var ikke noget, der bekom forældre og husbønder vel. Forældrene i Slangerup havde brug for børnenes arbejdskraft både ude og inde. Det forstod man godt i det senere Sogneråd. På adskillige møder ses, at »det vedtoges, at der ikke skal mulkteres i september og oktober måned« – eller i forårs-månederne.

»Mulk« er det samme som bøde. I 1814-loven bestemmes mulktens størrelse til 3 skilling for hver dag, barnet udebliver fra skolen uden gyldig grund. Som gyldige grunde nævnes: sygdom, hårdt vejr og ufremkommelige veje. Såfremt forsømmelserne vedbliver, forhøjes mulkten.

Skoletiden

Skoletiden skulle være:

1. april - sidst i september
7 - 11 om formiddagen og 4 - 6 om eftermiddagen

I marts og oktober måned
8 - 12 og 2 - 4

I november og februar
9 - 12 og 1 - 3

Grunden til den lange middagspause er sandsynligvis, at mange børn skulle hjem for at røgte og passe småkreaturer, fodre høns og måske se til mindre søskende.

Fridage

I fire uger fra kornhøstens begyndelse ophører skolegangen, for at børnene kan være til hjælp ved høstarbejdet. Gårdbrugere har ret til at holde deres børn hjemme fra skolen i 12-18 dage i sædetiden om foråret og 8-14 dage om efteråret, alt efter Skolekommissionens bestemmelse.

Læsebogen

Skoleloven bestemte, at der skulle undervises i fire grundfag. Men læsebogen gik lidt længere. Den blev efterhånden til en almen-oplysende bog, rummende mange emner som geografi, naturhistorie og danmarkshistorie. Den mest almindelige var nok Hanebogen.

Anskuelsesbilleder

Hvis Skolekommissionen ikke havde penge til at betale bøger til hver enkelt elev, kunne man anskaffe store billeder til at hænge op på væggen – og så snakke man sammen med læreren om, hvad det var, man så. Billederne handlede om mange forskellige emner, f.eks. dyr, forskellige folkeslag, fugle, historiske billeder og meget andet.

Eksamen

To gange om året, i april og oktober, holdtes en overhøring for at høre, hvad børnene havde lært i skolen. Så var sognepræsten, Skolekommissionen sammen med en del forældre mødt op. De overværede eksamen og sad nede bagerst i klasselokalet. Det var ikke altid morsomt at skulle ned og præsentere, hvad man havde lavet, siger mange tidligere elever.

Billedet fra den gamle skole i Kannikestræde er taget omkring 1894-95. Vi ser her pens. skolelærer Alfred Betz' bemærkninger til billedet.
Nedskrevet af Anton Kaarup Nielsen.

Fra den gamle skole i Kannikestræde [taget om. 1894-1895]

Til højre ser man min fader og til højre for ham igen min moder med en brøderdatter på armen.

Damen i rækken øverst er min moders søigerinde [brøders kone] med sin søn på armen.

Bagerst til venstre står en hjælpelærer.

Yderst til venstre i tredje række står Louise Nielsen gift senere Hilkner og min søster Marie Betz.

Begge ligger begravede på Slangstrup kirkegård-bag ved våbenhuset.

Pensioneret skoledirektør Alfred Betz's
beskrivelse af billedet taget omk. 1894-95.

I tredje række fra neden og som nr 5 fra venstre, i den lyse matros bluse, står Søren Smith, senere møller og sognefoged i Slangstrup søn af daværende møller Jørum Smith.

A. Kaarup Nielsen.

Slangerup Skole efter 1814

Vi har nu hørt og set lidt om, hvorledes man ovenfra ønskede, at skoleundervisningen skulle forløbe. Men det, der interesserer netop os, er naturligvis: Hvordan så det ud i Slangerup.

Vi har stort set intet skriftligt materiale at hælde os til, førend 1820-erne.

I 1829 begynder man på en ny *DAG-BOG FOR SLANGERUP SKOLE*, og den er velbevaret, så vi kigger lidt i den.

Hvordan virker loven i praksis?

Nu skulle man jo tro, at alle skoler straks efter 1814 fulgte den nye lov til punkt og prikke. Men det var ikke tilfældet. Det var der flere grunde til. Dels var Danmark gået fallit 1813, og pengekasen var tom. Dels var Danmark blevet skilt fra Norge, og Slangerup-egnens gårdmænd, som netop havde fået selvstyre og fremgang, måtte se de lyse tider ændres til mørke.

Frihedsstøttens fine ord

Frihedsstøtten på Vesterbro i København blev i 1792 rejst til minde om Stavnsbåndets løsning. På indskriften står bl.a.

..... »at den frie bonde kan vorde kæk og oplyst, flittig og god, hæderlig borger, lykkelig«.

Men det der med »oplysningen« tog Slangerups bønder ikke særlig tungt.

Børnene skulle lære at arbejde for føden, frem for alt hjælpe til hjemme ved bedriften, – så måtte skolen komme i anden række.

Hvordan gik det med skolen?

Men vi ser lidt på Slangerup Skole i året 1829. Skolelæreren hedder Søren Ibsen. Han har været lærer i Slangerup i fire år. Formanden for Skolekommissionen er sognepræsten, Peter Hansen, der har været her siden 1816, så han er kendt med forholdene. Fra flere sider ved vi,

at Peter Hansen er en meget omhyggelig og pertentlig mand. Han er yderst intelligent, men kan af og til være noget distræt, sådan som lærde mænd jo kan være det.

Efter Skolelovens bestemmelse skal sognepræsten mindst en gang hver fjortende dag besøge skolen og gøre optegnelse i skolens dagbog om besøget. Vi følger Peter Hansen på hans besøg i skolen i 1829. Besøget gælder Yngste Klasse. Her er 42 drenge og 33 piger, altså ialt 75 elever, men delt i en 1. og en 2. afdeling.

Pastor Hansen noterer:

30. januar fandtes 16 børn af yngste klasse, 2. afdeling, beskæftiget med verbal-læsning

25. februar fandtes 17 børn af yngste klasse, 1. afdeling, beskæftigede med verbal-læsning

Senere samme år besøgte sognepræsten Ældste Klasse. Her er antallet af børn 24 drenge og 18 piger, ialt 42 elever.

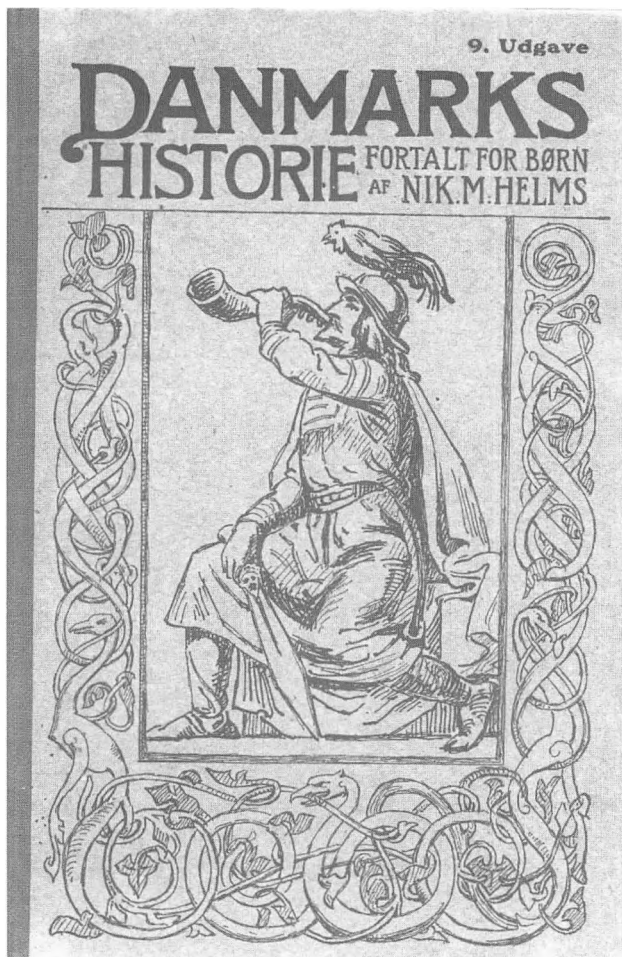
21. maj forefandt jeg 9 børn af øverste klasse, som den tilstedeværende lærer øvede i Skrivning, hvori de, der stadig havde søgt skolen, havde gjort god fremgang.

7. juli fandt jeg ikkun 4 børn af øverste klasse, som øvede i Skrivning.

Næh, bønderne beholdt børnene hjemme til arbejde!

Der blev afholdt eksamen to gange årligt, om foråret og om efteråret.

Også biskoppen kom på besøg. Hans bemærkninger vedrørende det store børnetal, og at børnene derfor kun gik i skole to dage om ugen, var måske det, der gjorde, at en del af eleverne, nemlig dem fra Slangerup Landsogn, fik deres egen skole i Kvinderup i året 1839. Det lettede.

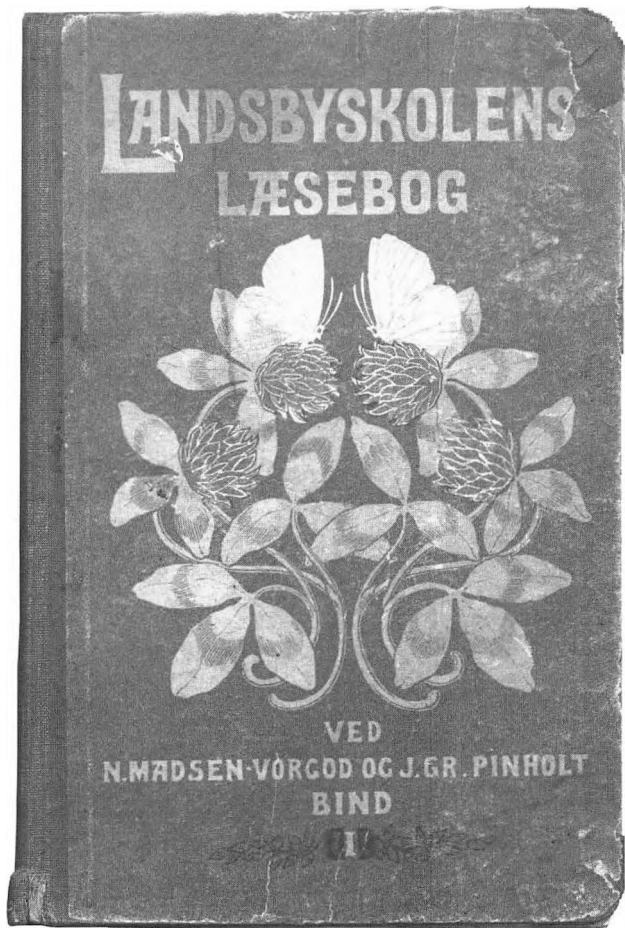

I 1847 kom en ny lærer til Slangstrup Skole. Han hed J.C. S. Betz. Han selv og hans slægt kom til at præge skolen og samfundet i Slangstrup iøvrigt indtil omkring århundredskiftet.

Det kan aflæses mange steder, ved pastor Hansens eftersyn, i sogneforstanderskabets protokoller og og i lokalsamfundets aktiviteter i almindelighed.

Ved pastor Hansens eftersyn berømmer han mange gange lærer Betz for flid, energi og god undervisning. "Lærens ufortrødne flid og gode undervisnings-metoder fortjener al mulig påskønnelse", skriver Peter Hansen. Det fremgår tydeligt af skoleprotokollen, at der ikke forekommer så mange udeblivelser fra skolen som tidligere.

Også ved biskoppens besøg og ved hans bemærkninger fornemmes det, at skolelærer Betz har godt fat i eleverne, og han ønskes Guds velsignelse i hans møjsommelige kald.

Praktisk Haandskriftsbog

i 12 Hæfter

udgivet af

Overintendant Jørgensen

Mangeaarig

Skrivelærer ved Realskolen i Odense

22-10-38.

Søren Hansen
Førstelærer

Skolebyggeri omkring 1900

I sognerådsprotokollerne kan vi følge den gamle skole i Skolegade (nu Kannikestræde). Der ofres hvert år mange penge på vedligeholdelse og udvidelse af det gamle hus. Men huset er jo også af ældre dato, idet det oprindeligt var den sidste Rektor, Niels Hagers hus, der i 1736 stod tomt ved hans fraflytning efter Latinskolens nedlæggelse.

Flere børn i skolen

Børnetallet steg i slutningen af 1800-tallet, og der var et klart behov for en ny skole. Godt nok var Kvinderup Skole kommet til i 1839 og havde aflastet den gamle skole i Slangerup. Men der var behov for en modernisering af det slangerupske skolevæsen.

Nye lærere

Der var allerede sket en fornyelse på lærersiden. Efter ordningen af Skolevæsenet i 1899 var Marius Christian Lauritz Betz, der siden 1883 havde været skoleholder, blevet Førstelærer. Der blev samtidig ansat en Andenlærer, Søren Hansen. Han blev Førstelærer i 1907, da Betz fratrådte. Søren Hansen virkede i Slangerup i mange år, indtil udgangen af året 1934. Han er 32 år, da han kommer til Slangerup

Det store skolebyggeri

Men – vi prøver nu at følge det store og dominerende skolebyggeri i Slangerup omkring århundredskiftet.

I februar 1899 valgte Sognerådet et tremands udvalg til at forberede ordningen af den nye skolebygning, og allerede en månedstid efter vedtog rådet at købe 7000 kvadratalen jord til den nye skole. Arealet lå mellem Vilhelm Mørck's købmandshandel og læge Peter Arups jord. Prisen var 2000 kr. Sognerådet vedtog at henvende sig til en

arkitekt om at udarbejde tegning over Skolebygningen snarest muligt på grundlag af Sognerådets plan. Tilsyneladende kommer arkitektens overslag.

Men! Sogneraadet havde en plan

Sognerådet vedtog at opføre Skolebygningen af røde, pressede sten med hvide fuger. Bygningen skal have skifer-tag og cementindfatning om vinduerne. Døre og vinduer skal udføres af 1,5" træ. Det vedtoges, at det skal være den 2-etages bygning, og at arkitekten kan udarbejde overslag. Rådet forespørger Amtet, om man kan nøjes med 1400 kvadratalen til gymnastikplads.

Økonomi

Der søges i Hafnia og i Frederiksborg Sparekasse om lån på 2500 kr. til betaling af de foreløbige arbejder. Der udbetales 1000 kr. af kommunens kasse som forskud til Mørck for købet af jorden, der allerede planeres.

Anders Jensen træder ind med penge

Det ser ud, som om der er indgået en aftale med slagtermester, trofast Slangerupper, hotelejer Anders Jensen (29/7 1861 – 26/5 1940). Det ser også ud, som om Anders Jensen – for at skyde et beløb på 4500 kr. i byggeriet – har ønsket at lade sin »egen« arkitekt tegne skolen. Man kan her i 1996 skyde på en af to arkitekter: Professor Anton Rosen, eller Etatsraad, arkitekt Rogert Møller. Vi ved det ikke. Men hvem af dem, det nu end er, var det en flot skole, der blev bygget i Slangerup. Men Anders Jensen betaler, selv om det går lidt trægt. De sidste penge ses indløbet i 1903.

Anders Jensen

Licitation 2. juni 1900

Arkitektens projekt var gennemgået af Sognerådet. Den nye skole var udbudt med skriftligt tilbud. Nu venter man!

Så oprandt den højtidelige dag. Alle sognerådsmedlemmer er mødt op for at overvære åbningen af tilbudene. Men tvivlere er der nok af. Mon byen overhovedet har råd til at opføre den flotte bygning, som de har set på tegningerne? Eller er det ikke for meget at gøre ud af et hus, der bare skal bruges af børnene? – Skræen vendes en ekstra gang. – Den gamle skole i Skolestræde er da god nok – som den har været det i vor tid.

Men – nu åbnes tilbudene. Der er indkommet 5 tilbud, heraf er 3 udenbys. (Men i sognerådsprotokollen ses, at endnu et tilbud har sneget sig ind, så der er seks).

Det ekstra tilbud kommer fra murermester Lars Hansen i Hjørlande. Det bliver ham, sammen med Tømmerme-

ster Johannes Johansen fra Slangstrup, der vinder licitationen. Det er således disse to håndværksmestre i forening, der har stået for murer – og tømmerarbejdet for et samlet beløb af 22.000 kr. At arbejdet er veludført bekræftes af, at den statelige – snart 100-årige – skolebygning endnu står som dengang, trods adskillige om- og tilbygninger.

Grundstensnedlæggelse

Den 18. august 1900 måtte sognerådsmedlemmerne atter trække i kravetøj. Der var nemlig grundstensnedlæggelse til den nye skole under ledelse af pastor Skovgaard.

Der nedlagdes et dokument under grundstenen. Dokumentet forseglede med Slangstrup Byes Stempel og nedlagdes i en blikæske sammen med en Frederiksborg Amts Avis og fire sølvmønter, nemlig en 2-krone, en 1-krone, en

Udskrift af sognerådsprotokollen vedrørende licitationen. Det ekstra tilbud ses indført som nr. 5.

Modet d. 2. Juni 1900

Der var endkommen 5 tilbud paa Bygninger af den nye Skole i Slangstrup i følgende Orden.

1. Murer P. P. Knudsen Slangstrup 24580 Krone.
2. " Svendsen & Sønner Hillerød 24488 " —
3. Tømmer Joh. Johansen Slangstrup 23000 " —
4. Murermester Christensen Hillerød 22475 " —
5. " Greg. Hansen Hjørlande ~~22400~~ — 22000
6. Tømmer H. V. Andersen Frederiksaa 21833 - 38 —

Det vedtoges at modtage Murermester Lars Hansens Tilbud paa To og Svættisinde Krone. i Forening med Tømmer Joh. Johansen Slangstrup. Som herved med vore Underskrifter bevillenes at vilde modtage sig. Ovennævnte arbejdet paa nedgjorte Løn.

Lars Clausen / Johannes Johansen

25-øre og en 10-øre. (Selv om der har været rodet meget rundt omkring i den gamle skolebygning – særlig i de sidste år – må blikæskerne her i 1996 stadig befinde sig ved grundstenen).

Byggeriet

Sognerådet havde vedtaget, at bygningen skulle være færdig til den 15. oktober 1900.

Men det skulle gå anderledes. Det har vel været det største byggeri i Slangerup siden kirken, så det tog sin tid. Der skulle graves kloak fra skolens kælder ned til Mørcks mose. Der skulle anskaffes skoleinventar. Skolehaven skulle graves, og der skulle planeres til gymnastikpladsen. Der skulle opsættes hegn i skellet mod doktor Arups hus og støbes et møddingsted 3 gange 4 alen med støbt bund, helst ved den østre ende af udhuset. Og gymnastikapparatet skal opstilles på gymnastikpladsen, og der skal opsættes selvoprullende gardiner i skolestuerne. Førstelærer Betz anmoder om, at der skal monteres en trykpumpe i den nye skoles brønd, således at vandet kan trykkes op i lærerboligerne på 1. sal. Der skal udføres snedkerarbejde og maleren skal igang, og naturligvis skal læreren have sin katederstol.

Jo, der er nok for Sognerådet at tage stilling til.

Skolens indvielse

Omsider oprandt den store dag, da den flotte bygning skulle indvies. Sognerådet havde indbudt alle Sognets beboere til højtideligheden med indvielse og fællesspisning bagefter.

Dagen, fredagen den 16. august 1901 klokken 3 eftermiddag, var forlængst berammet!

Allerede fra morgenstunden havde en større del snotnæsedede unger nysgerigt stirret op mod det store hus, hvor de nu skulle gå i skole. Det var sandelig noget andet end den gamle skole!

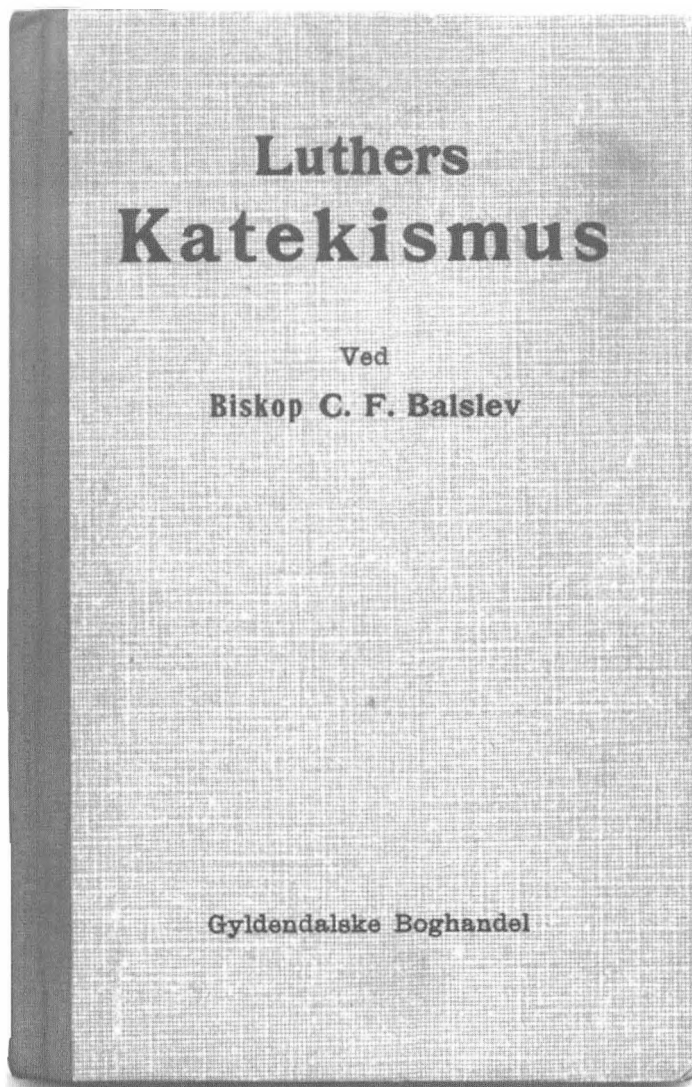
Men de gamle var stadig skeptiske. Alt det fine skulle jo betales. Men man

kunne da altid gå op og få en bid brød og høre på sognerøddernes flotte ord. Protokollerne fortæller ikke meget, og de, der oplevede dagen, hviler under mulde. Alligevel har vi lov til at tro, at slangerupborgerne har været stolte af den nye skole og fejret den ved fællesspisningen.

....og så begynder skolen at virke....

Mon ikke førstelærer Laurits Betz og andenlærer Søren Hansen står i skole døren og byder velkommen til eleverne på den første skoledag? Vi tror det.

Der er indskrevet 112 børn, fordelt således: 1. klasse 32 børn, 2. klasse 40 børn og 3. klasse 40 børn. De går i skole hver anden dag i gennemsnit, idet timetallet veksler mellem sommer og vinter. Undervisningen er fælles for drenge og piger.

I oktober 1902 anker Skoledirektionen over 3.-klasseinddelingen. Sognerådet mener imidlertid, at den skal beholdes. På næste sognerådsmøde skifter rådet mening. Elevtallet i skolen er nu gennemsnitlig 115, så derfor vedtages det nu at gå ind for 4.-klassedelingen fra 1. maj 1903.

Og elevtallet stiger stadig. I 1910 er der indskrevet 144 børn. Hver klasse søger skolen hver anden dag hele året, og det ugentlige timetal for hver klasse er 18 hele året.

Laurits Betz er gået på pension i 1907, og Søren Hansen er nu første-lærer, Orla Nielsen Andenlærer og Organist i kirken.

Er det en god skole?

Det er stadig Kirkens mænd, der fører det overordnede tilsyn med skolen. Sognepræsten kommer vel stadig regelmæssigt, medens provst og biskop anmelder deres besøg på skolen (Visitats). De overhører undervisningen og gør påtegninger i Embedsbogen. Vi kan her læse, hvad de mener om elever og lærere, så vi fortæller nu lidt om, hvad de mener om skolen, god eller dårlig?

»1902, den 1.ste December visiterede jeg Slangerup Skole, som den dygtige og velbegavede Skolemand, Førstelærer Betz stadig leder med stor Nidkærhed.

Den nye Andenlærer, Søren Hansen, har ogsaa arbejdet med Flid og Dygtighed og saaledes givet sit Bidrag til Skolens særdeles tilfredsstillende Tilstand.

Siden sidste Visitats er den nye, udmærket indrettede Skolebygning taget i Brug«.

Krogh

»1910, den 5.te Oktober visiterede jeg Slangerup Skoles 2. - 4. Klasse. I 2. Klasse, hvor Lærer Fr. Orla Nielsen ledede Undervisningen, fortalte Børnene forstandigt og flinkt Bibelhistorie og læste gennemgaaende rigtig flinkt og gjorde i det hele Indtryk af, at Læreren arbejder godt og solidt. I 3. og 4. Klasse, hvor Lærer Søren Hansen ledede Undervisningen, fik man ogsaa Indtryk af et flittigt og dygtigt Arbejde, og Tilstanden var helt igjennem tilfredsstillende«.

Erik Christensen

»1918, den 18. Oktober visiterede jeg Slangerup Skole, hvor Førstelærer Søren Hansen underviste 3. og 4. Klasse og Lærer Messell 1. og 2. Klasse under Andenlærer Nielsens Indkaldelse til Mili-

tærtjeneste. I begge Læreres Klasser fik man Indtryk af et flittigt og dygtigt Arbejde, og Tilstanden var meget tilfredsstillende«.

Erik Christensen

Senere bruger de visiterende ikke så mange ord:

»1920, den 6. Juli. Sanginspektionen fandt sted«.

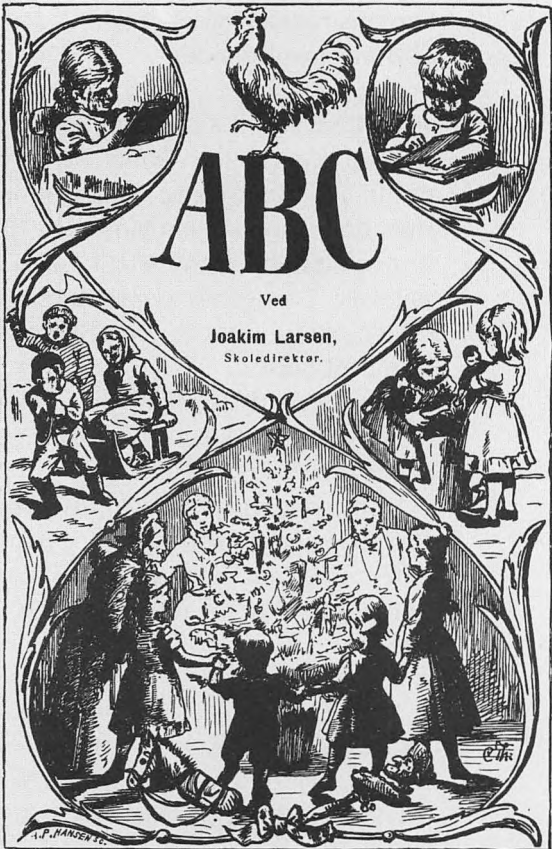
J.L.Emborg

»1924, d. 19. Juni besøgte jeg Slangstrup Skole og hørte i øverste Klasse paa Undervisningen i Dansk, Danmarkshistorie«.

Urtenfeld

»Tilset Gymnastikken d. 9. September 1925«.

Herlak

ABC
Ved
Joakim Larsen,
Skoleinspektør.

Gyldendalske Boghandel · Nordisk Forlag.
1928

72de Udgave

af
Regnelærer Chr. Hansens
Tableregningss-Opgaver
til
Regning med hele Tal (I Del).
Af dette Hæfte er trykt 1205 000 Eksemplarer.
Pris 35 Øre.

Af Chr. Hansens Regnebøger med Facitlister er trykt omtrent 4 Millioner Eksemplarer.

Chr. Hansens regnebog er kendt af alle gamle skolebørn.

o-le. mal en laas.
en maa-me.
so aal.

Slangerup Skole i 30'erne

Førstelærer Søren Hansen fratræder sin stilling med udgangen af 1934. Søren Hansen vedbliver dog at være bosiddende i Slangerup.

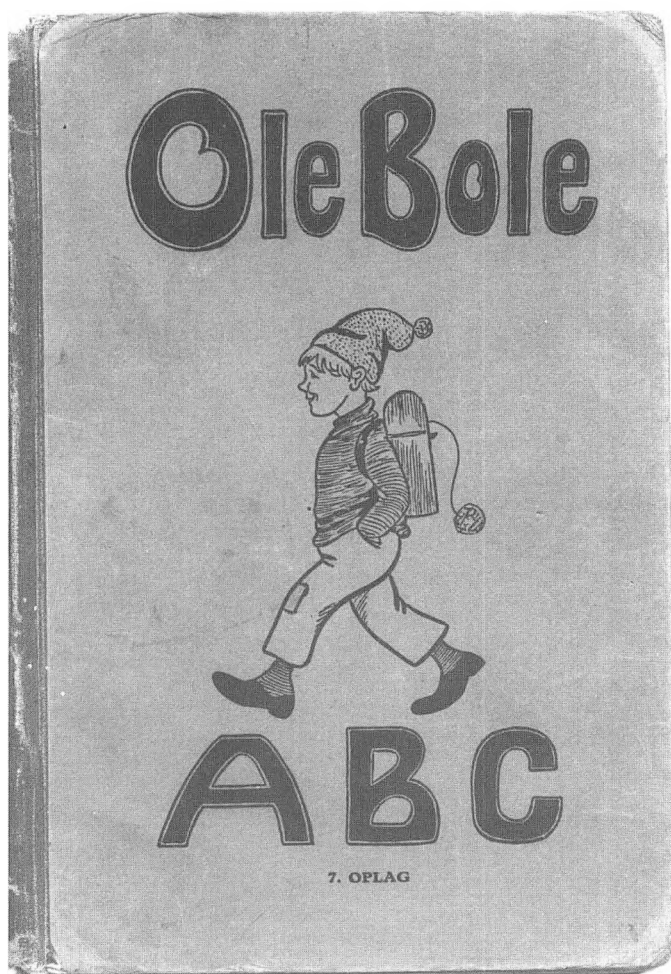
Som hans efterfølger udnævnes Sofus Jørgensen. I 1932 var skolebygningen blevet ændret, således at der nu var to store klasseværelser som hidtil, et i hver ende af bygningen, mens den midterste del var ændret til at rumme endnu et klasseværelse, men mindre.

Vi betragter nu skolen i året 1936

Lærerpersonalet er:

Sofus Jørgensen, førstelærer, 35 år gammel, ugentligt timetal 40,
Jørgen Nielsen, 2. lærer, 36 år gammel, ugentligt timetal 41,

Gennem en generation blev Ole Bole ABC fra 1927 simpelthen ABC'en. Den var fuld af sjove påfund og øvelser og med tegninger af Storm-P.

Elise Biilgaard, lærerinde, 29 år gammel, ugentligt timetal 38 og
Fru E. Danielsen, håndarbejds lærerinde, 56 år gammel, ugentligt timetal 4.

Skoledagenes antal: 246, mens det opnåede antal er : 238, hvilket skyldes epidemi, der især ramte børnene, og sygdom blandt lærerpersonalet.

Forsømmelser: På grund af sygdom 1919 dage, anden lovlig grund 228 dage, uden lovlig grund 71 dage, ialt 2218 forsømte dage for 140 forsømmende børn.

Skolens gennemsnitlige *elevtal* for året: 150, der er 6 klasser med ca. 25 elever i hver.

Der undervises i følgende fag:

Religion, Dansk, Skrivning, Historie, Regning, Geografi og Sang i alle klasser. Herudover Naturhistorie og Fysik i de ældste klasser. Alle drenge har 2 timers gymnastik om sommeren, tegning om vinteren, mens pigerne har 2 timers håndarbejde om ugen hele året.

Skolens lokaler og aktivitetsmuligheder

Skolen har ingen særlokaler, som f.eks. Sløjdsal, skolekøkken, sanglokale, gymnastiksal, idrætsplads, omklædningsrum, brusebad, håndarbejdslokale (men 2 symaskiner), svømmebad eller fysiklokale. Drengenes gymnastik foregår i skolegården, hvor der er 8 ribbefag og en enkelt bom.

Der blev i 1935 udarbejdet et forslag til udvidelse af skolen, bl.a. med gymnastiksal.

På et borgermøde i 1936, hvor mere end 300 beboere deltog, foretog man en afstemning om udvidelsen af skolen. Her stemte 101 for udvidelsen og 207 imod.

I BAKSPEJLET

Udvidelsen af skolen blev en realitet i 1954!

Lidt om skolen under Besættelsen

De strenge vintre i begyndelsen af 1940-erne medfører naturligvis en del forsømmelser. Skolen må lukke og give kuldeferie i februar 1940, og i de følgende vintre stiger antallet af forsømte skoledage. Skolen har fået et forældre-råd. Der er anskaffet 2 springstøtter og en plint til drengenes gymnastik.

Elevtallet er faldende, i 1941 er der kun 109 elever, fordelt med 18 i de 6 klasser.

Der er kommet tre nye lærere: Lars P. Aage Jensen, Frk. Kildegaard Hansen og Asger Jacobsen. Samme år holdes møde vedrørende køb af jord til skole på Hillerødvej.

I 1942 fremlægges skitse til en centralskole, pris 301.200. Det ser ud til, at skoleforbundet med Landsognet op-hæves.

I 1942 åbnes der mulighed for, at eleverne kan få bad i den nyåbnede badstue. Badstuen er skænket kommunen af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse. Badstuen blev opført på Kingovej og er i dag der, hvor børnehaven ligger.

I 1945-46 blev den lille lejlighed på 1. sal inddraget til brug for en nyoprettet 7. klasse. Endvidere blev en del af den nedlagte lejlighed udnyttet til lærerværelse og samtidig til udlånskole for Slangerup Bibliotek, der fra dets oprettelse i 1940 havde haft til huse i lægeboligen, Kongensgade 20. For året 1945 indberettes: »Der er kun bolig til førstelæreren«. I sognerådet tager man derfor stilling til oprettelse (evt. bygning) af 3 lærerboliger. Man skal i 1945 også tage stilling til skolebyggeri, igen sammen med Landsognet. Men 7. klassen bliver alligevel en realitet, oprettet i 1945.

Lokalemangel

I 1947 begynder man på hverdagsskolegang for alle klasser. Skolen har fået et lysbilledapparat. Der er omkring 150 elever på skolen, og klassekvotienten er 23.

Skolen mangler 2 klasselokaler og alle særlokaler for at have behovet dækket. Pigerne har stadig ikke gymnastikundervisning, dog har 1. klassen 2 timer ugentlig for både drenge og piger – men kun om sommeren.

I sognerådet bestemmes det, at skolebørnene skal have et tilskud på 5 kr. pr. barn til ophold på feriekoloni.

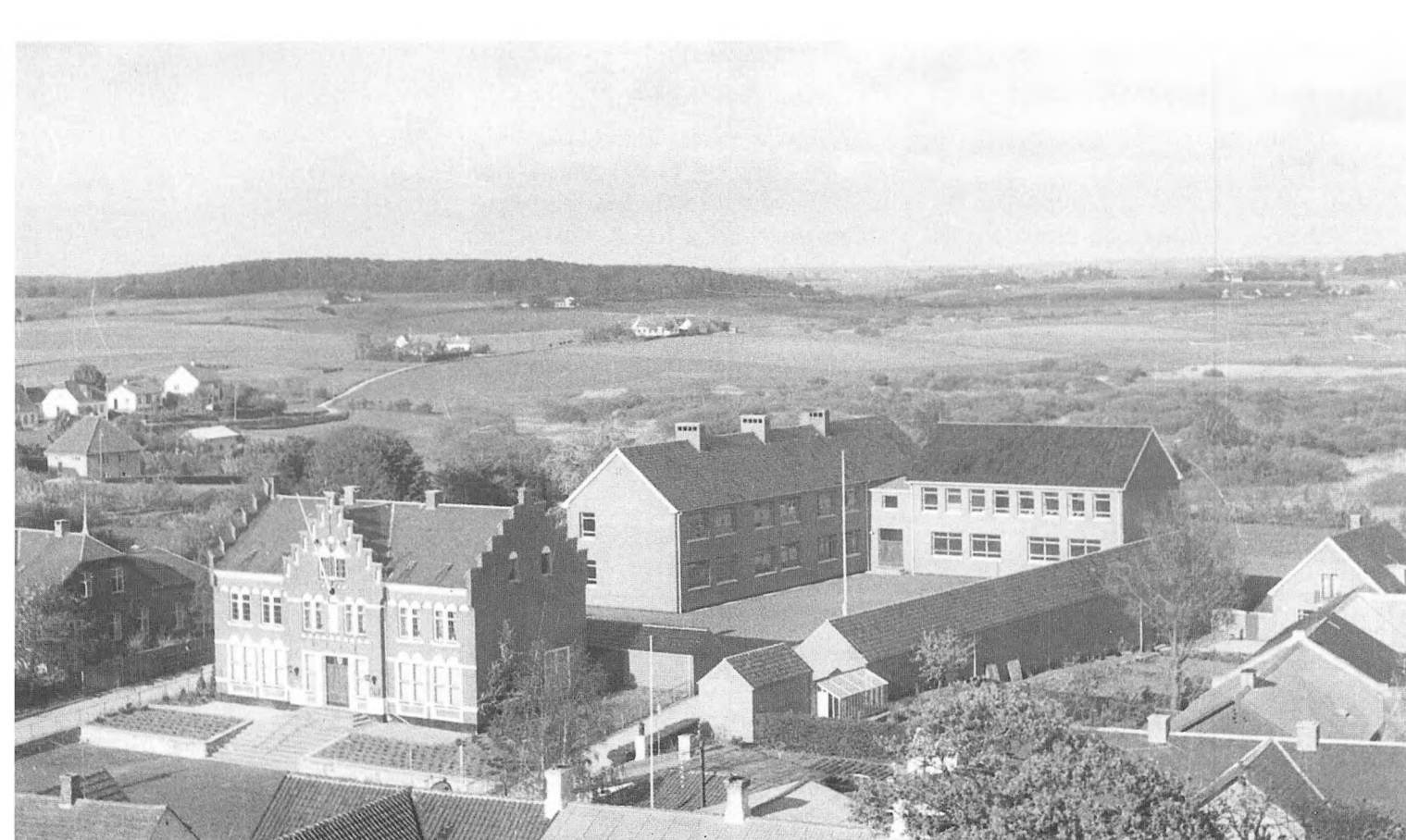
1954

Skolebyggeriet er ved at være tilendebragt. Der er tillige anskaffet undervisningsmateriel for 13000 kr. og afleveringen af skolen er berammet til onsdag den 18. august 1954, med indvielse 19. august 1954 med fælles kaffebord, + amtsskolekonsulent, amtmand, forældre, lærere, sogneråd m.fl. Alt forløb tilfredsstillende.

Men nu skal »den gamle skole« være RÅDHUS. Det er en anden historie, som kan læses andetsteds. Men »sognerødderne« med sognepræsten/sognerådsformanden i spidsen er klar til de nye lokaliteter.

Badstuen, Kingovej 22 (ved den nuværende Slangerup Børnehave), opført i 1942, nedrevet omkring 1965. Ved siden af lå Idrætscafeen, i dag børnehavens bygninger.

*Slangstrup Skole og Rådhus, 1954.
Den gamle skole er ændret til
Rådhus, forhaven er borte, og bag
ved er opført en ny skolefløj og
gymnastiksal.*

Den »nye« skole

I skolens indberetning for skoleåret 1954/55 kan vi læse:

Lærerpersonalet:

Sofus Jørgensen, førstelærer, 53 år gammel.

K.A.W. Hermansen, lærer, 35 år gammel.

H.P.F. Kierkegaard, lærer, 32 år gammel

C. Sønderup, lærerinde, 45 år gammel

I. la Cour, lærerinde, 29 år gammel

Th. Hinge, lærerinde, 26 år gammel.

Alle lærere er kvalificerede.

Skolen har 170 elever, fordelt i 7 klasser. Klassekvotienten er 26 elever..

Skolen har sin egen gymnastiksal med de anordnede redskaber. Både drenge og piger undervises i gymnastik.

Skolen har radioapparat, båndoptager, 16 mm filmgengiver og lysbilledapparat til billedbånd.

Drengene undervises i sløjd, pigerne i håndarbejde og husgerning

Der undervises naturligvis i de obligatoriske fag, og hertil modtager de to ældste klasser undervisning i Engelsk.

I 1956 findes der et børnebibliotek, ledet af Sofus Jørgensen.

I 1959 er antallet af klasser 8 og lærerpersonalet er udvidet til 8. Elevantallet er 204.

21 drenge og 7 piger kan ikke følge den almindelige undervisning. og har derfor modtaget særundervisning.

Elevtallet på himmelflugt

Elevtallet stiger stadig og er i 1963 på 250 elever og ialt ansat 10 lærere. Antallet af klasser er 10, heraf 2 (7. klasser). Skolen giver seksualundervisning under ledelse af en læge. Jo, den blå Betænkning er kommet!

Udvidelse af skolen

I 1964 påbegyndes en udvidelse af skolen med 6 klasseværelser. I september nedsættes et byggeudvalg vedrørende den nye skolefløj med påfølgende licitation. Byggeriet vil koste 463.194 kr. Det viser sig, at der er dårlig akustik, men udvidelsen tages i brug til skole-

året 1965 - 66. Der foretages nogle klas-
sedelinger, samtidig med at Amtet god-
kender skolen til 12 lærerstillinger.

I 1966 holdes et møde med Amtssko-
lekonsulenten. Ved mødet godkendes
kælderlokalerne som Nød-klasseværel-
ser. Det varer dog kun et årstid. Arbejds-
tilsynet kasserer kælderlokalerne til un-
dervisning. 8. klasse må nedlægges pr.
1. august 1968.

Stadig pladsmangel

Men allerede i 1969 er der atter plads-
mangel, og man ser sig nødsaget til at
opføre en barak ved skolens nordside.
Barakken skal udover et antal klasse-
værelser også kunne rumme byens bib-
liotek. Barakken opføres i 1970.

Samme år vedtages lørdagslukning.

Der må opføres en ny skole!

Alle disse udvidelser ser ud til at være
lapperier. Elevtallet er stadig stigende,

*Frederiksborg Amts Avis
1970:*

*»Fra rejsegildet på Slan-
gerup Skole ses fra venstre
borgmester Poul Nielsen,
skolekommissionens næst-
formand, fru Lise Riitzou,
Jørlunde, arkitekt John
Larsen, overingeniør Arne
Ulslev og skoleinspektør
Mogens Nielsen.*

og kravene til skolerne udvides stadig.
En helt ny skole er nødvendig. Den skal
nødvendigvis bygges udenfor byen, og
købet af Slangstrupgårds jord findes eg-
net til opførelse af en helt ny skole,
nemlig KINGOSKOLEN.

Hermed var den gamle Slangstrup
Skole's æra forbi – noget nyt havde taget
over!

*Kingoskolen.
Foto: Historisk Forening 1984.*

DET SIDSTE SKOLEBILLEDE 6/5-86

11 – Mine første skoledage 1912

(R).

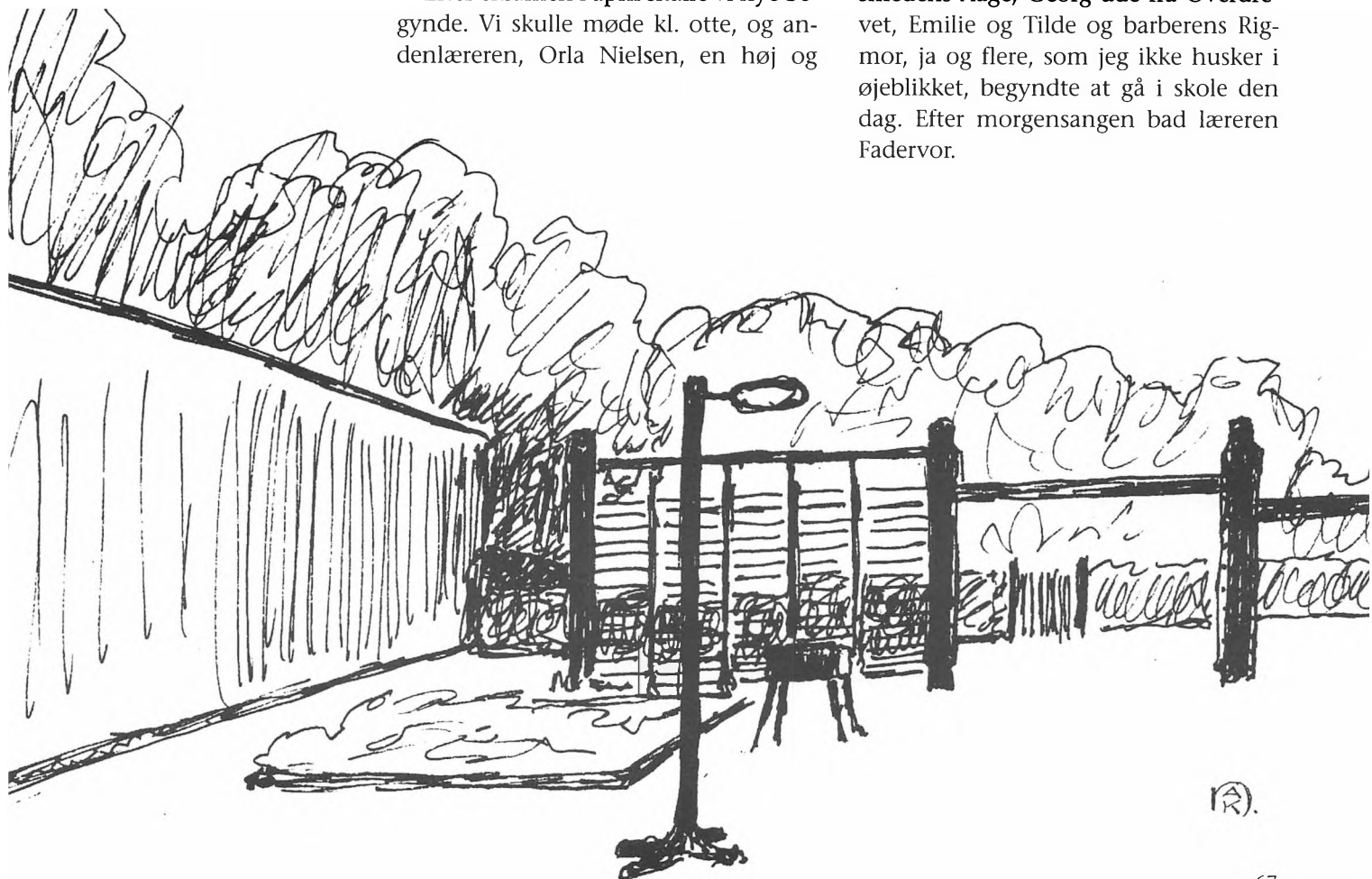
A. Kaarup Nielsen fortæller:

»Iført min nye mørkeblå sweater med lange ærmer, et par korte bukser, som moder selv havde syet, lange uldne strømper og udenpå hele denne mundring et drengeforklæde med lomme i til tavlekluden, spidssnude franske træsko, som fader i dagens anledning havde pyntet med en gang træskolak, så de var blanke og sorte, med ABC-en og penalhuset med griffelen i og med kludeskoene under armen, blev jeg sendt i skole. Moder stod i værkstedsdøren, og da jeg var kommet et par skridt uden for døren, måtte jeg repetere det, jeg skulle sige, når jeg af skolelæreren blev spurgt om, hvad jeg hed, og hvornår jeg var født. Efter at det var besørget til moders tilfredshed, kunne jeg begive mig til min første skoledag.

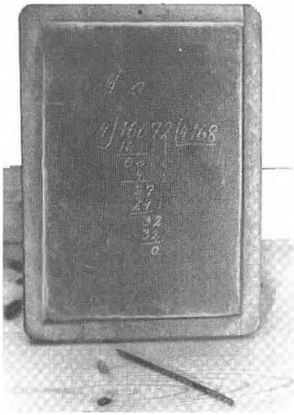
Efter eksamen i april skulle vi nye begynde. Vi skulle møde kl. otte, og andenlæreren, Orla Nielsen, en høj og

rank mand med fuldskæg, modtog os i klassen, og vi blev placeret. Vi nye kom til at sidde ved siden af en af de gamle elever fra året før, idet vi gik to alderstrin i hver klasse.

Vi skulle netop til at synge morgensang, da der pludselig blev banket på døren. Inden skolelæreren fik sagt kom ind, gik døren op, og banemandens kone, fru Andersen, med Karl Kristian ved hånden, trådte ind i skolestuen. Inden vi fik set os om, var fru Andersen gået tværs over gulvet og over til tøserne, hvor hun anbragte Karl Kristian på bænken ved siden af hans søster, hvorefter hun gik op til skolelæreren ved katederet og aflagde beretning om sin sene ankomst. Så forsvandt hun, efterladende Karl Kristianovre hos pigerne, og der fik han så lov at sidde den første dag. Bagerens Svend og Knud, smedens Aage, Georg ude fra Overdrevet, Emilie og Tilde og barberens Rigmor, ja og flere, som jeg ikke husker i øjeblikket, begyndte at gå i skole den dag. Efter morgensangen bad læreren Fadervor.

(R).

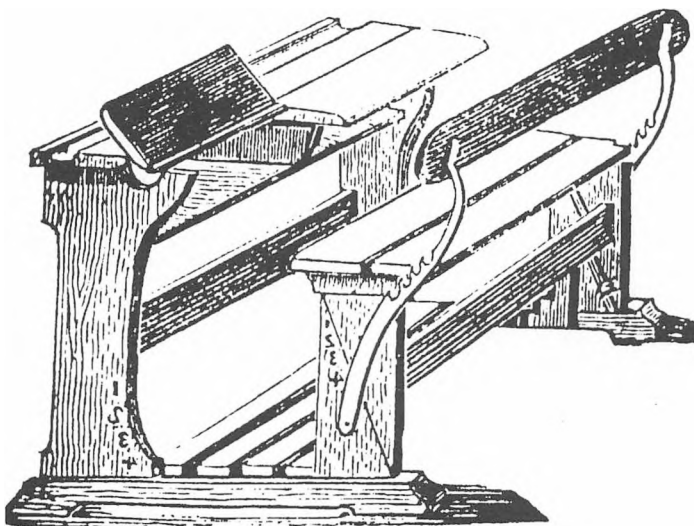
To vigtige redskaber i skolen:
Skifertavle og griffel.

I frikvarteret legede vi ude i skolegården. Vi kravlede op i ribberne, og det var spændende, så spændende, at vi nye ikke hørte, da førstelæreren, Søren Hansen, fløjtede ind. Vi syntes jo nok, at der blev god plads i skolegården, men hvor de andre var løbet hen, det vidste vi ikke. Dem om det - vi legede bare videre, indtil et af de ældre skolebørn kom ud og sagde til os, at der var fløjtet, og vi skulle komme ind.

I anden time blev tavlerne delt om, og en efter en kom vi op til katederet og fik skrevet for, og derefter gik vi ned til vores plads og satte os til at skrive de bogstaver efter, som stod først på linien. Lige så flot som forskriften blev det nu ikke, der var i alt fald noget at stile efter, med tiden kom det vel. Der var meget nyt, der skulle læres, og af sidekammeraten fik man at vide, hvordan man skulle opføre sig, når man gjorde noget forkert. I ABC-en fik vi et stykke for, som vi skulle læse på til næste gang.

Vi var fire klasser. Anden og fjerde klasse gik mandag, onsdag og fredag, og første og tredje klasse gik tirsdag, torsdag og lørdag fra otte til to. Ferierne var ved de store højtider, jul, påske og pinse. Sommerferien var fra 1. til 15. august, og om efteråret kom kartoffelferien, som blev afpasset efter, hvornår kartoflerne skulle tages op.

Tomandsskolebord med bænk!

I april året efter havde vi eksamen for Skolekommissionen med pastor Lyngesom den fødte formand i spidsen. Gårdejer H.P.Hansen, Søndagsvang, var også i Kommissionen. Jeg kan huske, at han med griffelen på min tavle skrev et »r« ved mit regnestykke. Læse skulle vi også. Bedstemoder, som boede hos os, havde lært mig at læse, så jeg kunne læse indenad, da jeg kom i skole. Det kom mig til gode, da der ved eksamen blev uddelt et legat på fem kroner, indsat på en sparekassebog fra Bikuben til den elev af nybegynderne, der bedst kunne læse indenad i ABC-en. Det var en stor dag!

I skolestuen stod fire rækker skoleborde og bænke. Hvert bord var indrettet til to børn. Inde under bordpladen var en hylde med plads til bøgerne. I den øverste kant var en fordybning i bordpladen til skriveværktøjet, griffel og blyant og senere, når vi skulle lære at skrive med pen, også til penneskaftet. I midten mellem fordybningerne, sad blækhuset.

Til højre, når man stod med ryggen til katederet, sad pigerne og til venstre drengene. Hen under loftet lå en tyk pommersk bjælke, der på midten blev understøttet af en jernsøjle. På bjælken stod skrevet: "Hvad man i Ungdommen nemmer, man ej i Alderdommen glemmer". (Dette til eftertanke for nutiden).

Modsat den store kakkellovn, der stod ved ydervæggen midt i skolestuen, var katederet, og på væggen bagved hang den store sorte tavle. Ved hver side under vinduerne stod der en lille spand med vand i, hvor vi kunne dyppe tavlekluden, når vi skulle gøre tavlen ren efter endt brug. Tavlerne, regnebøgerne og de grønne læsebøger tilhørte skolen og blev delt om til de forskellige timer, vi havde.

Vi begyndte med morgensang, og det var en god begyndelse på dagen. Hvordan timerne ellers lå, husker jeg ikke så nøje, men religion, (altså Bibelhistorie), Danmarkshistorie, læsning, regning og salmevers var emner, vi skulle læse på hjemme, og som vi blev hørt i.

Efter hver time var der frikvarter, der varede fem minutter, og når vejret var

til det, var vi ude på skolepladsen at lege. I det store frikvarter, der varede en halv time, kunne jeg nå at løbe hjem og spise, så jeg havde aldrig madpakke med i skole som de andre børn, der havde lang vej hjem.

I skolegangen var der skabe med små rum til vore træsko, idet vi altid havde skiftesko med. På væggene i hver side var der knager til overtøj og skoletasker. Der kunne somme tider være en slem hørm i skolegangen af vådt tøj og duften af madpakker, særlig når nogen havde gammel ost på maden, eller af lugten fra de mange barnekroppe, når vi på en regnvejrsdag måtte opholde os i gangen.

I skolegården havde vi om sommeren gymnastik, boldspil (kurvebold og langbold) og forskellige lege, når vejret var til det. Det kunne også hænde, at vi i botaniktimen gik i mosen eller i skoven og så på blomster og planter.

Af og til kom der en fotograf og fotograferede os alle. Det foregik i de fleste tilfælde ude på skoletrappen, der kunne vi placeres, så alle kunne blive set. Det

kunne hænde, at lærer Nielsen viste lysbilleder. Så blev rullegardinerne trukket ned. Det var et apparat, hvor postkort og fotografier blev lagt ind under, og ved spejle blev de så set som store billeder på et lærred, der blev hængt op på væggen.

Henimod jul tegnede lærer Nielsen på den store tavle motiver med julenisser i forskellige situationer, og disse blev først slettet, når juleferien var overstået. Fjerde juledag var der stort juletræ for alle skolebørnene henne på kroen. Juletræskomiteen bestod af forældre, der havde skolesøgende børn. Men mere om det en anden gang. Her har jeg blot søgt at tegne et billede af et barns oplevelser i de første skoledage«.

Anton Kaarup Nielsen

Anton Kaarup Nielsen (1906-1976), malermester, i bestyrelsen for Historisk Forening 1972-75. Arkiv- og museumsleder. Kaarup var en god tegner, har udført i hundredvis af Slangeruptegninger. Tegningerne er testamentarisk overgivet til Historisk Forening efter hans død. Kaarup var rejsende håndværkssvend, naver i Europa og Nordafrika i årene 1929-32.

*Kaarups skolebillede 1916
Yderst til højre med hat, første-
lærer Søren Hansen, yderst til
venstre andenlærer Alfred E.
Nielsen. Kaarup står i næstøver-
ste række som nummer seks fra
højre (foran ham, med de sam-
menpegende hænder).*

Elevbillede ca. 1927.

Elevbillede ca. 1938.

12 – Fra skole til Rådhus

Forud for skolebyggeriet havde der fundet en debat sted mellem by- og landsogn om skolens placering. Landsognet ønskede skolen bygget bag De gamles Hjem, fordi børnene fra Landsognet herved ville få en kortere skolevej. Byens sogneråd vedtog imidlertid sin plan, byggeri bag den gamle skole, bl.a. af hensyn til den nærliggende idrætsplads. Og alt faldt på plads, således at alle var enige efter kommunevalget i 1954, en lykkelig udgang, der også senere viste fællesskabets betydning ved kommunesammenlægningen forud for 1970. Grunden bag De gamles Hjem er som bekendt senere taget i brug til bygning af Plejehjem/ Sundhedscenter.

Det havde hele tiden ligget i luften, at når den nye skole blev taget i brug bag den gamle skolebygning i Kongensgade, så skulle den gamle skole være rådhus. Den smukke bygning skulle af-

løse det beskedne lokale på De gamles Hjem, som hidtil havde været kommunekontor, sogneråds-mødelokale og udvalgsværelse. Tilmed var rummet fyldt med arkivskabe, reoler m.v.

Den nye skolebygning indeholdt alle de faciliteter, der havde manglet i de foregående mange år, som f.eks. gymnastiksal, sløjdlokale, skolekøkken m.m.

Også Landsognets større børn kunne rummes, når de to mindre skoler så en tid skulle virke som forskoler. Førstelærerens lejlighed på 1. sal i den gamle skole blev ledig ved bygning af en ny lærerbolig (*1 Bakspejlet 96: Nu brandmandskabslokale og Historisk Arkiv*).

Sagen var klar: Den gamle skole kunne indrettes som Rådhus – en flot administrationsbygning!

Det nye sogneråd satte sig til at indrette huset. Det drejede sig i første omgang om stueetagen og førstelærerens

Indvielse af Rådhuset
30. januar 1956.

have – en ny »Rådhusplads«. – Vi gen-giver her en oplevelse, fortalt af skole-psykolog Axel Hansen, der oplevede sin barndom på skolen, som søn af da-værende førstelærer Søren Hansen:

Axel Hansen fortæller:

»Mine forældre har fortalt mig, at de, da de en eftermiddag kom ned i deres have, fandt et selskab af turister, der havde sat sig ved havebordene og var i færd med at spise deres medbragte mad. Det viste sig, at de troede, haven var et offentligt anlæg, der hørte med til den statelige bygning, der knejsede midt i byen, og som efter deres mening måtte være et slot. De blev gjort opmærksomme på fejltagelsen, men fik naturligvis lov til at spise færdig. Men det var meget almindeligt, at tilreisende undrede sig over, at den imponerende bygning med takkede gavle og frontispice var byens skole«.

Men førstelærerens nydelige have forsvandt til fordel for den nye tids behov for bilparkering. Havejorden blev gravet bort og erstattet af asfalt. En bred trappe førte op fra pladsen foran bygningen til den smukke indgangsportal

til huset, der virkelig i det ydre syntes at være tegnet til et rigtigt rådhus for den gamle købstad .

Fhv. sognerådsformand, sognepræst Eyvind Strengberg fortæller:

.....»I husets sydlige ende indrettedes tre kontorlokaler og i den nordlige dels sognerådssal og dels udvalgsværelse. De to rum kunne forenes til et virkeligt stort lokale, når f.eks. større forhandlinger skulle finde sted.

I midten af bygningen blev der en forhal og et toilet m.m. og herfra førte døre dels til mødesalen, dels til administrationskontoret og det kontor, hvor socialudvalgsformanden og pantefogeden residerede.

Bag dette kontor lå sognerådsformandens kontor, som deltes broderligt mellem by- og landsognets to formænd«.

Da håndværkerne var færdige, fandt flytningen sted fra De gamles Hjem. Og så oprandt den festlige dag, hvor det nye Slangstrup Rådhus blev indviet.

Det skete den 30. januar 1956, hvor Amtmand J. Saurbrey var tilstede. På Gjæstgivergaarden fejredes den gamle skoles æra som byens nye rådhus med en frokost, hvor talere udtrykte deres gode ønsker for den gode forbedring.

Eyvind Strengberg fortæller videre:

.....»I de lyse og venlige lokaler følte det som en glæde at kunne betjene publikum. Nævnes må også, at den meget flittige kommunesekretær, Tage Nørgaard, og hans assistent, frk. Sigrid Hansen, var enestående til at bistå enhver. Samarbejdet her blev den rene idyl, skønt det sagedes, da præsten blev valgt til formand: »Mon vi nu skal pastoriseres?«

Efter 55 års virke som skole blev den gamle bygning nu Slangstrup Rådhus, både for by- og landkommune og i dag for Slangstrup Storkommune, efter adskillige ændringer og tilbygninger. Men den gamle skole ligner sig selv.

13 – Marie Kruses skole

En privatskole oprettes i Slangerup, men bliver tilsyneladende kun for byens »bedste børn«.

Omkring 1880 hedder dyrlægen i Slangerup Karl Adolf Larsen. Hans kone hedder Laura, fdt. Kruse. Hun har en ugift søster, Marie, der får ophold i dyrlægeboligen, Strandstræde 12. Marie, hvis fulde navn er: Marie Vilhelmine Birgitte Kruse er født i 1843 i Slagelse. Hun ses i Folketællingerne som: Ugift Lærerinde.

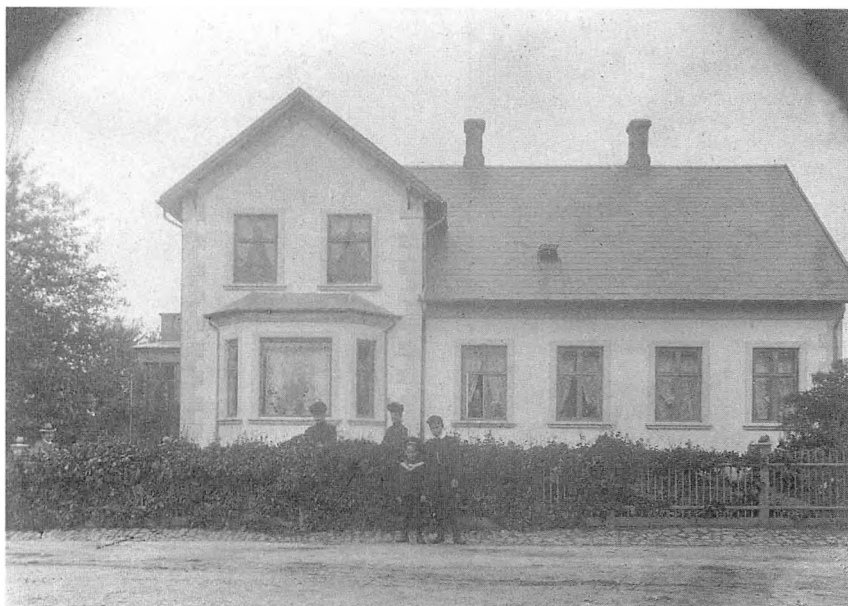
Marie opretter en Privatskole på 1. sal i huset, Strandstræde 12, formentlig omkring 1880. Hun er da 37 år gammel. Som elever får hun »Slangerups bedste børn«, det vil sige »bedre folks børn«, de velhavende: Dyrlægens, sognepræstens, de store købmænds, doktorens og de større gårdes børn.

Undervisningen omfattede almindelig skolegang for eleverne til 13 - 14 års alderen, men derudover mulighed for at læse videre.

Lærerne på skolen var i 1909 - 1910 bl.a.:

Laura Jensen	Engelsk
Pastor Skovgaard	Religion
E. Munch	Regning og Fysik
A. Bøving	Naturhistorie
C.C.Gormsen	Geografi
M. Agerskov	Dansk
Chr. Bentsen	Fransk
A. Iversen	Matematik
E. Heilmann	Tysk
A. Weitz	Historie
Axel Hansen	Historie

Den gamle dyrlægebolig brænder omkring 1900, og hele skolens inventar og alle undervisningsmidler brænder. Det lykkes dog Marie at få skolen op at stå, og den virker i hvert fald indtil 1910, fra hvilket år vi har karakterbøger.

Dyrlægeboligen, Strandstræde 12. På 1. sal har Marie Kruse sin Privatskole. Mange Slangerupbørn i perioden ca. 1880-1915 fik her deres skoleundervisning.

Dyrlægefamilien samlet foran den gamle dyrlægebolig, før 1904. Huset er stråttækt og derfor et let bytte for ilden ved branden i 1904. Marie Kruse står længst til venstre.

Branden i Slangstrup 1904

En københavneravis er på besøg.

Hæftig Brand 1904 - 12 - 14 - 2009 - 1 Slangstrup.

Paa Brandstedet.
6 Familier husvilde.
(Fra vor udsendte Medarbejder.)

Den lille Landsby Slangstrup ved Frederiksund, som for kort Tid siden hjem-sørgtes af en større Ildebrand, var igen i Gaar Skuepladsen for en frygtende Katastrofe.

Tidligt i Gaar Morges udbrod der Ild i et Bygningskompleks paa 5-6 sammenbyggede Huse hos en Dyrslæge Larsen. Det fængede hurtigt i Bygningens Straa-tag, og et Øjeblik efter stod alle Bygningerne i Flamme. Ved vor Ankomst til Brandstedet ud paa Eftermiddagen, var det lykkedes at standse Branden. Ved udfærdigt at øse Vand-over Naboejendommenes Tage havde man hindret Ilden i at naa Kirken og Præstegaarden. Af de brændte Huse stod kun de rygende Grundmure.

Paa Vejen træffer vi en af de Brandlidte, Slagter Lars Hansen, og spørger ham, hvordan Ilden opstod.

— Jeg kan umuligt sige Dem det, svarede han. Jeg skulde netop til at gaa til Frokostbordet, da Folk kom løbende udefra og raabte, der var Ild. Da jeg saa kom ud paa Gaden, stod hele Taget i lys Lue. Jeg tror nok, Ilden kom fra Dyrslæge Larsens Skorsten, men det er jo umuligt at sige det. Det gjaldt jo at faa reddet saa meget som muligt. Som det gik mig, gik det alle de Andre. Vi fik omtrent Indboet ud af Husene, men alt blev helt ødelagt. Og Hr. Hansen peger hen paa en Mark, hvor alskens Bohave ligger hulter til bulter.

Ude paa Slangstrup-Gaarden lidt udenfor Byen, træffer vi Frøken Marie Kruse, der havde Skole i de nedbrændte Bygninger.

Hun fortæller os:

Jeg sad inde hos Dyrslægens, da pludselig brød ud. Det skete ganske pludseligt, at Flammerne slog ud af Væggen, og i et Øjeblik var alting antændt. Fru Larsen var syg og sengeliggende. Med Nød og næppe fik vi hende op og reddet i sidste Øjeblik over til Præstegaarden. Jeg betragter det som et Under, at Ilden ikke bredte sig videre, men Blæsten var til alt

Held ikke saa stærk som nu. Det brændte jo forstyg herude, og man har lige begyndt at bygge op igen. Den Gang blev mang- Mennesker husvilde. Der er næppe én Familie i Slangstrup, uden at den har nogle boende hos sig fra den Gang. Og i Dag er seks Familier igen uden Tag, saa det skal vist knibe med at faa dem alle anbragte. Vi spørger Frøken Kruse om, hvor stor Skade hun tror, der er sket.

— Det er jo ikke godt at sige nu, svarer hun. Men der er brændt ikke saa lidt. Alt Skolens Materiel gik tabt for mig, og jeg véd, nogen siger, de har set de Heate, der blev løste, løbe ind igen i de brændende Stalde. Men jeg er glad ved, det er i Ferien, det skete, og ikke Skolen var i Brug. Nu gik det jo af uden Tab af Menneskeliv, om end det var med Nød og næppe.

Da vi kører tilbage gennem Slangstrup, er Rydningsarbejdet begyndt. Og Mand og Mand imellem drøftes det stadig uopklarede Spørgemaal, hvordan Ilden er opstaaet.

Espen.

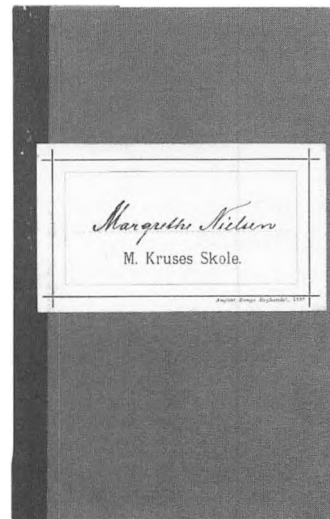
Til Ritz. Bur. telegraferes fra Hillerød:

Ialt er ved Branden 7 Familier blivne husvilde, deriblandt en, for hvem det ogsaa brændte ved den sidste Brand. Ejendommene var assurerede i Landbygningernes almindelige Brandforsikring, Dyrslæge Larsens for 8,621 Kr., Brødkruk Frederiksens for 5,976 Kr. og Slagter Larsens for 5,556 Kr. Hos Frederiksens reddedes den ene Lønge. Ilden antages opstaaet gennem en Røve i Skorstenen, men Forhør har endnu ikke været afholdt.

Vi er i besiddelse af gamle Slangstruperes erindringer om deres skoletid i Marie Kruses skole, eksempelvis fra en elev fra købmand Mørck-familien:

»Vi gik jo i skole hos Frøken Kruse. Det var lige overfor Hestetorvet. To gange om ugen kom Pastor Skovgaard og underviste i Religion. Men det var svært for os at være koncentrerede, når der foregik noget nede på torvet. For eksempel, når der var Zigognere«.

Marie Kruse døde ca. 1921, omkring 78 år gammel.

Karakterbog 1910.

Skolebillede fra Marie Kruses skole før 1900. Marie Kruse sidder midt i billedet.

14 – Kingos Minde

Kingos Minde er indviet som menighedshus den 24. september 1913. På et møde i Præstegården den 16. december 1912 vedtog det nyvalgte menighedsråd at arbejde for opførelse af et menighedshus i Slangerup.

Menighedsrådets formand, sognepræsten Christian Lynge, blev den 12. januar 1913 valgt som formand for en bestyrelse på fem medlemmer. Huset skulle »eje sig selv«. Det skulle bære navnet »Kingos Minde« og tjene til fremme af det kirkelige og åndelige liv i sognene. »Der må i huset ikke nydes spiritus, røges tobak, danses, spilles komedie eller foranstaltes anden lignende fornøjelse«, hedder det i fundatsen fra 1913.

Der foranstaltes en indsamling i sognene, og den 16. februar 1913 køb-

tes en byggegrund af husejer H. P. Andersen (»Sømanden«) for en pris af 80 øre pr. kvadratalen.

Huset blev tegnet af arkitekt Mandrup-Paulsen, København, og for opførelsen stod tømrermester N. Chr. Bech, Bagsværd, der afgav billigste tilbud: 8000 kr.

Grundstenen blev nedlagt den 27. juni 1913. Med grundstenen nedlagdes en blikæske med et dokument med oplysninger om Konge, Biskop, Provst, Sognepræst og Menighedsraad samt en liste over bidragydere. Indtil denne dag var de indsamlede midler nået op på 9400 kr. Og så blev huset med de kamtakkede gavle bygget.

Indvielsesfestlighederne startede med gudstjeneste i Kirken. Herefter begav man sig til Kingos Minde, hvor en fane vajede over hoveddøren. Fanen var skænket af Sognets unge piger. Indvielsen af huset foretoges af stiftsprovst Hoffmeyer fra Frederiksberg, Sognepræsten holdt en kort tale, hvori han redegjorde for husets navn, tilblivelse og hensigt. Til slut serveredes kaffe.

Ved det efterfølgende aftenmøde sang man en festsang, skrevet i dagens anledning af pastor Lynge.

Kingos Minde fik installeret elektrisk lys i 1914, pris 185 kr. Strømmen kom fra det nyoprettede Elektricitetsværk i Slangerup.

I de følgende år nævnes i Kingos Mindes protokol et meget stort antal møder, sammenkomster, årsfester, juletræer m.v. – ligesom i dag i 1996. Det viser, at huset i høj grad har vist sin berettigelse.

Protokollen slutter med referat fra generalforsamlingen den 10. marts 1977, hvor det besluttes at overdrage huset til Slangerup Kirke ved Slangerup Menighedsråd. Overdragelsen skete i september 1977.

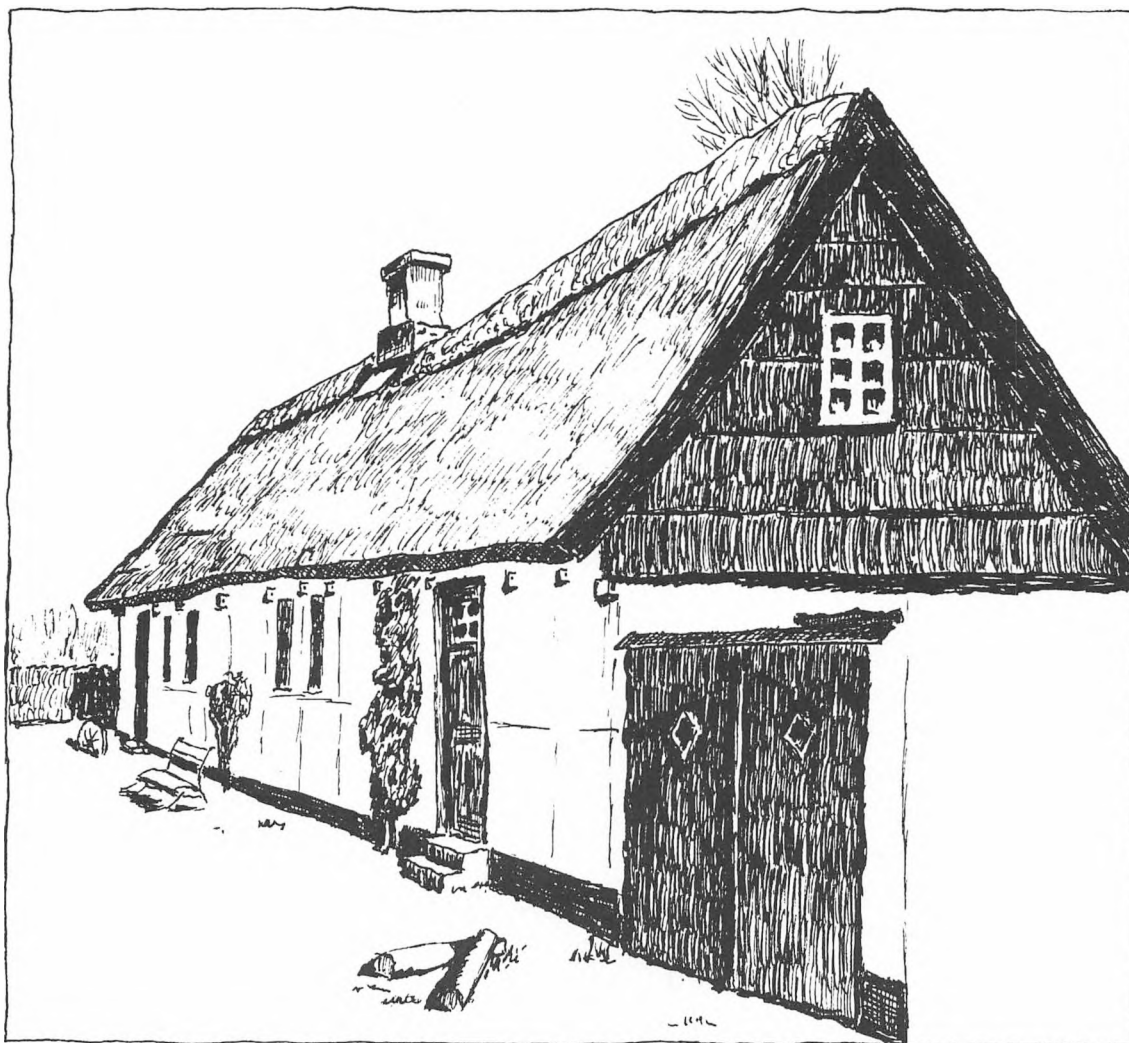
Og fortsat holdes Thomas Kingos minde i live i huset, der bærer hans navn.

Kingos Minde.

Foto: Historisk Forening 1984.

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

Kongensgade 30. 1972.

Efter traditionen var dette hus Kingos fødehjem. Men da huset er opført omkring år 1800, kan dette ikke være rigtigt. Men muligvis har Hans Kingos hus ligget i denne ende af byen og således været Thomas Kingos barndomshjem.

15 – Sognefogeden

Sognefogeden respekteres i Slangerup-samfundet som en »Lovsigemand«. Hvad han siger og gør er ret. Vi kigger lidt til sognefogedens gøremål.

Der har nok altid – fra helt gammel tid – været en foregangsmand, en leder, en oldermand i alle sogne i Danmark.

»Sogn« kommer af »at søge«. Hvad er det, man søger? Det er såmænd kirken. De fleste sogne i Danmark er kirkesogne, sikkert alle opstået omkring den nybyggede kirke. Og de sogne, der i dag ikke har deres egen kirke, har ganske sikkert haft en – oprindelig.

I Slangerup-området gælder det Lystrup og Slangerup Landsogn. Men vi har fundet spor efter kirker i begge sogne.

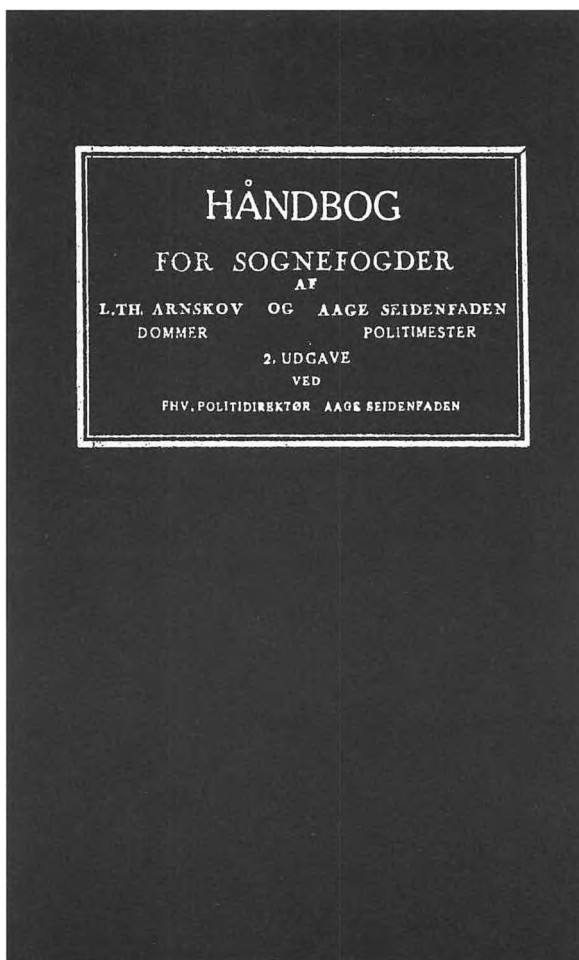
Udover at være det kirkelige samlingsområde bliver sognet også et fællesområde for de rent praktiske formål. I landsbyerne kender vi fællesskabets leder som Oldermænd eller Fogeden, der taler på alles vegne og også har en form for ansvar for ro og orden og ikke mindst for de fælles arbejder, der skal udføres. Men ved Udsiftningen mister Oldermænd sit greb om landsbyen, fordi udflytningerne splitter fællesskabet.

Det forekommer derfor naturligt, at en kongelig forordning af 11. november 1791 bestemmer, at der i hver Sognekommune skal udnævnes en Sognefoged. Han udnævnes af Amtmanden.

Det ses i forordningen, at Sognefogeden skal vælges »blandt de skikkeligste, redeligste og meest kyndige Mænd blandt Sognets Almue«, hvorved menes Bondestanden på landet, men der er intet i vejen for, at en købmand eller håndværker kan blive Sognefoged.

Ligeså omtaler forordningen, at Sognefogederne »skulle ansees som de mest agtede af Almuens Mænd og i Samquemme have det øverste Sæde«.

Jo, Sognefogeden var en agtet mand. Han var indtil 1841 den person, som var forbindelsesleddet til Centraladministrationen. Han indtog en betydningsfuld stilling i lokalsamfundet som en slags »underpolitimester«, leder af sognets ordenspoliti. Han havde politiskilt og og uniformskasket, kunne skride ind ved uroligheder eller slagsmål på Gjæstgivergaarden og om fornødent anholde urostifere. Hans opgave her var at virke som ordenspoliti, de fleste uoverensstemmelser mellem de stridende parter klaredes sandsynligvis blot ved en advarsel – eller måske al-

Poul Heegaard

ene ved, at Sognefogeden var kommet tilstede.

Men det lykkedes ikke altid at klare sagen med en advarsel. Ved grovere forbrydelser kunne Sognefogeden »hæfte« – anholde – hvorved forstås en tilbageholdelse af en formodet skyldig person, f.eks. ved drab, tyveri eller lign. Han skal i sådanne tilfælde give Politimesteren besked.

Et sådant tilfælde indtraf på markedet i Slangerup i juni 1837. Den i sin tid meget berygtede morder Ole Kollerød var eftersøgt, og Sognefogeden, Poul Heegaard, fik kundskab om, at han var tilstede på markedet. Han anholdt ham og transporterede ham til Hillerød, hvor han blev sat i arrest. Ole Pedersen Kollerød fortæller om det i sin bog: »Min Historie«, uden dog at nævne Heegaards navn.

Men udover de egentlig politimæssige pligter, fik Sognefogeden efterhånden et utal af andre pligter og arbejdsopgaver. Han skulle holde øje med løsgængere og tiggere, han skulle virke som Pantefoged, foretage udpantninger

for ikke betalte alimentationsbidrag eller kirkeskat, for ikke betalte bøder, se efter at gader og veje blev ordentlig vedligeholdte og holdt rene, at ingen døde dyr henlå på vejene – og måske var han også ligsynsmand »for at forebygge skindødes begravelse«.

Stadig flere opgaver blev overladt til Sognefogeden. Fra 1875 skulle han føre Tyendeprotokollen, en opgave der hidtil havde henhørt under Sognepræsten. I kirkebøgerne kan vi følge at alle, der flytter til eller fra Sognet, melder sig hos Sognepræsten. Men fra 1875 er det forbi. Nu har Sognefogeden nemlig overtaget hvervet, så nu skal til- og fraflyttere henvende sig hos Sognefogeden. Da Skudsmaalsbogen indføres i 1833, er det den, der skal påtegnes, når tjenestefolk flytter fra et sogn til et andet.

Sognefogeden var også Lægdsmand. Det betyder, at alle værnepligtige unge mænd skulle melde sig hos Sognefogeden for at blive indført i Lægdsrullen. Hele landet er inddelt i Udskrivningskredse, opdelt i Lægder.

Slangerup er i 1. Udskrivningskreds, 106. Lægd. Ved indskrivningen hos Sognefogeden får den værnepligtige tildelt et bogstav og et nummer påført et indskrivningsbevis. Så skal han bare vente på at skulle på Session. Det bliver bekendtgjort på plakater, f. eks. på jernbanestationerne.

Sessionen finder sted i Hillerød. Det er en særlig dag, sessionsdagen. Sandsynligvis er det første gang, at den unge 18-årige skal fremstille sig i bar figur for at blive vurderet.

Han bliver målt og vejjet – måske fundet »for let«, når han når hen til lægen – men bliver ført videre langs bordet, hvor han genkender Sognefogeden blandt uniformerede militærpersoner. Dommen afsiges: »De er fundet egnet. Infanteriet«. »De kan gå«.

Han tar sit tøj på og drukner dagens oplevelse sammen med flere af de andre fra sessionen over en øl eller flere, f.eks. på »LINDEN« eller måske »SORTE HEST«.

I 1922 bliver Sognefogeden tillige Giffefoged og foretager »borgerlige vielser«.

Ole Pedersen Kollerød

Her i Slangerup foregår vielserne i Sognefogedens eget hjem. Fremgangsmåden ved vielsen findes angivet for Sognefogeden, ligesom brudetalen. Nuværende medlem af Kommunalbestyrelsen, gårdejer Jens Jensen, Lundsgaard, hvis far var Sognefoged, var af og til vidne ved vielser i hjemmet.

I 1937 pålægges det Sognefogeden at administrere hundeaftiften og hermed udstedelsen af hundetegn, et lille skilt som hunden skulle bære i halsbåndet. Alle hundeejere skulle betale en afgift, afhængig af hundens størrelse, lille eller stor hund. Den magiske grænse for hundens højde var 42 cm. Indtil denne grænse = lille hund, over = stor hund. Afgiften var dobbelt så stor for en stor hund som for en lille, så derfor var det nødvendigt for Sognefogeden at have et hundemål. Det fortælles om Sognefogeden i Værløse, at han havde en skammel, der målte 42 cm under sædet. Kunne hunden kravle under, gik den for den lille takst. Men iøvrigt havde Sognefogeden fået udleveret et særligt hundehøjdemål. Hundeskatten fastsattes af Sognerådet og ændredes af og til, f.eks. fastsattes den i 1950 til 10 kr. for en lille hund og 20 kr. for en større.

I den politiløse tid under Besættelsen, 19. september 1944 indtil 5. maj 1945, fik Sognefogeden yderligere opgaver. Der var jo ingen anden politimyndighed at få hjælp fra. Det er møller Søren Smith, der er Sognefoged.

Han udnævnes til leder af Vagtværnet og får dermed ansvaret for ro og orden i Slangerup.

Vagtværnet får tildelt et lokale ved Slangerup Mølle og skal opretholde patruljering i nattetimerne. Samtidig virker de som politimyndighed ved alle kriminelle forseelser, f. eks. stjalne cykler, skrællede cykler, uroligheder ved fester o.s.v.

Vagtværnet ophæves efter politiets tilbagekomst den 28. juni 1945.

Sognefogedens opgaver glider over til andre instanser, og Sognefogedhvervet nedlægges ved lov af 13. juni 1973.

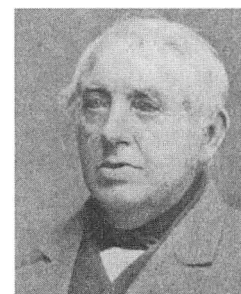
SOGNEFOGEDER I SLANGERUP

(Så godt som vi kan finde optegnelser om dem)

1831	nævnes	S.Krog
1837	"	Poul Heegaard, sognefoged, gaardejer
1844	"	John Wilhelm Jensen, sognefoged, gaardejer
1850	"	Poul Heegaard, sognefoged, gaardejer
1865	"	Andreas Heegaard, købmand
1869	"	Drewsen, møller
1870	"	Jens Peter Becker, avlsbruger
1872	"	Peter Rasmussen, gaardejer
1876	"	J. Pedersen
1879 - 1900		Peter Rasmussen, gaardejer
1901	"	N.P.Larsen
1905 - 1909		Carl Lebahn, bagermester
1910	"	H.P.Petersen, skomager
1931	"	Søren Smith, møller
1944	"	samme
1947 - 1973		Thorvald Jensen, gaardejer, Lundsgaard

Søren Friis Smith
Møller, Sognefoged

Andreas
Heegaard

2470

Indtegningsbevis

om Optagelse i Lægsrullen af

Fulde Navn: *Andreas Oluf Andreassen*

Fødselsaar og Fødselsdag: 1887. 2/8

Fødested: *Næstved*

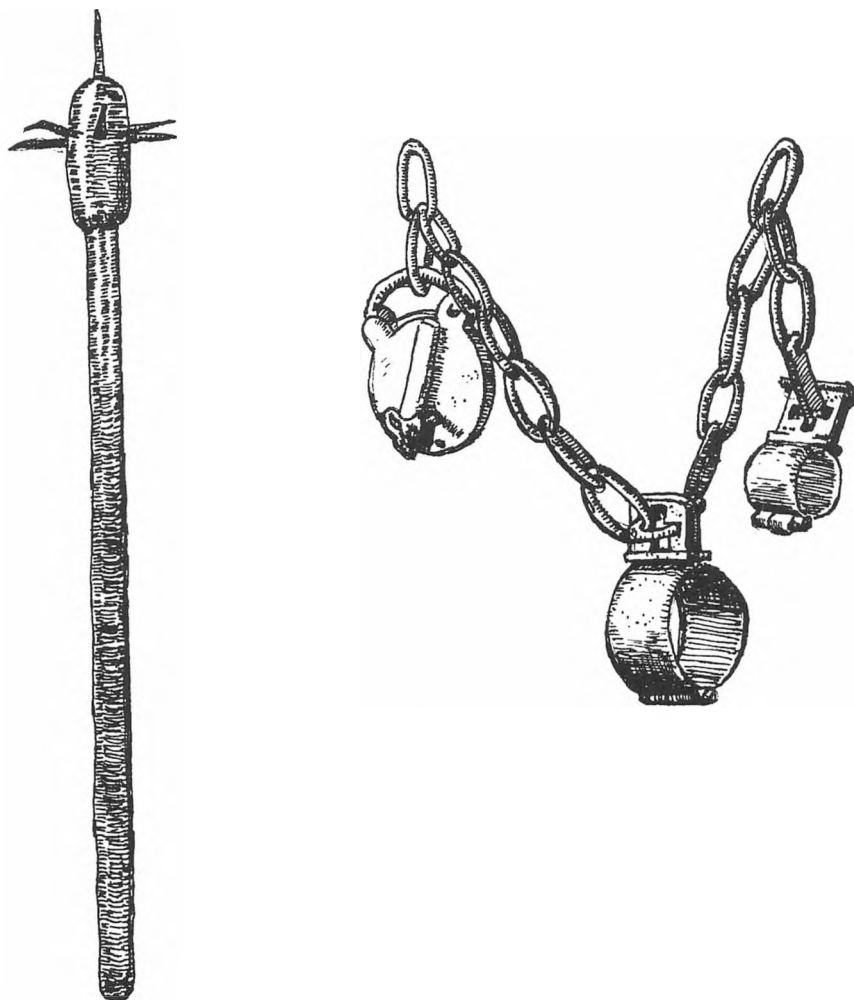
Faders eller Moders Navn og Livsstilling *Jens Niels Andreassen*

Ummeldt — 18 .

Naar og hvor optagen i Rullen.

Nr.	Maaned.	Dag.	Udskrivningskreds.	Lægd.	Bogstav.	Nr.	Lægsbestyrerens Underkrift.
1899	1	1	11	108	4	1	<i>P. Jensen</i>
18							
18							
18							

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

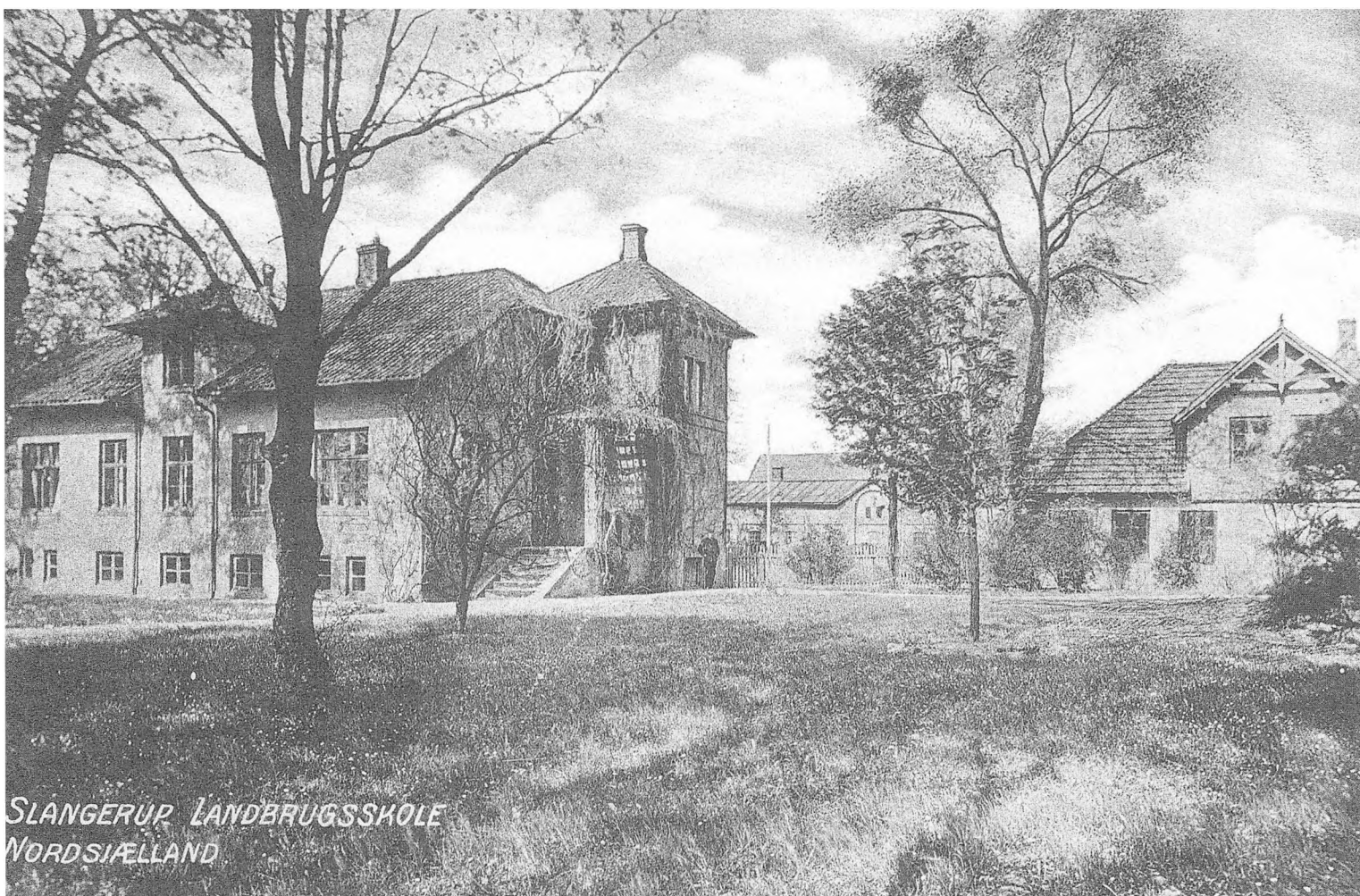
Morgenstjerne og fangelænker fra byens vægtene. De opbevares i en montre i Borgerporten. Trommeslager- og vægtertraditionen ophører omkring århundredskiftet, men er genoplivet ved byens vægterkorps.

16 – Højagergaard

Højagergaards historie er spændende.

Fra Hovedgård med 300 tdr. land, over Landbrugsskole til Revalideringsinstitution. Og ind imellem starten af et cirkus, der kom over hele landet.

Jo, der er sandelig noget at se til!

Billedet er fra et postkort, stemplet 1913. På dette tidspunkt er Højagergaards periode som Landbrugsskole netop begyndt. Hovedbygningen, der ses til venstre, er bolig for skolens ejer og forstander.

Højagergaards historie er lang. Men vi kan ikke følge den længere tilbage end til omkring 1800-tallet. Fra dette tidspunkt og i de næste 40-50 år samles flere gårde og mindre ejendomme til en hovedgård på omkring 300 tønder land: Højagergaard.

Det er lettest at følge gårdens historie ved at se på en oversigt.

Historisk Oversigt

Ca. 1800 - 1912 Hovedgård, ca. 300 tdr. land, 28 tdr. hartkorn

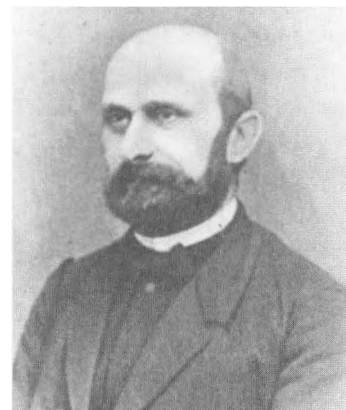
Omkring 1875 starter Baron W. Knuth et Cirkus

1912 udstykses hovedgården

1913 begynder Slangerup Landbrugsskole med Oluf Jensen som ejer og leder

1947 ændres navnet til Nordsjællands Landbrugsskole (ny ejer og ledelse)

1962 Revalideringsinstitution under Amtet (påbegyndt 1.april 1966.)

Proprietær M. C. T. Philipsen.

Ejerlisten ser således ud:

1800: P. W. Madelung

1838: Moritz Philipsen, Sogneforstander 1841, 1855 - 1860.

1867: Gården brænder, (7/11),(en anden kilde: 1866, 17/11).

1868: Løjtnant A. P. C. Abrahams, Sognerådsformand 1869 - 1871.

1875: Baron Wilhelm Knuth, sognerådsformand 1880 - 82.

1886: Baron Carl Knuth, (den forrige ejers far)

1888: Flæske-grosserer C. F. Hansen

1893: Fabrikant Sørensen

1894: Grosserer, particulier A. F. Ibsen

1895: J. Th. S. Erlewein

1912: Den sjællandske Udstykningsforening, (frasalgt af ca. 200 tdr. land)

1913: Oluf Jensen køber hovedparcellen, ca. 104 tdr. land

1947: C. H. Jensen, leder under en selvejende institution

1955: Erik Kr. Andersen

1962: Den selvejende Revalideringsinstitution under Frederiksborg Amt.

De enkelte afsnit af Højagergaards historie vil herefter blive behandlet hver for sig.

Proprietær P. Abrahams.

Hovedgården

Efter det foreliggende ser det ud til, at der omkring år 1800 påbegyndes en samling af flere gårde og mindre ejendomme til en storgård. Den første ejer, som vi kender navnet på, er P. W. Madelung. Det er rimeligt at antage, at han har begyndt på at samle jord til en større ejendom.

I 1838 køber Moritz Philipsen ejendommen, og om ham ved vi en del. Vi ved, at han opkøbte adskillige ejendomme i By-og Landsogn, således at Højagergaards samlede areal blev på godt 300 tdr. land, og som sådan kan betegnes som en hovedgård.

Philipsen var en driftig landmand. Han begyndte at dræne jorden, noget helt nyt i Slangerup-området. De første drænrør blev hentet i England og nedlagt i 1857, senere fik han Gadevang Teglværk ved Hillerød til at fremstille drænrør. Alle de nedlagte dræn virkede endnu i 1938, skriver Landbrugsskolens forstander, Oluf Jensen i Aarskriftet for samme år. Philipsen lod udarbejde gode og nøjagtige dræningskort, det kunne Oluf Jensen let bevidne. Vandet blev ført ud i Landsognet til »Slangeruprenden« ved Tornebakke.

Philipsen var en meget udadvendt mand. Da Sogneforstanderskabet oprettes i 1841, bliver Philipsen valgt som første formand. Han er formand i en periode – og derefter atter formand 1855 - 1860. Philipsen var formand for Frederiksborg Amts Landboforening i en periode på hele 10 år, 1856 - 1865

Hen mod slutningen af den tid, han ejede gården, solgte han kvægbesætningen og gik over til at holde får.

Gården brændte i 1866 eller 1867. Umiddelbart ser det ikke ud til, at hele gården brænder. Hovedbygningen, som Philipsen havde ladet opføre omkring 1840, går sandsynligvis fri. Men efter branden solgte han til en slægtning, Løjtnant A.P.C. Abrahams.

Løjtnant Abrahams er ejer af gården 1868 - 1875. Også han vælges som Sognerådsformand, nemlig i perioden 1869 - 1871. Abrahams lod opføre gårdens nuværende længer. Han havde deltaget som officer i krigen 1864 og

havde erhvervet flere dekorationer. Abrahams var – ligesom sin forgænger – en overgang formand for Frederiksborg Amts Landboforening. Han havde senere sæde i Landstinget.

Abrahams solgte Højagergaard i 1875. Køberen var Baron Wilhelm Emil Gustav Knuth.

Cirkusbaronen på Højagergaard

Baron Knuths store lidenskaber var heste og musik. Helt fra sin tidlige barndom havde han fulgt aktiviteterne på Christiansborg Slots Ridebane. Som ung adelsmand kom han til Wien og blev uddannet på den kejserlige Ride-skole. Vel hjemkommet søgte han en

Baron Wilhelm Knuth som »russisk« berider på Højagergaard.

*Baronen som
cirkusdirektør, ca. 1900.*

plads som berider. Men en adelsmand kunne ikke have en stilling som berider.

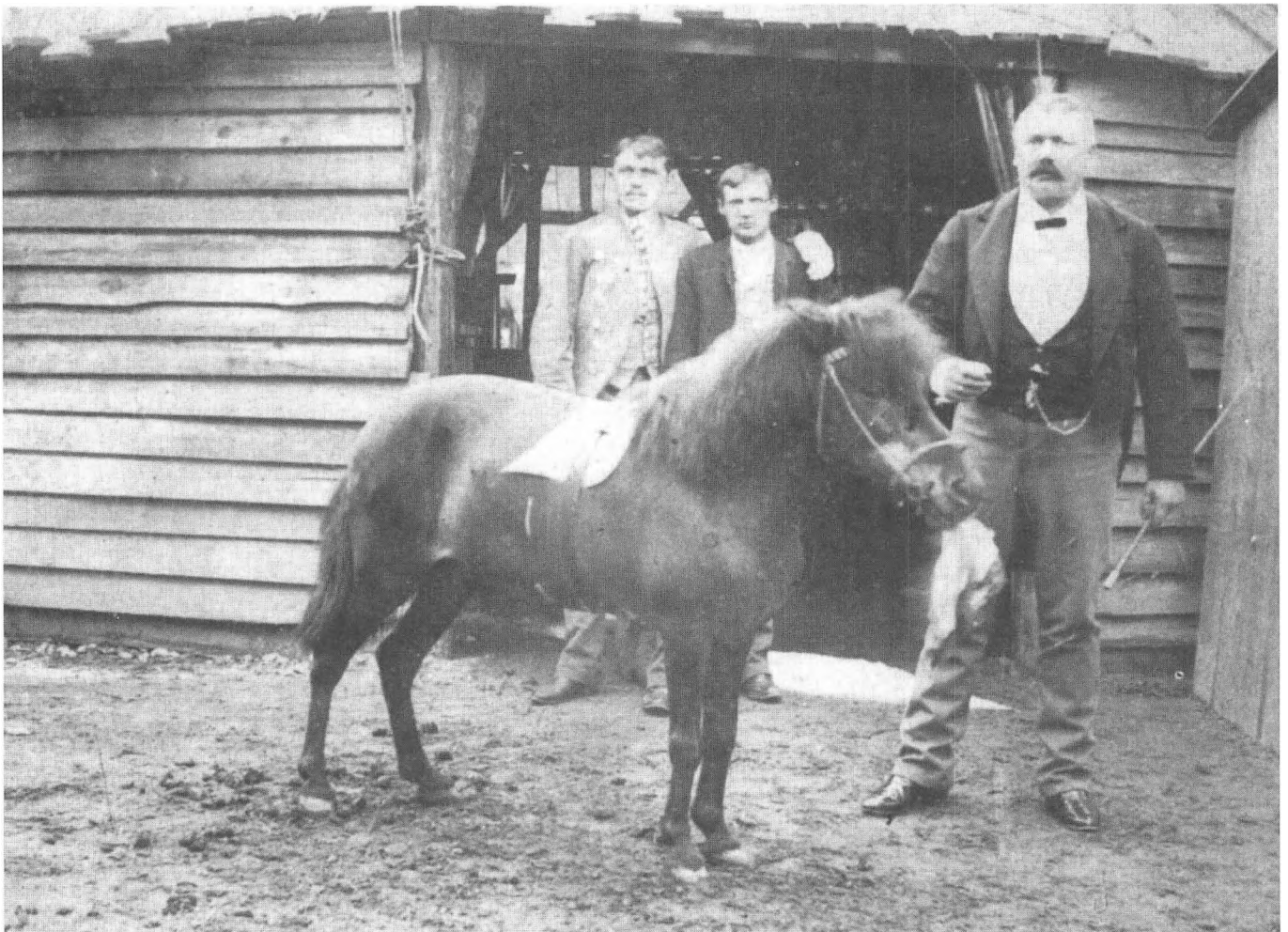
Knuth var imidlertid ligeglad med adelstitlen. Efter købet af Højagergaard indrettede han gården til hestestutteri med en hippodrom i en af længerne. Det blev ikke til meget med landbruget, baronens hu stod mere til cirkus.

Johannes Nilausen, født 1903 i Slangerup har fortalt:

»Baronen var jo Hestemand og havde indkøbt mange Heste og drev Hesteavl. Og Hestene fra Højagergaard var efterspurgt selv meget lang Tid efter, at Baronen havde afstaaet Gaarden. Jeg kan nævne en Gaardmand, der havde købt et par Plage og beholdt dem, indtil de var fem-seks Aar og solgte dem til Københavns Brandvæsen og fik en svimlende Sum Penge for dem. Det viste jo, at det var Heste af meget høj Kvalitet.

Som ganske ung talte jeg med en Mand, som havde tjent paa Højagergaard i Firserne hos Baron Knuth. Og han for-

Baronen foran en halv-konstruktion. Tøvværket på portstolperne holder oversejlet.

talte, at Baronen meget ofte kaldte de unge Karle sammen på den dejlige store Gaardsplads. Og Baronen stod i Midten med sin lange Pisk og dirigerede. Det skete jo, at han ramte Rytteren i stedet for Hesten, men det maatte de jo tage med. Og det er min Mening, at denne Gaardsplads var Rammen om det Cirkus, som Baronen byggede med Manege og Telt og hvad der ellers hørte til, mens han endnu levede paa Gaarden«.

Johannes Nilausen var et meget skattet medlem af Historisk Forening og har leveret grundlaget for mange tekster i foreningens hæfter. Ovenstående citat er dog lånt fra forfatteren Anders Enevigs værk: »Cirkus i Danmark«, udgivet omkring 1982 på Dansk Historisk Håndbogsforlag. I dette værk kan den interesserede læse videre om »Cirkusbaronen« og om hans Cirkus Gillaume.

Det blev ikke til meget med landbruget. Baronens interesserede sig mere for cirkus. Hans heste blev virkelige cirkusheste, baronen har sikkert været en god dressør. Det fortælles, at når hestene i stalden hørte hans harmonika, dansede de i båsene.

Baron Knuth blev i 1877 gift med baronesse Betzy Bille Brahe. I ægteskabet fik de to sønner, Axel og Wilhelm, begge født i Slangerup og døbt i Slangerup Kirke. Knuth blev valgt som Sognerådsformand i Slangerup By Kommune i perioden 1880 - 1883. Hans fremragende håndskrift genkendes let i protokollerne, ligesom perioden bærer præg af hans gode og sociale livssyn overfor samfundets svage.

Knuth oprettede sit cirkus. Navnet blev »Guillaume«, fransk ord for Wilhelm. Den første »prøveforestilling« fandt sted i Slangerup. Der var naturligvis fuldt hus. Forestillingen vakte megen begejstring for de mange lokale, der var nysgerrige efter at se, hvad »Cirkusbaronen« fra Højagergaard nu havde fundet på.

Jo, det gik godt nok med cirkus. Men med landbruget gik det mindre godt, og i 1886 så Wilhelms far, baron Carl Knuth, ingen anden udvej end at overtage Højagergaard. Wilhelm fik udbetalt 80.000 kr. kontant – og så var det forbi.

Men baron Knuths cirkus »Guillaume« bestod. I de følgende år drog han land og rige rundt. Alt det kan man læse om i Anders Enevigs: »Cirkus i Danmark«. Lån den på biblioteket.

Baron Wilhelm Knuth døde 10. maj 1916 i København, 65 år gammel.

Cirkus Guillaume.

Koncert af eget Orkester
under Anførsel af Kapelmester **Weinfurter.**

PROGRAM:

1. **Babyon**, Dalmatinerhingst, fremføres af Direktøren.
2. **Komisk Entré** af Clown Carlo og den franske Dumpepeter Mr. Robert.
3. Parforce, rides af Mll. Anna. (Clownerne: Carlo og Robert).
4. **Brødrene Wulff**, komiske Akrobater.

5. **Boncheur**, hannoveransk Hoppe, rides i den højere Skole af Direktøren.

6. Nationaldanske, danses af Miss Louy.

PAUSE

7. **Mazaniello**, arabisk Hingst, fremføres af Direktøren.
8. **The 2 Weinling**, Præstationer paa den 30 Fod høje Mast.
9. **Ulla**, svensk Hoppe, fremføres af Direktøren.
10. **Komisk Entré** af Clown Carlo og Pepino.

11. **Den danske Jockey**, Hr. Ertmann, Clown Carlo og Pepino.

12. **The 2 Barlays**, amerikanske Exentrikere.

13. **Jockeyparodi**, rides af Mr. Robert.
14. „**Knold**“ og „**Tot**“, fremføres i Frihed af Direktøren.

I Sygdomstilfælde forbeholder Direktøren sig Ret til at forandre i Programmet.

Ærbødigst

W. Knuth,
Direktor.

Løse Hundle maa ikke medtages.

Drengen fra Slangerup fattighus der blev herre på Højagergaard

C. F. Hansen

Det var i 1886, at baron Carl Knuth overtog Højagergaard efter Wilhelm. Han ejede gården et par år, hvorefter han solgte den til flæskgrosserer C. F. Hansen fra København.

C. F. Hansen var født i Slangerup Fattighus i Klosterstræde, hvor hans moder havde ophold. Han er – som andre fattige børn – blevet indtinget i pleje hos en familie, der havde brug for plejepengene. Efter at have prøvet flere forskellige slags arbejde drog han som voksen til København, hvor han begyndte at handle med grise – og skabte sig en større formue. I 1888 var han blevet så rig – han var blevet grosserer – og han havde så mange penge, at han – drengen fra Fattighuset – kunne købe Højagergaard af baron Carl Knuth.

C. F. Hansen byggede en ny stald i 1889 og startede en større produktion af grise. Omkring 1890 holdtes omkring 500 svin på gården.

J. Th. S. Erlewein

C. F. Hansen solgte gården i 1893 til en fabrikant Sørensen, der atter solgte i 1894 til grosserer, particulier A. F. Ibsen.

I 1895 køber J. Th. S. Erlewein Højagergaard. Erlewein er vinhandlersøn fra København. Han er kun 18 år gammel og skal nu lede den 300 tdr. land store gårds drift.

Johannes Nilausen, fdt. 1903, mangeårigt medlem af Historisk Forening, huskede fra sin allertidligste barndom meget om Højagergaard. Hans forældre ejede gården Lærkensten, hvis marker stødte op til Højagergaards jorder. Erindringerne må være fra Erleweins tid på gården. Det fremgår heraf, at Erlewein – ihvertfald i en halv snes år – har forsøgt at drive gården ved traditionelt landbrug.

Johannes fortæller:

»I 1909 eller 1910 købte mine forældre gården Lærkensten, hvis marker stødte op til Højagergaards jorder. Herfra kunne jeg lille knægt følge markarbejdet på hovedgården, jeg husker bl.a., hvorledes pløjningen foregik med 7 - 8 spand på en gang. Jeg husker, at gårdens ca. 80 køer blev drevet ud til græsning i engen ved Slotsmose. De blev passet af to - tre vogterdrengene. Køerne stod i tøjr. De blev malket på marken, der kom malkekoner ud to gange om dagen på en hestevogn med junger og spande. Hver malkekone havde 18 køer at malke, det har nok ikke været mange ører, de fik for det«.

Johannes fortæller videre:

»Jeg har erindring om et gammelt hus, der nu er forsvundet. På Hillerødvejen, hvor alle'en går op til Højagergaard, lå der på venstre side af alle'en lige ud til Hillerødvejen et hus, som man i min barndom kaldte for »Polakhuset«. Man kunne tænke sig, at dette hus havde været stuehus, måske til den gård, Stenbjerggaard i Slangerup Landsogn, som i 1838 blev købt ind under Højagergaard. Huset blev revet ned i midten af 1930'erne.

Navnet »Polakhuset« er formentlig opstået, fordi hovedgården hver sommer hentede polske arbejdere herop, og de boede i det hus.

Jeg var ganske vist kun ni år, da Højagergaard ophørte som »Herregaard«, men i de år, jeg kan huske tilbage, kom der polske kvinder herop om sommeren.

De polske piger var store, kraftige kvinder. Søndag var deres fridag. Så klædte de sig i deres hjemlands tøj og gik i kirke i Slangerup – selv om de var katolikker. Jeg var 8-9 år dengang i 1910-11. Vi drenge lagde jo mærke til det. Jeg mener, at pigerne kun var her om sommeren, de blev hentet om foråret og bragt hjem om efteråret. Jeg havde indtrykket af, at de tjente pengene og bevarede dem, indtil de kom hjem til deres eget land«.

Såvidt Johannes Nilausen.

Efter 17 års forløb sælger Erlewein Højagergaard til »Den sjællandske Udstykningsforening«. De 300 tdr. land bliver nu udstykket, således at en hovedparcel på 104 tdr. land bliver tilbage, medens ca. 200 tdr. land bliver til:

2 statshusmandsbrug,
8 selvstændige parcelliststeder og
11 tillægsparceller til supplerende af bestående mindre ejendomme.

Det ser ud, som om Erlewein »klæder gården af« inden salget. Måske mangler han økonomiske midler.

Slangerup Landbrugsskole

I 1913 købte Oluf Jensen den »nøgne« Højagergaard af »Den sjællandske Udstykningsforening«. Købesummen var 80.000 kr. med forpligtelse til at oprette en Landbrugsskole. I købet medfulgte bygninger, 104 tdr. land jord, 4-5 tdr. land have, gårdsplads og veje. Besætning og inventar var solgt ved auktion.

Gården var ved overtagelsen meget forsømt, såvel jord som bygninger. Det eneste, der var tilbage i bygningerne var rotterne, »der sad i vinduerne og græd, fordi der ikke var noget at leve af«.

Oluf Jensen var på det tidspunkt 27 år, født på »Bækkegård« i Ølstykke, gift. Hans kone hed Hansine.

Her på Højagergård skulle de nu forsøge at starte en landbrugsskole, og i disse bygninger og med dette areal gik de igang. De forstod, at det var naturligt, at der hørte landbrugsjord til skolen, således at eleverne ikke blot i teori, men også i praksis kunne få undervisning.

I løbet af sommeren 1913 tog man fat på omdannelsen af bygningerne til

skolebrug. Der var af en række interesserede landmænd tegnet en støttekapital til hjælp ved bygningernes ændring. Skolen skulle være klar til indvielse og modtagelse af de første elever den 4. november 1913. Der var tilmeldt ialt 26 elever.

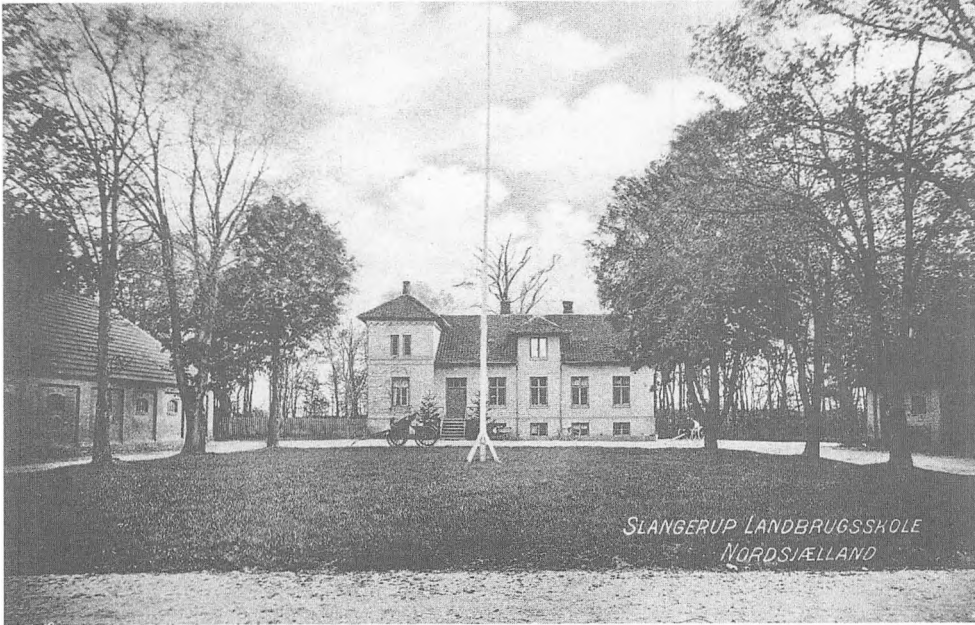
På åbningsdagen mødte elever og 350 - 400 mennesker fra egnen og fra hele Nordsjælland. Oluf Jensen og flere andre talte, og Oluf Jensen skriver: »Dagen formede sig smukt og stemningsfuldt med gode varsler for fremtiden«. Skolens formål var »at dygtiggøre dansk Landboudom og give den troen på fremtiden«.

Jo, undervisningen begyndte, og gårdens drift blev planlagt. Men – i august 1914 brød 1. verdenskrig ud – og det var usikkert, hvorledes fremtiden ville forme sig. Der skulle foretages forbedringer, ombygning og udvidelse. Vi havde tænkt os, at der bl.a. skulle installeres centralvarme på elevværelserne – men det blev først installeret i 1919.

*Oluf Johannes Jensen
Landbrugskandidat, Forstander*

Oluf Johannes Jensen er født 26. marts 1885 i Ølstykke, søn af Ole J. og Hustru Maren f. Rasmussen, g. 1910 med Hansine Krag. Uddannet på forskellige skoler, undervist på højskoler og landbrugsskoler m.m., siden 1913 forstander og ejer af Slangerup Landbrugsskole, formand for Slangerup Foderstofforening siden 1915, formand for Frederiksborg Amts Landboforening siden 1925, næstformand i Frederikssund Andelsslagteri, næstformand i Øernes Andelsfoderstofforening, formand for Slangerup Gødningsforening siden 1916, formand for Udvalget for Driftslaaneforeningen i Frederiksborg Amt.

Der blev gjort et stort arbejde af Oluf Jensen og hans kone, Hansine, og medarbejdere og lærere. Udover landbrugskurserne blev skolen et tilholdssted for et væld af aktiviteter. En lang række folkelige møder, Grundlovsfester, Julemøder, elevmøder blev der plads til på Landbrugsskolen. Rigmor Mørck husker, at hun gik til gymnastik i skolens gymnastiksal i trediverne.

Der kan ikke herske tvivl om, at Slangstrup Landbrugsskole fik meget stor betydning, ikke alene for unge landmænd i Nordsjælland, men for landbruget over hele landet. Undervisningen forløb godt, elevtallet steg, således at skolen på 25-årsdagen i 1938 havde været besøgt af ca. 1000 elever.

For at give læseren et indtryk af de mangeartede aktiviteter, der foregik på Landbrugsskolen, har vi »sakset« i Frederiksborg Amts Avis. På denne og næste side ses en række udklip.

17/5-14 Slangstrup.

En Foredragsrække paa Slangstrup Landbrugsskole. En Ræds af Mænd i Slangstrup og Omegn er bleven enige om i Vinteren 1914-15 at lade afholde en Række Foredrag paa Slangstrup Landbrugsskole over forskellige Emner. Foreløbig tænker man sig ca. fem Foredrag. Disse skal saa vidt muligt afholdes 2. Onsdag i hver Maaned og Afgangen tænkes betalt med 25 Øre for hver Deltager i hvert Foredrag.

05.07.1921 Slangstrup.

Landbrugsskolens gamle Elever var i Søndags forsamlede paa Skolen til Elevmøde. Forstander Oluf Jensen talte ved Eftermiddagsmødet om sin sidste Udflandsrejse og specielt om det tyske Landbrug.

30.11.41 SLANGERUP

Stor Tilslutning til Landbrugsskolens Aftenundervisning

Slangstrup Landbrugsskole har i Vinter meget stor Tilslutning til sine to Aftenskoler, idet der i den almindelige Aftenskole deltager 35 Elever og i den landbrugsfaglige 30 Elever. I Aftenskolen underviser Lærerne Jørgensen og Toft i Regning, Dansk og Samfundslære, medens Undervisningen i den faglige Aftenskole ledes af Forstander Oluf Jensen. Endvidere underviser i denne Landbrugslærerne Tage Jacobsen og Westerlund. Landbrugsskolens Elever, Forstander og Lærere aflagde forleden Besøg paa Kaffesurrogatfabriken »Scandia« i Slangstrup og i Slangstrup Kirke og paa Tirsdag besøgte Skolen Skævinge Hørskæfteri og Kartoffelmølsfabriken.

5.11.42 SLANGERUP

Aabningsmødet paa Landbrugsskolen

Slangstrup Landbrugsskole indledede i Gaar Eftermiddags Vinterskolen med et Møde, der overværedes af Eleverne, Skolens Lærere og andre interesserede.

Forstander Oluf Jensen bød de unge, som i Vinter skal være Elever paa Skolen, velkommen og talte derefter om Nødvendigheden af den faglige Uddannelse for de unge Landmænd i den Tid, vi lever i, og i den Tid, der kommer. Hvordan dansk Landbrugs Fremtid vilde blive, kan ikke siges, men et er dog sikkert, at de Grundregler, Landbruget hviler paa, ikke lader sig rokke, og dem vilde Skolen ogsaa i Vinter søge at bibringe Eleverne Kendskab til.

Senere blev der talt af Landbrugslærer Vesterlund, og Forstander Oluf Jensen sluttede derefter Mødet med Ønsket om, at det maatte blive en lærerig Vinter for de ca. 30 unge, som i Vinter skal være Elever paa Skolen.

Rådningsskole paa Slangerup Landbrugsskole. 6/11. 2/

Skolen begyndte i Morgaars Vinterarbejdet ved et offentligt Møde. Dette var sat til Kl. 4, men da Skolens Lyklebningsnaet var nedblæst af Stormen og ikke var klart til den Tid, maatte Tiden for Mødets Begyndelse træktes ud til Lyset kom. Af de 70 indmeldte Elever var mødt de 66 og desuden havde mange af Omegnens Folk givet Møde, et glædeligt Vidnesbyrd om Interesse og Forstaaelse af Skolens Arbejde. Man sang „Seg vil værge mit Land“, hvorefter Forstander **Jensen** bød de nye Elever velkommen og udtalte sin Glæde over, at der trods de tryk-kende Tider var mødt saa mange. Han bød ligeledes Lærer **Andersen**, **Hjørlande**, velkommen som Lærer ved Skolen og meddelte, at der i Vinter blev 6 Lærere ved Skolen. **S** at fort, men klart og idnende Foredrag traf Forstanderen derefter Linjerne op for Skolens Arbejde og

Maal og betonedede stærkt overfor de unge, at det syntes at gaa med fritiske Tider for Landbruget, og at det derfor gælder at staa saa vel rustet som muligt til at møde disse. Fremtidens Løsen for de unge, der vil være med til at opfylde Bjørnsons Ord i Lyklebningsfangen, maa være: Flid, Sparommelighed og personligt Arbejde. Thi næppe noget Erhverv stiller større Krav til sine Udøvere end Landbruget.

Efter Sengen: „Lad Lykkens Ganger springe“ talte Lærer **Knud Andersen**. Han mindede om, at Landbrugsskolen var et Barn af Højskolen, og at den aandelige Paavirkning, som er Grundlaget for Højskolens Arbejde, ikke bør savnes ved Runds-kabsmeddelelsen. Han skildrede derefter i korte Træk den unge Bønder-søn, Morten Børups Liv, hvis Runds-kabsstrang var saa stor, at han helt glemte at staa Hø paa Høvmar-ken i Skanderborg Enge, til Ridejog-dens Bist vækkede ham af hans Drøm og fik den 27-aarige Karl til at kaste Leen og Løbe til Næsthus for der at sætte sig paa Latinskolebæn-ken. Denne Skole opnaaede han som bekendt senere ved sin Flid og Dyg-tighed at blive Rektor for.

8. 1. 41 SLANGERUP Slangerup Landbrugsskole

holdt Mandag Aften sin traditionelle Juletræsfest som Afslutning paa Jule-ferien. Festen havde samlet 150 af Skolens tidligere og nuværende Elever samt Skolens Lærere og Vennekreds. Man samlede ved 19,30-Tiden i Skolestuen omkring et stort, smukt pyntet Juletræ, ved hvilket Forstander **Oluf Jensen** bød velkommen og senere holdt en Jule- og Nytaarstale. Efter at der var trakteret med Julegodter og Æbler, og juletræet var flyttet til Side, fortsattes Festen med Dans. Senere var Deltagerne Gæster til Kaffe i Forstanderparrets Stuer.

7/7-23 SLANGERUP. Husmandskoner paa Besøg.

Et Selskab af rejsende Husmandskoner besøgte i Gaar Landbrugsskolen. Der var Deltagere fra Bornholm, Lolland-Falster, Fyn og Sjælland. Selskabet, der kom fra Frederikssund, befordredes af Husmænd fra Omegnen, og lededes af den gamle, prøvede Fører, **H. Bendsen**, Kristiansholm.

Paa Vejen til Skolen aflagdes Besøg i Slangerup Kirke, hvor Lærer **Nielsen** med sædvanlig Elskværdighed viste om og fortalte Kirkens Historie.

Efter Ankomsten til Skolen bød Forstanderen Damerne velkommen, og under hans Førerskab foretog man en 2 Timers Vandring gennem Mark, Stalde og Have. Derefter blev Deltagerne bænke-de om Kaffebordene. Her takkede Føreren, **H. Bendsen**, Skolens Forstanderpar for den store Gæstfrihed og Imødekommenhed, som disse Husmandsbesøg altid fandt her. Taleren udtalte, at han ikke kunde tænke sig at planlægge Husmandsbesøg her paa Egnen uden om Landbrugsskolen.

Efter Kaffen gik man over i Skolestuen, hvor Selskabet sang „Der er et yndigt Land“.

Derefter holdt Lærer **K. Pedersen** et dygtigt og oplysende Foredrag om Kalveopdræt.

Man sluttede med Husmandssan-gen „Naar Vinteren rinder i Grøft og i Grav“, og saa returnerede Selskabet til Frederikssund, hvor der overnattedes.

16/1-26 SLANGERUP. „Vinterlejren“ paa Landbrugs-skolen.

Til den her i Bladet tidligere omtalte Vinterlejr paa Slangerup Landbrugsskole er indmeldt 34 Deltagere, der møder paa Skolen Mandag Kl. 5. Om Aftenen indleder Provst **Becker**, Ølstykke, om Emnet: Hvorfor er vi her? Provsten vil saaledes gøre Rede for Formaalet med Vinterlejren. Tirsdag taler Generalsekretær **Gunner Engberg**. Om Onsdagen taler Forstander **Oluf Jensen** og Pastor **Rørdam**, Lyngø, der er sidste Taler; og hvis Emne er: Hvad fik vi saa ud af det?

Pastor **Barfod**, Hjørlande, prædiker i Slangerup Kirke i Morgen Kl. 10 og i Hjørlande Kirke Kl. 2.

I Uvelse er der ingen Gudstjeneste.

1927

Husholdningskursus paa Landbrugsskolen. Som det fremgaar af Bekendtgørelsen i Bladene afholdes der Husholdningskursus for Husmødre paa Slangerup Landbrugsskole. Kursus'et, der afholdes i Tilslutning til det allerede paabegyndte Kursus for unge Piger skulde, saafremt der bliver den forventede Tilslutning, begynde paa Fredag. Efter Planen skulde der forevises forskellige Retters Tillavning, og Frk. **Overgaard** redegør for forskellige Kostberegninger og meddeler det vigtigste af Ernæringslæren. Kursus'et har 3 Timers Undervisning daglig. 25. 01. 1927

Nordsjællands Landbrugsskole

Oluf Jensen drev skolen indtil 1. maj 1947, og gennem disse 34 år har skolen givet undervisning til langt over 1000 elever.

1. maj 1947 skiftede skolen navn til Nordsjællands Landbrugsskole som en selvejende institution. Et stort udsnit af den nordsjællandske befolkning sluttede sig sammen og dannede det økonomiske grundlag for købet.

Skolens første forstander var C. H. Jensen, der ledede skolen indtil 1. juli 1955.

I hans periode gennemgik skolen en omfattende modernisering, i 1951 blev opført en svineforsøgsstation, bekostet af Amtets Svineslagterier og Landbrugsorganer.

Fra 1. juli 1955 blev Erik Kr. Andersen leder af Landbrugsskolen, indtil den i 1962 blev erhvervet af Amtet til revalideringsformål. Efter forskellige ombygninger blev gården pr. 1. april 1966 godkendt som revalideringsinstitution og er selvejende.

Bent Nielsen, Revalideringsinstitutionens første forstander.

I BAKSPEJLET

Revalideringsinstitutionen Højagergaard

1997

Institutionens nuværende forstander Jan Boserup skriver om Højagergaard bl.a:

Højagergaard, der kan optage unge fra hele landet, har i godt 35 år foretaget optræning i praktiske gøremål. Det særlige er, at man kan bo her samtidig.

For mange er det en god ting, netop på dette tidspunkt at komme hjemmefra.

Man skal være i besiddelse af ét eller andet erhvervshandicap, som har bevirket, at man ikke har påbegyndt een eller anden uddannelse eller anden aktivitet, der har ført til selvforsørgelse.

Ansatte, elever og personer i beskyttet beskæftigelse, ialt ca. 60 personer har deres daglige gøremål ved virksomhedens professionelle værksteders aktiviteter, hvorfra der fra produktionen

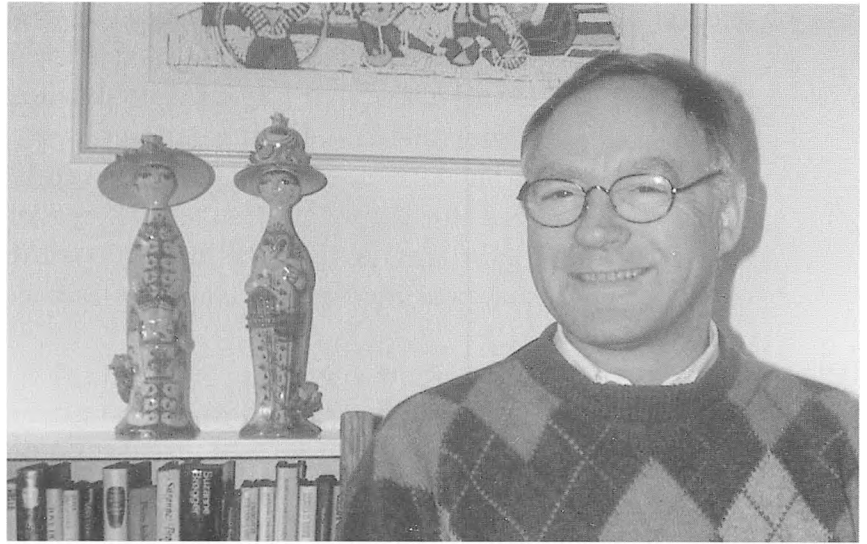
sælges varer og ydelser for ca. 5 millioner kroner årligt.

Mange ting er i sving.

I botræningen, der vægtes højt, forløber den praktiske og sociale træning på meget individuelt niveau. Der rådes over 8 køkkener til de ca. 20 døgnoende elever.

Elever aflønnes med ca. kr. 45.000 årligt, og er således aflønnet bedre end jævnaldrende studerende på Statens Uddannelsesstøtte.

Herunder følger følger en mere skematisk oversigt:

Forstander Jan Boserup.

- Institutionens formål:
- Forrevalidering** for unge med fysisk, psykisk eller socialt handicap. Døgnoophold med botræning eller dagophold.
 - Beskyttet beskæftigelse.**
 - Beskyttet beskæftigelse for hjerneskadede** med bevægelseshandicap.

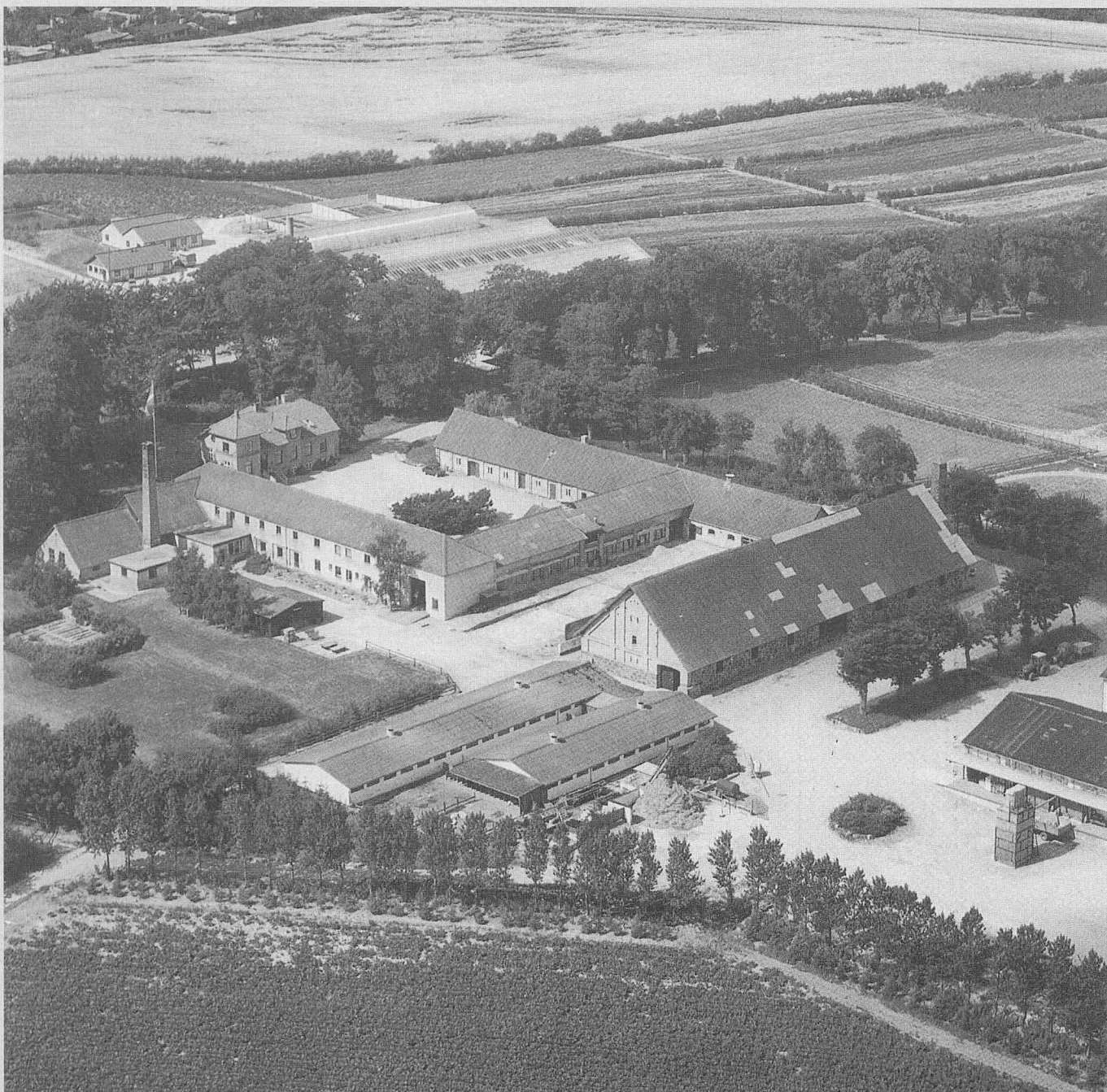
- Antal pladser:
- 20 revalideringspladser (døgnpladser).
 - 5 revalideringspladser (dagpladser).
 - 6 besk.arb.pl.(dagpl.), hjerneskadede m. bevægelseshandicap

Klientellet: Der optages unge i døgnoophold, hovedsageligt i alderen 16-25 år, med et lettere fysisk, psykisk eller socialt handicap. Dog ikke stofmisbrugere, kriminelle og personer belastet med sindslidelser eller med væsentlige adfærdsmæssige problemer. For øvrige i dagophold gælder ovenstående også, dog er aldersbegrænsningen udvidet.

Ledelse: Højagergaard har som selvejende institution driftoverenskomst med Frederiksborg Amt, jfr. Bistandsloven § 91. Bestyrelsen har 10 medlemmer. Formand for bestyrelsen: Jens S. Jensen. Forstander: Jan Boserup.

Personale: Personalet består af faguddannede medarbejdere med voksenpædagogisk grunduddannelse m.v. Derudover er der til institutionen knyttet en neurolog og 1 fysiurg på konsulentbasis. Undersøgelse/terapi hos psykolog/psykiater anvendes efter behov udenfor institutionen.

Fysiske rammer:	<p>Institutionen har enkeltværelser, heraf er 13 værelser indrettet til selvstændig bo-form med toilet/bad/køkken.</p> <p>Højagergaard har store erhvervsaktiviteter på moderne maskinpark. Afprøvningen/optræningen foregår på institutionens maskinværksted, på snedkerværkstedet, i landbrugsbedriften, der omfatter markbrug med stor grøntsagsproduktion og maskinstationsarbejde samt svineavl, i gartneriet, der omfatter ca. 2.500 m² drivhusareal, i vaskeri/rengøring, som pedelmedhjælper eller som lastbilchauffør på institutionens lastbil.</p>
Aflønning:	<p>Efter indsats, minimum 5% af arbejdsmarkedets minimumssats.</p> <p>Fri transport med handicap-rute-bus.</p> <p>Reduceret arbejdstid ca. kl. 10,00 - 14,00. Afhentnings-/afsætnings-tidspunkt før og efter afhængig af boligadresse.</p>
Undervisning:	<p>Der kan tilbydes kompenserende specialundervisning i dansk og regning på institutionen, primært for forrevalideringselever.</p>
Socialpædagogisk og teknisk bo-træning:	<p>På små hold gives træning i løsningen af dagligdagens problemer med det formål at styrke de unge på det personlige plan, for at kunne bo under selvstændige former med planlagte gode fritidsvaner.</p>
Fritidstilbud:	<p>Eleverne har mulighed for at deltage i idrætsaktiviteter på institutionen, såsom fodbold, håndbold, badminton, billard, bordtennis, minigolf og hockey.</p> <p>Ingen egentlige hobbyaktiviteter på institutionen. Eleverne søges motiveret til deltagelse i eksterne aktiviteter i lokalsamfundet.</p>
Pædagogisk målsætning.	<p>Med de ansattes erfaring og uddannelse fra erhvervslivet tilstræbes det i alle sammenhænge at skabe forudsætninger for indlæring og udvikling med henblik på størst mulig selvstændiggørelse.</p> <p>Med elevernes gå-på-mod og nysgerrighed anvendt i praktisk arbejde på erhvervsmæssigt niveau i de tidligere angivne hovederhverv, gives træning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • i samarbejde og ansvarsfølelse, • i forståelse og indsigt i produktionsapparatets funktion og teknik, • i at lytte og i mundtlig fremstilling af problemer og deres løsning af såvel arbejdsmæssig som social karakter, • i betydningen af mødestabilitet og omhyggelighed, herunder værdien af ordentlige kostvaner, rigelig nattesøvn, og med opbygning af ligeværds- og selvtillidsfølelse som hovedmål.
Optagelse:	<p>Optagelse på institutionen indstilles af socialforvaltningen i pågældendes hjemstedskommune efter godkendelse i egen amtskommune (jfr. BL § 94).</p>

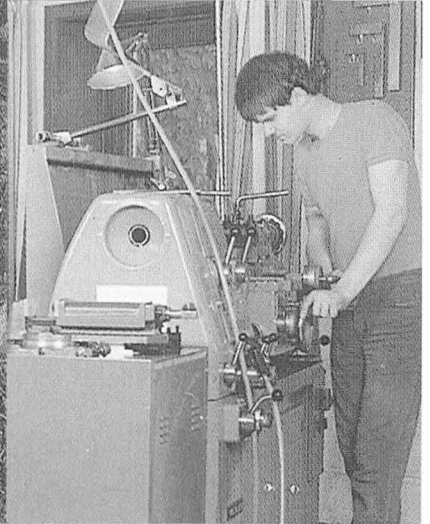
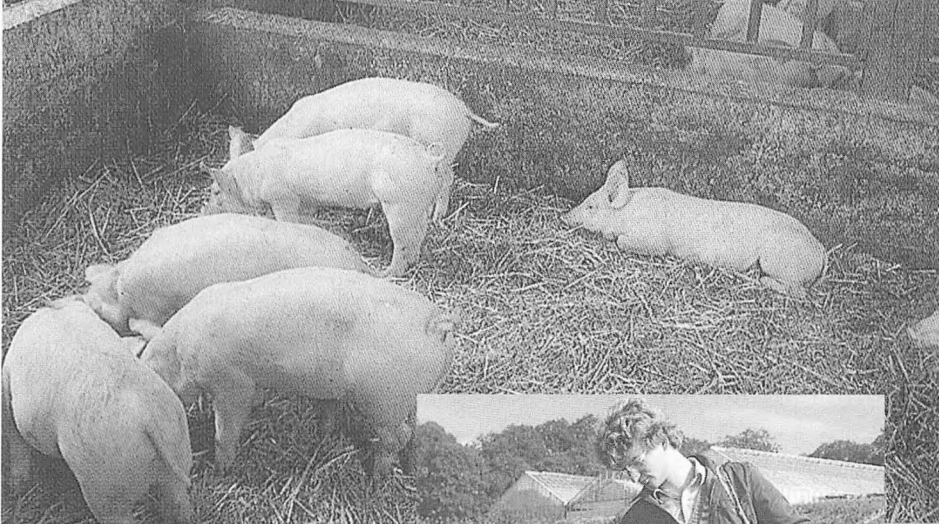
Botræning · Forrevalidering · Erhvervstræning · Beskyttet beskæftigelse

- Træning i madlavning og selvstændig boform, herunder vejledning i gode fritidsvaner.
- Landbrug, ca. 120 tdl.
- Frilandsgartneri, ca. 6 tdl.
- Husdyrbrug.
- Drivhusgartneri, ca. 2.500 m².
- Maskinsnedkeri, ca. 700 m².
- Jern-, metal- og monteringsværksted, 400 m².
- Lastbil med hydraulisk læssebagsmæk.
- Kompenserende specialundervisning.

Bakspejlet 1997

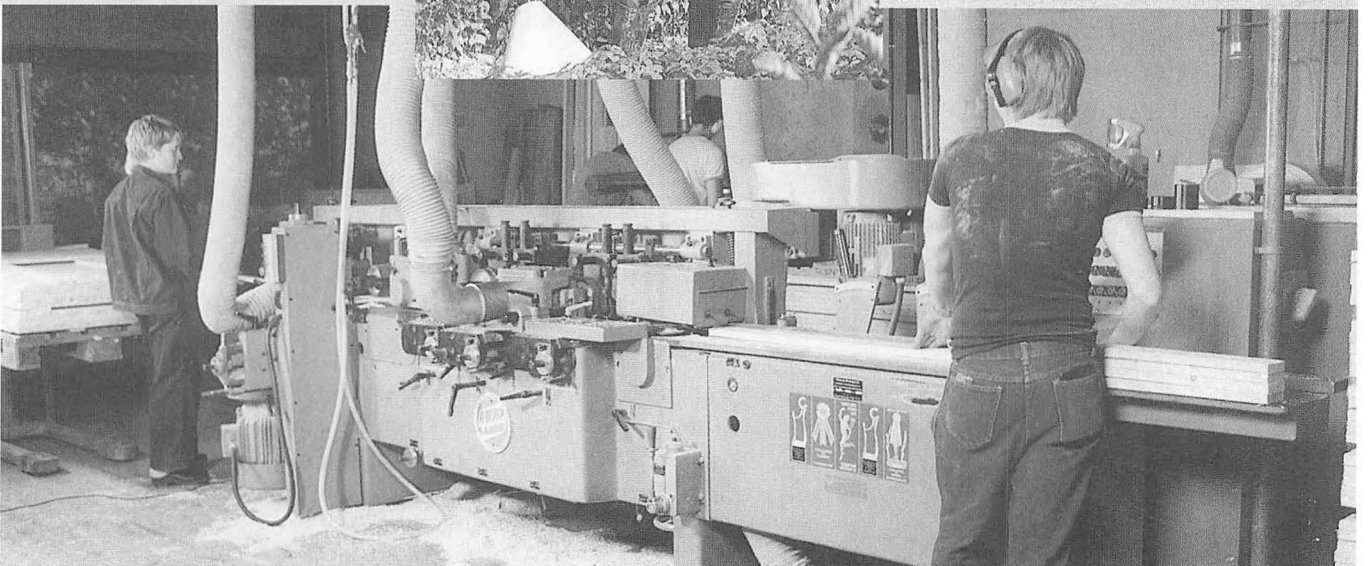
Og hermed kan vi så afslutte Højjagergaards historie. Fra stor hovedgård, over cirkusdrømme og storgårdsdrift, over nedgang og deling i småparceller til landbrugsuddannelses-center for

hele landets landbrugsungdom til et velfungerende revalideringscenter for vort samfunds unge handicappede medborgere for dermed at søge at give dem en god tilværelse. Vi håber, det lykkes!

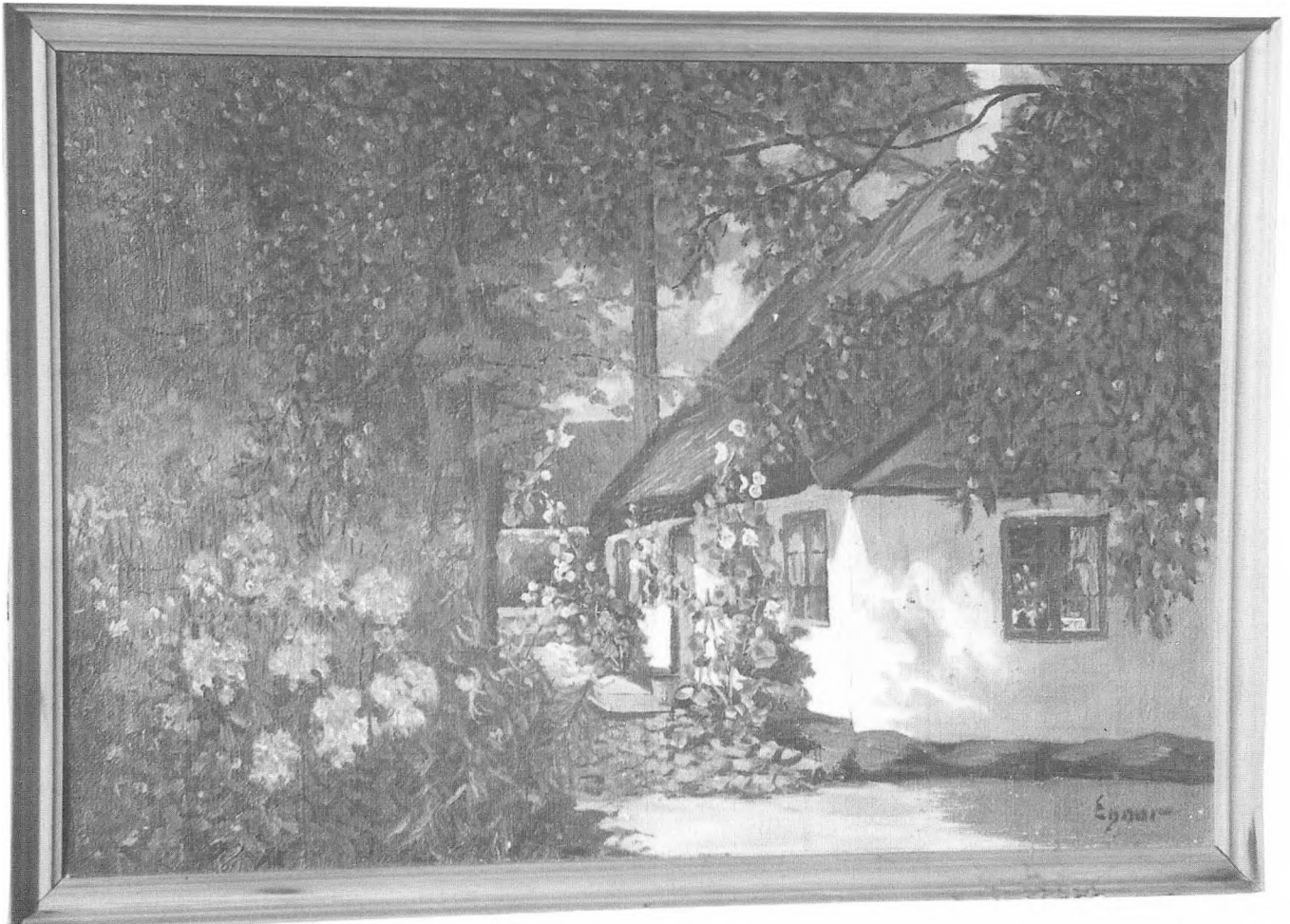
Beskæftigelsen omfatter

- Specialundervisning
- Botræning
- Landbrug
- Gartneri
- Maskinværksted
- Snedkerværksted

17 – Fattig husmandssøn fra Slangstrup blev hotelmatador

Hvorfor har vi i Slangstrup en vej, der hedder Anders Jensensvej? Hvem var Anders Jensen, og hvad har han gjort for byen?

Anders Jensens fødehjem på Øen, i dag Ny Øvej 1. (Maleri i privat eje).

Ved gennemgang af sognerådsprotokollerne fra omkring århundredskiftet og fremefter er der et navn, som man hyppigt træffer på, i reglen vedrørende penge. Navnet er Anders Jensen.

I kirkebogen finder vi Anders Jensen, født den 29. juli 1861 og døbt i kirken den 20. oktober samme år. Som forældre anføres husmand Jens Nielsen og hustru Cecilia på Slangstrup Ø. Moderen 22 år gammel. Efter faddernes navne læses i bemærkninger følgende:

»Har i Følge Min. Resol. 20/1 1913 Ret til fremdeles at bære Navnet Jensen uagtet han skulde have været døbt Nielsen«. (Bemærkningen er altså indført lang tid efter hans døb).

Det næste sted, vi finder Anders Jensen, er i skolens indskrivningsprotokol. Anders er indskrevet den 22/12 1868 i Slangstrup Skole og overført til ældste klasse den 2/11 1872.

Endelig finder vi hele familien ved Folketællingen den 1. februar 1870.

Familien består af

Husfaderen Jens Nielsen, 36 år gammel og arbejdsmand,

Husmoder Cecilie, 30 år gammel.

Børnene:

Niels Peter Jensen, 10 år gammel

Anders Jensen, 8 år gammel

Jens Nielsen, 5 år,

Mathilde Caroline Jensen, 3 år og

Peter Andreas Jensen, 1 år.

Deres hjem, et husmandssted, lå på det sted, der i dag er Ny Øvej 1.

Anders var således en fattig husmandssøn. Han havde mange søskende, og Kaarup Nielsen skriver, at han tidlig måtte ud at tjene som vogterdreng, og som sådan havde han plads på en gård i Jordhøj.

Vi ved, at familien i midten af 1870'erne flytter til København, hvor hans far drev en mindre beværtning. Anders blev bydreng, først hos en blikkenslager, senere hos en slagtermester, oldermand H.G.Meyer i Viktoriagade. Slagtermesteren lagde mærke til, at

drengen var flink og opvakt og tog ham i lære.

Han udførte sit svendestykke og købte en slagterforretning i Nansensgade. Det var i 1884, hvor Anders var 23 år gammel. Det var et godt køb, hvor Anders tjente store penge. Endvidere havde han næse for ejendomshandel og ejede efter få år adskillige grunde og ejendomme i Københavns centrum.

Marienlyst

Da Københavns kommune eksproprie-rede tre af hans ejendomme i Frederiksberggade, fik Anders råd til at købe hotel Marienlyst i Helsingør. Det blev delvis revet ned og et nyt bygget op samt 22 feriehuse. Byggeriet og indretningen kom til at koste ham omkring 700.000 kr. Det hele blev åbnet i 1901, og under Anders Jensens ledelse blev kurhotellet Marienlyst kendt over hele Europa.

På fallittens rand

Anders Jensen drev samtidig med Marienlyst et andet hotel »Kongen af Danmark«. Det var ved at gå galt. Slagterforretningen i Nansensgade kunne ikke klare driften af to hoteller. Falitten hang over hans hoved, men gælden var så tårnhøj, at kreditorerne veg tilbage for at tage det afgørende skridt!

Paladshotellet på Rådhuspladsen

Anders Jensen ejede et par ældre ejendomme på Rådhuspladsen i København. I 1907 – to år efter at Martin Nyrops nye rådhus var opført i 1905 – besluttede han at lade ejendommene nedrive. Han havde nemlig fået ideen til at lade opføre et første klasses storhotel i Hovedstadens Centrum. Han lod arkitekten, professor Anton Rosen udføre tegning ikke blot til bygningen, men også til møblering, service o.s.v. og lod unge kunstnere udsmykke lokalerne.

Bankkrisen i 1908

Under bankkrisen kom Anders Jensen atter i økonomiske vanskeligheder, så store at det så ud til, at han måtte opgive byggeriet. Men pludselig ændredes det hele. Der kom penge til! Hotellet blev fuldført, og i 1910 blev det supermoderne hotel åbnet!

En afrikansk ven

Hvem havde støttet med penge?

Anders Jensen sagde selv, »at det var en afrikansk ven«, der havde ydet økonomisk forstærkning. Men – man fandt dog hurtigt ud af, at det var selveste kongen, *Frederik den Ottende*, der gennem Privatbanken havde ydet støtte til den energiske lille slagtermester..

På selve inviationsdagen, 15. juli 1910, havde Anders Jensen inviteret alle og enhver. Der kom flere hundrede gæster, og champagnen flød i rigelige mængder.

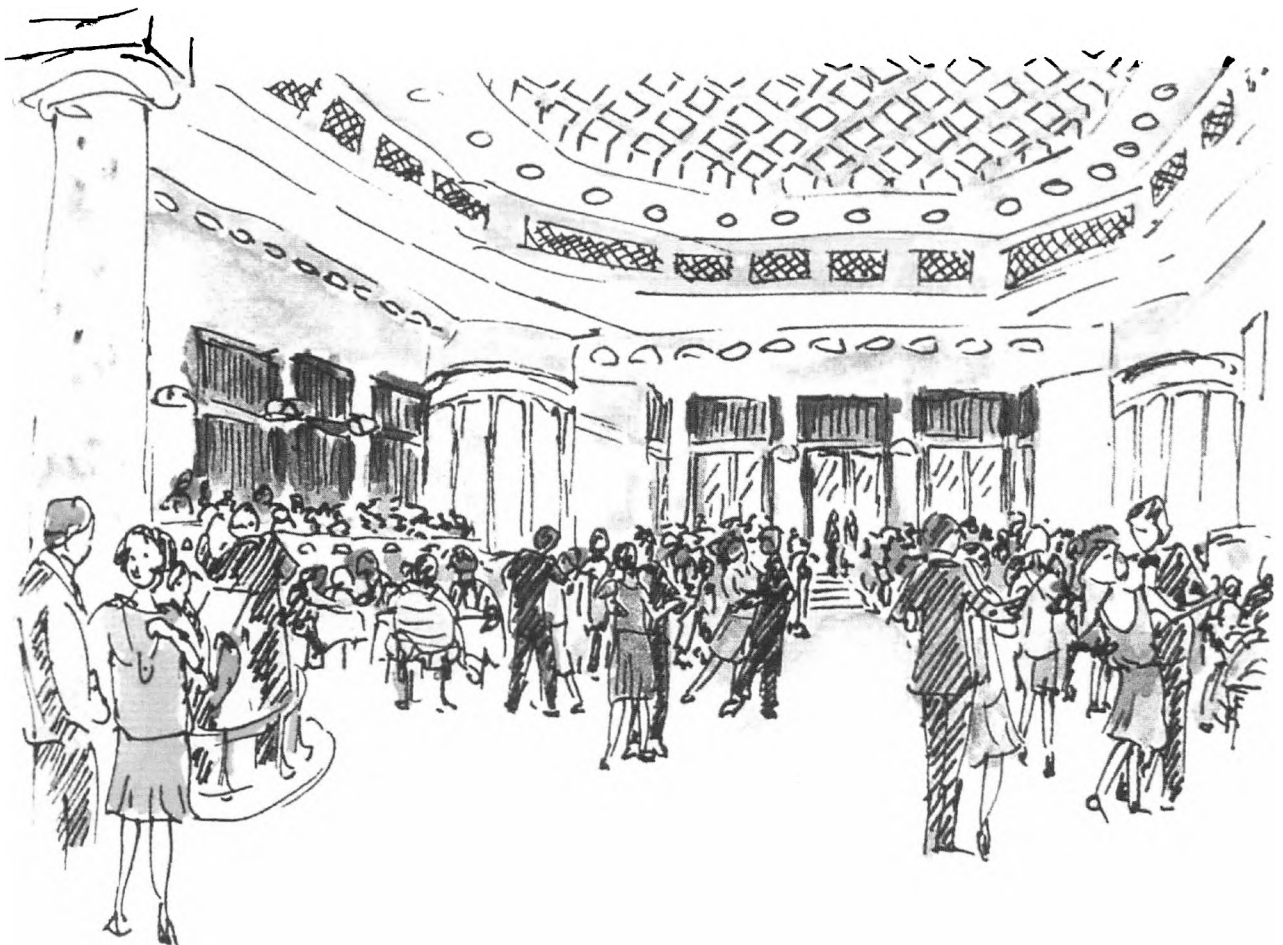
I de følgende år blev Paladshotellet besøgt af mange prominente gæster fra ind- og udland, ligesom hotellet blev åbnet for mange forskellige arrangementer – også boksekampe!

Den gyldne bog

Kort efter hotellets åbning kom der henvendelse fra kongen, Frederik den Ottende, der ønskede at bese hotellet. Den røde løber blev rullet ud – men kongen kom med sine døtre ind ad bagdøren!

Kongens underskrift er på første side i gæstebogen »Den gyldne bog«. Et kig i gæstebogen viser Paladshotellets internationale atmosfære, f.eks.: Polarforskeren Roald Amundsen, Mistinguett, Tito Schipa, Prins Bertil af Sverige, Tryggve Lie, Lena Horne, Tage Erlander, Bob Hope, Gregory Peck, Rosita Serano, Carl Brisson, Erskine Caldwell, Robert Stoltz,

*Dans i festsalen.
»Palace Hotel«*

Anders Jensen

Audrey Hepburn, Duke Ellington, Josephine Baker og mange flere.

Anders Jensen solgte Paladshotellet i 1927. Umiddelbart herefter ændredes navnet til det mere internationale: Palace Hotel. Hotellet eksisterer – som bekendt – endnu i dag i bedste velgående, udvendig stort set uændret – en markant bygning på Rådhuspladsen.

Slagteren, der vedblev at være slagter

Anders Jensen stod nu på sit livs højdepunkt – men stadig med økonomiske vanskeligheder.

Men han var stadig først og fremmest slagter og gik hver dag på Kvægtorvet.

I 1909 var han blevet valgt til oldermand i Københavns Slagterlaug. Han var en slider – agtet og afholdt.

I slutningen af tyverne trak han sig helt ud af hotelvirksomheden – men beholdt slagterforretningen.

Anders Jensen som herremand

I 1918 købte Anders herregården »Cathrineberg« i Sengeløse ved Tåstrup. Den gamle hovedbygning blev revet ned, og arkitekt, professor Anton Rosen tegnede og stod for opførelsen af et palæ i stedet. Også avlsbygningerne blev ombygget – køerne i stalden havde krybber af marmor! Anders Jensen blev en dygtig landmand. Hans tid som godsejer blev lidt over 20 år, og i den tid kunne egnens landmænd lære landvæsen på »Cathrineberg«, der havde/ har et jordtilliggende på ca. 650 tdr. land.

Anders Jensen og Slangerup

Anders Jensen glemte aldrig sin fødeby. Hvert år ved juletid sendte han et beløb, i reglen 400 kr. til uddeling til de fattige efter sognerådets bestemmelse.

Ved skolebyggeriet omkring århundredskiftet (det nuværende rådhus) ønskede han at lade »sin egen egen arkitekt« udføre tegningerne til skolen. Han betalte selv 4.500 kr. til opførelsen.

I 1906 tilbød han sognerådet at ville lade opføre et ligkapel på kirkegården. Sognerådet tog mod tilbudet og besluttede at bekoste en stentavle med inskription over kapellets dør.

(Læg mærke til den indmurede flaske i korsets midte. Den er vendt således, at vinden tuder i den – måske et tegn fra murerne på manglende rejsegilde!)

Ridderkors m.v.

Anders Jensen døde den 27. maj 1940, 78 år gammel. Han var enkemand, men efterlod en datter.

Anders Jensen var dekoreret med Ridderkorset, Dannebrogsmændenes Hæderstegn og æresmedlem af Selskabet De Danske Forsvarsbrødre i København. Han ligger begravet på Helsingør Kirkegård.

Vi kunne berette mere om den fattige husmandssøn fra Øvejen i Slangerup, der »med hænderne sat godt på skafterne« blev godsejer og hotelmatador. Intet under, at han fik en vej opkaldt efter sig!

Noter.

Cathrineberg er i dag delt, således at hovedbygningen ejes af Københavns Kommune og anvendes som plejehjem for psykisk syge (22). Landbrugsdelen med jordtilliggende på ca. 650 tdr land er i privat eje.

For hjælp ved udarbejdelsen af dette afsnit takker jeg:

Palace Hotel

Holme Plejehjem

Cathrineberg v/Ingrid Cilano

Cathrineberg Gods v/Finn Jørgensen

Frederiksborg Amts Avis 4/5 1975

Ligkapellet 1906

Ligkapellet på kirkegården.

Tidligere skete de fleste dødsfald i hjemmet. Det vil sige, at den syge lå i sin seng, indtil døden indtrådte. Liget blev så gjort i stand og lagt i kiste, der førtes til ligkapellet, hvor kisten henstod indtil begravelsesdagen.

Kapellet anvendes stadig, selv om mange dør på sygehus eller hospital, hvorfra kisten føres direkte ind i kirken på begravelsesdagen.

Hvis man dør på plejehjem eller hjemme, er det stadig ligkapellet, der tager imod. Ca. 40 pct. af begravelserne foregår i dag med kisten ført fra kapellet.

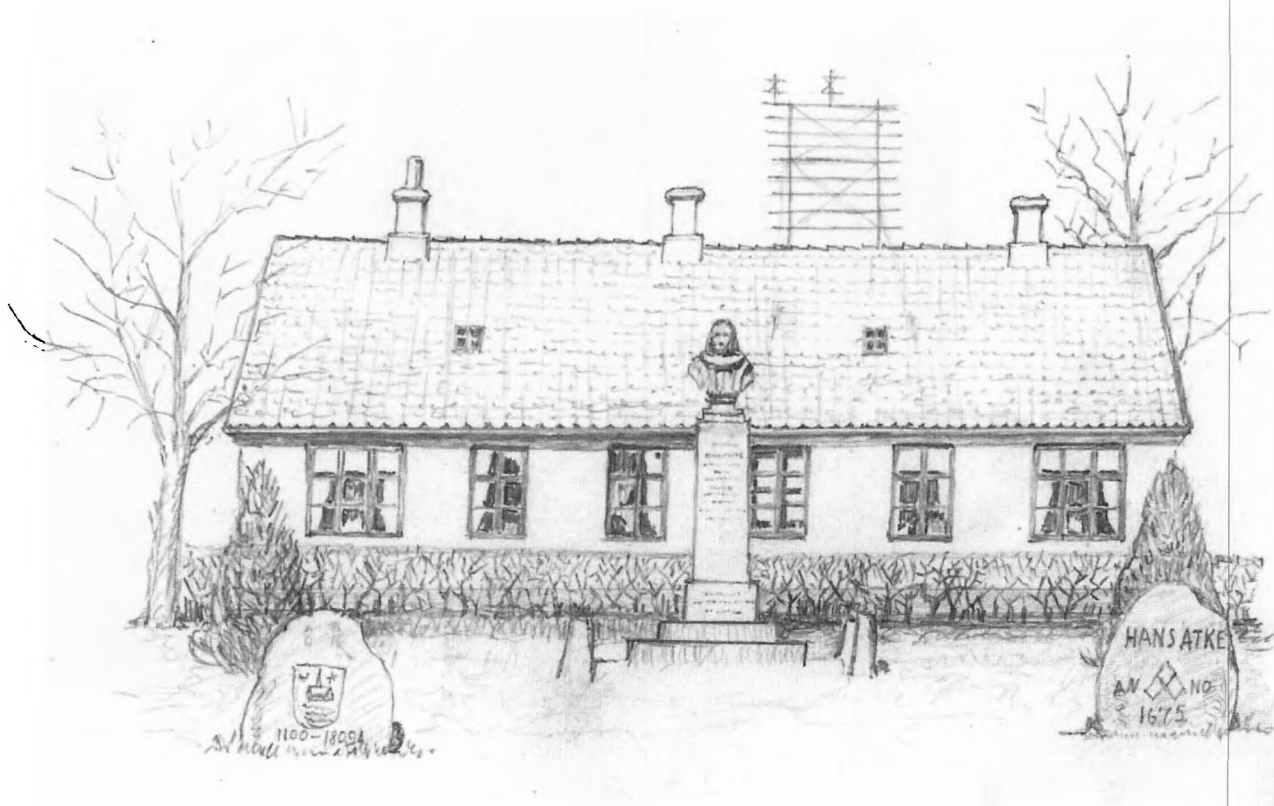
Indskriptionstavlen på kapellet.

På tavlen står:

DIREKTØR
ANDERS JENSEN
R AF D PP REISTE
AAR 1906 DETTE KAPEL
MENIGHEDEN INDSATTE I
TAKNEMLIGHED DENNE TAVLE

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

Kirketorvet 6, 1966.

Slangerup Præstegård for præsten Peter Hansen (1816-1859). Præstegården brænder i 1853, men genopbygges. Her er postkontor og telegrafstation fra 1899-1927. Foran huset ses mindestenen for Thomas Kingo. Huset ejes og beboes i dag af borgmester Bent Lund.

I Haven staar en sten til minde om digteren J. L. Heibergs bryllup 1831 med skuespillerinde Johanne Luise Pätges (Luise Heiberg). Præsten Peter Hansen, der viede dem, havde været lærer for Heiberg. Hans Atkes sten stod ved en gård i Brobæksgade og blev, da Thomas Kingos buste blev rejst 20. juli 1883, flyttet til anlægget. Stenen med byvåbnet blev lavet som pendant. Samtidig med, at præstegården brændte i 1853, brændte 28 andre huse.

18 – Foredragsforeningen for Slangerup og Omegn 1900-1947

Foredragsforeningen stiftedes den 29. december 1900 ved en generalforsamling på Gjæstgivergaarden. Efter en forudgående agitation i sognet var mødt og indtegnet 135 medlemmer, der hver havde betalt 50 øre. Der blev vedtaget love og valgt en bestyrelse på ni medlemmer, nemlig:

Lærer L.Borrevig, Kvinderup
Lærer G.F.K.Bagger, Hørup
Husejer Jørgen Mortensen, Hørup
Lærer Birkedal Nielsen, Hjørlande
Skomagemester Petersen, Slangerup
Afbygger Niels Olsen, Kvinderup
Afbygger Hans Kristiansen, Slangerup
Skræddermester Bredde Larsen, Slangerup og
Husejer Oluf Jakobsen, Jordhøj.

De ni bestyrelsesmedlemmer fik hver deres område i sognet at varetage som kredsformænd.

Godt i gang

Det første foredrag blev planlagt: Højskoleforstander Begtrup, Frederiksborg Højskole

Det går herefter slag i slag de næste år. Der planlægges på et månedligt foredrag, adskillige med underholdning og dans til kl. 1. Tre musikere og særlig entre. Alle arrangementer holdes på Gjæstgivergaarden – men da den brænder 6. maj 1902, flyttes til Afholdshjemmet på Hestetorvet/Svaldergade. Allerede 24. november 1902 ser det imidlertid ud til, at gæstgiver Ole Nielsen atter er klar på Gjæstgivergaarden. I januar 1903 er medlemstallet steget til 234, og der indkøbes sangbøger.

I 1904 er foreningens midler steget således, at der kan ydes et tilskud på 50 kr. til start af et Sognebibliotek for Slangerup og Omegn.

Det går godt for foreningen indtil sidste halvdel af 1920'erne. Medlems-tallet går ned, og tilslutningen til arrangementerne daler.

Fine foredragsholdere

Foredragsholderne er ellers meget fine, f.eks.:

Jeppe Aakjær
Pastor Barfod, Hjørlande,
Dr. phil. professor Vilhelm Andersen
Polarforskeren Knud Rasmussen,
Professor, dr. phil. Erik Arup,
Forfatteren Holger Rosenberg,
Forfatteren, fru Thit Jensen,
" Anders Uhrskov,
" Johan Skjoldborg,
" Martin Andersen Nexø
" Helge Rohde
" Morten Korch

Og videre: Polarforskeren Peter Freuchen og astronomen Carl Scher og med forskellig underholdning, som f.eks.kgl. kammermucikus Fini Henriques og besøg af teaterselskaber med bl.a. »Rasmines bryllup« og Gustav Wieds »Erotik«.

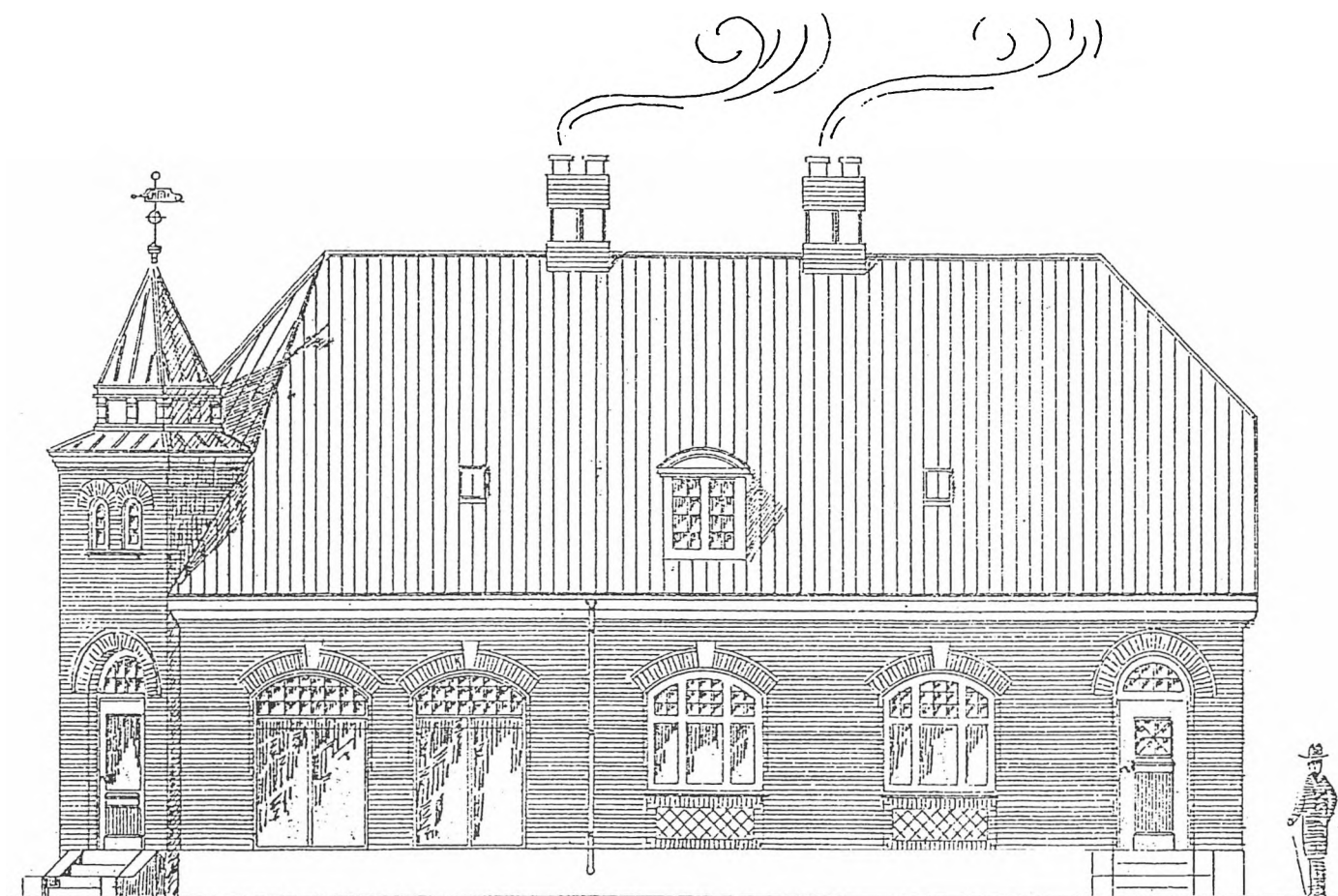
Foreningen ophæves den 14. marts 1947 efter at have ligget stille siden 18/11 1931. Foreningens restformue, kr.36,98 overføres til Biblioteksforeningen og modtages af skoleinspektør S. Jørgensen.

R.

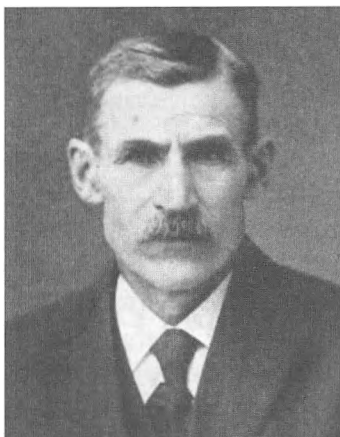
*Møllegården, Kongensgade 2 – Møllen, Brobæksgade 12
Møllegården og den gamle rejselade, der blæste om i julestormen
1902. Møllen er bygget 1864.*

20 – Slangstrup Brugsforening

Facade mod Landevejen.

Fotokopi af originaltegningen af Brugsbygningen i Kongensgade, 1905. Der er butikslokale i bygningens venstre halvdel og bolig for uddeleren til højre. Personalet havde værelser på loftet. Alle boede og spiste hos uddeleren. Personalet udvidedes naturligvis med forretningen. Og også køkkenpersonalet måtte forøges. F.eks. var der ansat både kokkepige, stuepige og en formiddagspige i 1940'erne.

Den første formand
Skorstensfejer L. P. Larsen

Slangerup Brugsforening er stiftet den 11. april 1905 på en velbesøgt generalforsamling. Man vedtog love og valgte bestyrelse, der kom til at bestå af:

Skorstensfejer L.P.Larsen, Rybjerg,
der valgtes som formand,
Karetmager Oluf Nielsen,
Gårdejer Peder Christensen,
Gårdejer Svend Boisen og
Afbygger Peter Petersen.

En månedstid før - i marts 1905 - havde 18 mand været samlet for at bane vejen. Der var holdt et offentligt møde om sagen, der var allerede tegnet 101 medlemmer, og man havde en hjørnegrund på hånden, nemlig gårdejer Chr. Lüders tidligere gård, der var nedbrændt ved den store brand i 1902. Grunden lå på hjørnet af Kongensgade og Kannikestræde. Prisen var 5000 kr.

Der blev i den følgende tid opført en ejendom på grunden. For opførelsen stod murermester Andreas Hansen og karetmager Oluf Nielsen, Slangerup. Bygningen kom til at stå foreningen i 9000 kr. Der optoges lån mod medlemmernes solidariske kaution.

Som uddeler valgtes Hans Jensen, en københavner, (der slog rod her indtil 1920).

Samtidig valgtes lærer Søren Hansen til regnskabsfører, en post han bestred i mere end 40 år.

Den 15. november 1905 var man kommet så vidt med byggeri og vareindkøb, at butikken kunne åbnes - »og medlemmerne strømmede til butikken«, fortælles det.

De første år var det dog ikke »fint« at handle i brugsforeningen. De »bedrestillede folk« var ikke medlemmer. For-

Den første uddeler
Hans Jensen 1905-1920

eningen var jo fra starten - efter deres opfattelse - et »småmandsværk«, som man ikke skulle lægge mærke til. Alligevel blev omsætningen i det første driftsår 1905 -06 på 46.438 kr, hvoraf udbetaltes 8 % i dividende til 101 medlemmer.

Butikken, der åbnedes for mere end 90 år siden, forhandlede både kolonial, isenkram og manufakturvarer i den lille butik med et beskedent baglokale med opgang til loftet, der blev anvendt som lagerrum. I forlængelse af butikken var uddelerens lejlighed.

Langs Kongensgade var et jernstakit og mellem det og bygningen en strimmel forhav, nu forsvundet i fortovet.

Varerne fra København kom det første år til Ølstykke Station, hvor forsendelsen blev hentet pr. hestevogn til en pris af 8 øre pr. 100 pund (ca. 50 kg). Efter Slangerupbanens åbning i 1906 kom varerne naturligvis dertil.

Foderstof-foreningen

To år efter Brugsens start oprettedes en Foderstofforening. »Foderstoff« var tilknyttet Brugsen, men en selvstændig forening. Der blev bygget et pakhuis af træ langs Kannikestræde. Det blev senere udvidet med en vinkelbygning langs vejen mod Kongshøj.

For enden af dette Pakhus blev der etableret en hesteomgang, som blev anvendt som drivkraft ved knusning af oliekager. Den første foderstoffuddeler var gårdejer Niels Christensen, »Bakkebo«. Forbindelsen mellem de to foreninger var til fordel for begge parter.

Allerede i 1885 var der startet en brugsforening i Hjørlande. Omkring århundredskiftet havde en kreds af Slangerupborgere rettet henvendelse til Hjørlande Brugs for at få startet en filial i Slangerup, men dette blev afslået.

På denne baggrund var det kun naturligt, at Slangerupperne selv tog initiativet. Paradoksalt nok overhaler årsungen Slangerup Brugsen i Hjørlande, der slutter med en sammenlægning med Slangerup Brugs i 1965. Men det er alt sammen set i bakspejlet.

Verdenskrigens virkninger

Brugsforeningen fik installeret telefon allerede det første år, og elektricitet i 1914 ved EL-værkets oprettelse – og så blev kaffemøllen drevet ved sin egen elmotor. Men så kom 1. verdenskrig. Vi kan se, at omsætningen stiger som følge af prisstigninger, men senere kom vareknaphed, f. eks. kunne man ikke købe petroleum, men måtte gå over til carbid eller tran ligesom adskillige udenlandske varer efterhånden udgik. Men dividenden holdt sig stadig på en 12-14 %.

Det store byggeri

Efter krigen besluttede man at udvide foreningens ejendom. Samtidig skiftede man uddeler, idet Hans Jensen fratrådte på grund af alder, og hans efterfølger blev uddeler M. P. Jensen, der efter nogle få års forløb overgik som selvstændig

uddeler for Foderstofforeningen. Som uddeler i Brugsen ansattes H. P. Christensen, der kom fra Ølstykke Brugsforening. Christensen var en dygtig mand, der varetog posten som uddeler i mere end 20 år.

Byggeriet kom til at bestå i, at hele uddelerlejligheden omdannedes til butik, idet der byggedes en helt ny lejlighed i forlængelse af den oprindelige bygning. Butikslokalet kunne herved deles i en selvstændig kolonialbutik, en manufakturbutik og en butik for isenkram.

I 1920 ophævedes Læbæltet mod Frederikssund, hvilket gav mulighed for private forretningsfolk at etablere forskellige former for handel. Det kunne jo give Brugsen konkurrence, med det blev ikke tilfældet

»Det solidariske ansvar« blev i 1927 ophævet i Slangerup Brugsforening. Man havde konsolideret sig på rette måde!

Brugsbygningen i Kongensgade, som den så ud 1905-1920.

Foreningsudflugter

Brugsforeningen gjorde meget for at »pleje« medlemmerne. Allerede i 1907 arrangeredes en medlemsudflugt til Lystrup Skov, hvor Brugsen gav øl og ciga-

rer. Senere samledes man til adskillige sammenkomster.

I 1938 foretog foreningen en udflugt med ekstratog til FDB's hovedkvarter i København under deltagelse af hele 400 medlemmer!

Uddeler H. P. Christensen

Brugsen før 1920

Billederne viser en meget vel-assorteret forretning. Der er såvel kolonial, isenkram som manufaktur. Sandsynligvis er billedet fra før 1914, hvor Brugsen fik installeret elektrisk lys.

Brugsen før 1920

Uddeleren er Brugsens første, Hans Jensen (1905-1920). Hans kone er med på begge billeder. Brugsen fungerede her på Kongensgade i ca. 60 år med en del udvidelser.

Brugsforeningen under 2. verdenskrig

I 1939 begyndte 2. verdenskrig, og 9. april 1940 blev Danmark besat af Tyskland. Men samme år indførtes – på grund af de særlige omstændigheder – en skat på Brugsforeningerne. Det var noget helt nyt. Brugserne havde hidtil ikke betalt skat, fordi de kun handlede med medlemmer, og ikke havde nogen erhvervsindtægt. Men dette indgreb tvang brugsen til at sætte priserne ned – og dermed dividenden.

Trods Besættelsen var Brugsen ikke præget af mismod. Tværtimod foretog man i 1941 en udvidelse og modernisering af butiks- og lagerlokaler. Og således fortsatte den gamle brugs indtil omkring 1960, hvor noget helt nyt pressede på.

Brugsen flytter til Københavnsvej

Brugsens omsætning steg stadig. I 1945 var omsætningen: 803.500 og 20 år efter: 1,9 mill i 1965. I 1964 købte Brugsen en grund på Københavnsvej. Her opførtes i løbet af sommeren 1965 en ny butik på 1100 kvm, som indviedes i november måned. Der kom straks fart i omsætningen, der i 1970 var på: 8,4 mill. , ikke mindst takket være den nye uddeler Sven Risvang.

Ingen havde ventet, at brugsen allerede i 1969 – kun fire år efter flytningen – atter skulle udvide. Men Brugsen byggede videre, denne gang udvidedes butiksarealet med 700 kvm.

Førstelærer Søren Hansen

Efter 1920

Jørlunde Brugsforening sammenlægges med Slangstrup

Samtidig gik det ikke så godt for de små brugser landet over. En af dem var Jørlunde, der det sidste år havde en omsætning på omkring 500.000 kr., og driften gav underskud.

Formanden, Arne Vanghøj kommenterede:

»Jørlunde Brugs var en af Nordsjællands ældste Brugser, 20 år ældre end Slangstrup Brugs. Allerede i 1885 blev en lærer ved Hjørlunde Højskole antaget til at uddele varer to gange om ugen.

I dag er det købedygtige publikum imidlertid mobilt og kører gerne et par kilometer for at handle i en større forretning. Regnskabet for Jørlunde Brugs viser, at en fortsat drift ikke er forsvarlig. Det havde muligvis været noget andet, hvis de mennesker, der nu kritiserer vor beslutning, ikke selv havde »glemt« at handle i Brugsen i Jørlunde. Havde de handlet i Jørlunde, kunne filialen nok være fortsat endnu en årrække«.

Uddeler Sven Risvang berettede, at Brugsen i Jørlunde ved nedlæggelsen rådede over værdier for ialt 420.000 kr. Ejendommen var solgt for 290.000 kr. Da hele regnskabet var gennemgået, blev resultatet et overskud på 137.000 kr., som er indgået i Slangstrup Brugsforening. Sammenlægningen blev herefter en realitet.

Brugsens personale, 1945.

Jørlunde Brugsforening

Brugsens udvidelse er nødvendig

Allerede to år efter udflytningen til Københavnsvej stod det klart, at en yderligere udvidelse måtte finde sted. Omsætningen var på to år øget med 77 %. Salgsarealet må øges til 1000 kvm.

Samtidig satte Brugsen noget nær landsrekord ved at have den højeste omsætning pr. ansat. I 1969 udvidede Brugsen butiksarealet til mere end det dobbelte, nemlig til ca. 1100 kvm. , med moderne inventar og en parkeringsplads til mere end 100 biler.

I november 1969 kunne udvidelsen tages i brug, og hermed var Brugsen i Slangerup den største landbrugs i Nordsjælland.

I BAKSPEJLET

Brugsens fortsatte udvidelse

Slangerup Foderstofforening var også i stærk vækst, og pladsnøden ved møllen bevirkede, at man besluttede at flytte

hele virksomheden til Jørlunde. Brugsen købte så i 1974 Foderstofforeningens uddelerbolig (før møllerens bolig) blev solgt til privat erhverv (Hos Henny). En del af grunden solgtes til Sparekassen SDS (nu UNIBANK), medens resten af arealet i 1976 overdroges til Postvæsenet i en mageskiftehandel, hvor Brugsen i bytte fik Stationen (den gamle Slangerupbanes endestation). Slangerup Kommune påtog sig nedrivningen af møllen.

Herefter gik Brugsen i 1977 i gang med en ny butiksudvidelse på 1000 kvm. og parkeringsplads til 200 biler.

Sven Riisvang fratrådte d. 31. august 1992.

Sådan var det dengang – og Brugsen udvider stadig – nu under en ny uddeler, Peter Nielsen.

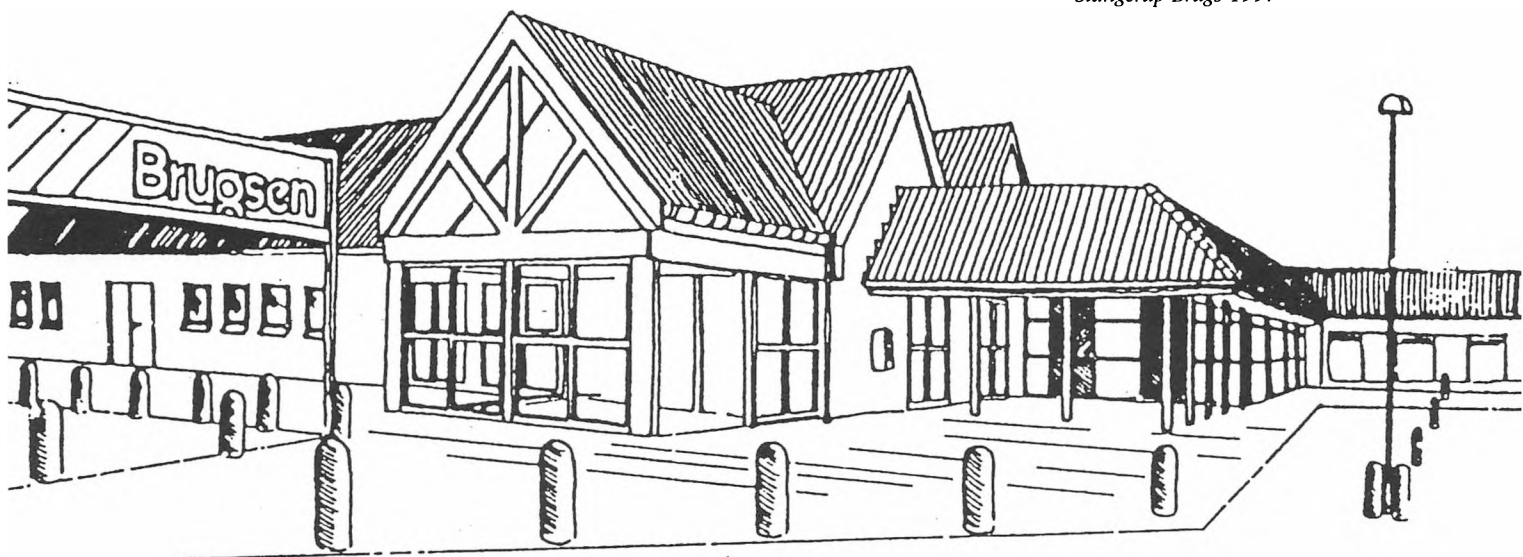

Sven Riisvang

Uddeler Peter Nielsen

Slangerup Brugs 1997

Glimt fra de 92 år

11/1 1928

Slangerup Brugstorening

afholder

Totof. 22. Totof. 22.

Udsalg af Manufakturvarer

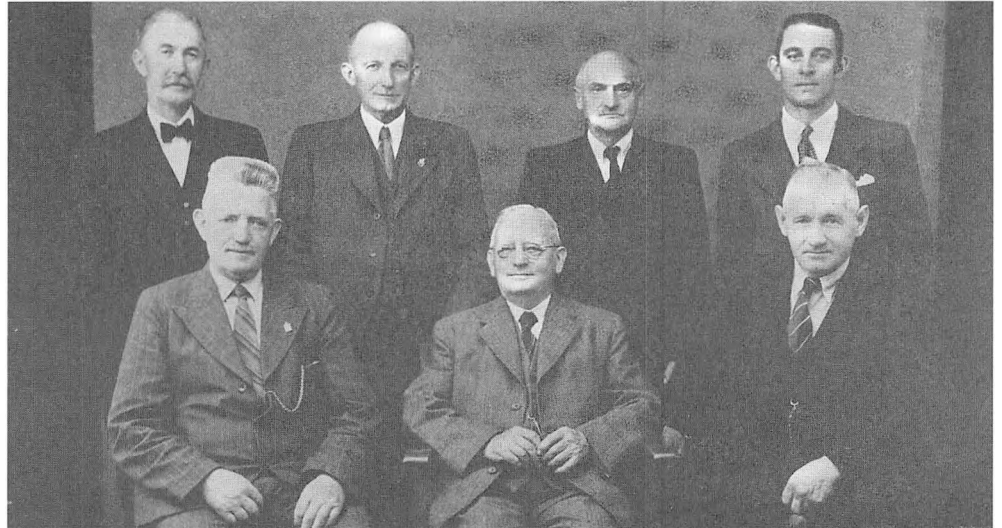
fra Fredag den 13. Januar til Mandag den 6. Februar.

Ca. 1000 Rester udsælges til meget smaa Priser. - Et Parti Klædninger fra Kr. 28,80, Stortrøjer 32,85, Ulsters 36,90, 50 Sæt Drengetøj fra 8,00 pr. Sæt. Et Parti gode Bomuldsforklæder pr. Stk. 1,85, Børne-Kitter og -Forklæder pr. Stk. 1,40. - Et Parti lidt snavsede Skjorter, store, og et Parti lidt snavsset Damellnæd udsælges til smaa Priser. - Manchetskjorter pr. Stk. 3,50. Et Parti Strømper til Børn og Voksne 50 Øre pr. Par. - 100 Stk. Dame-veste og Pullover meget billige.

Vort store Udvalg i gode, kurante Manufakturvarer til billigste Dagspriser anbefales.

Under Udsalget gives 15 pCt. Rabat.

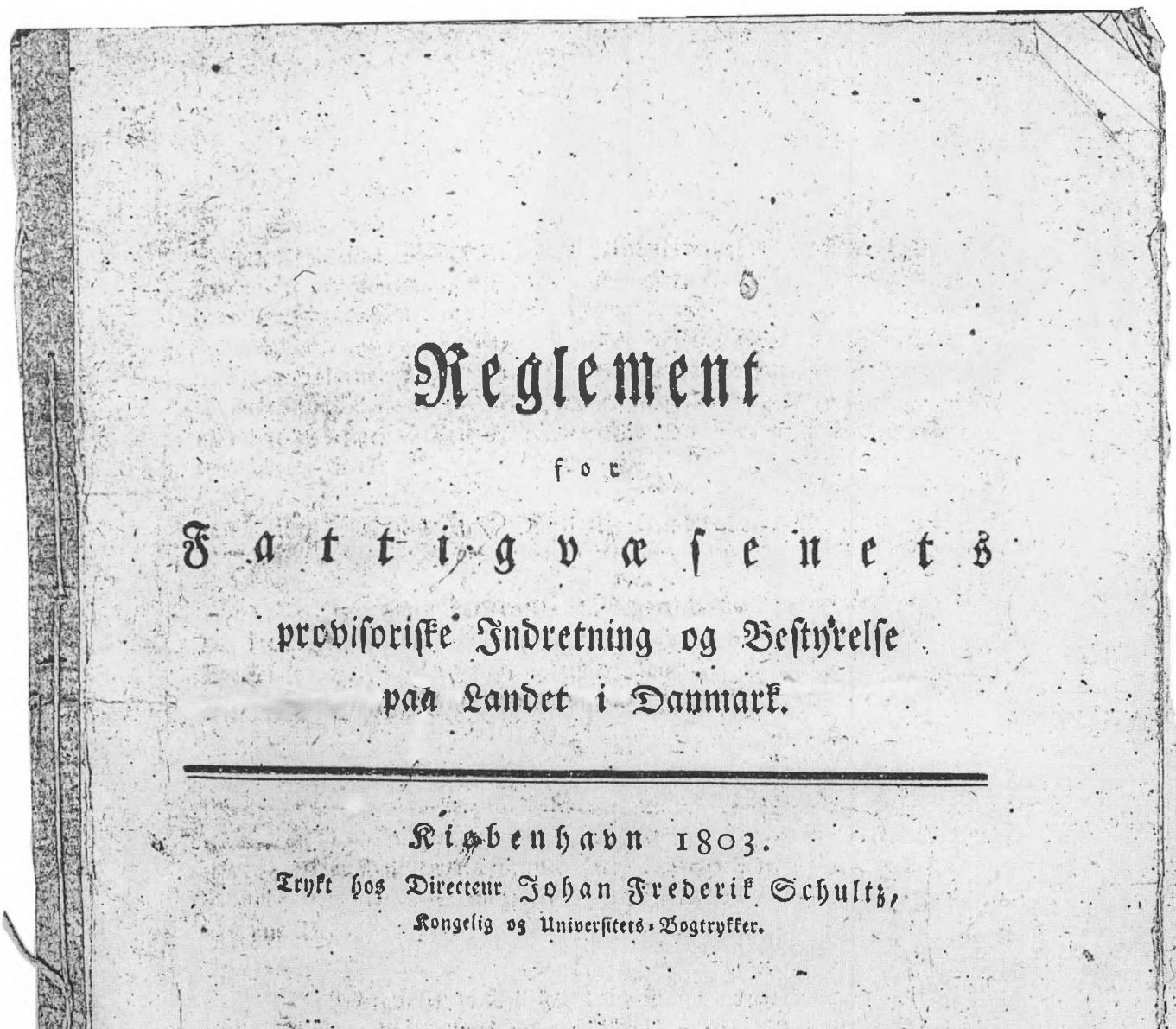
Brugsens
bestyrelse 1945

50 års
jubilæum
1955

21 – De fattige i Slangerup

Et liv på skyggesiden

I 1803 udgav Kongen, Christian den VII, gennem det kongelige Cancellie, et reglement for Fattiggvæsenets indretning på landet i Danmark.

Mange år tidligere har vi hørt om fattige, om betlere, om omvandrede tigere, der f. eks. i 1600-tallet på Sjælland udgjorde omkring 10% af befolkningen.

Fattiggvæsenet kommer ind i faste rammer

Men her i 1803 sker der det, at der udarbejdes regler, således at behandlingen af de fattige kommer i faste rammer - også her i Slangerup. Bestemmelserne siger,

- at de trængendes forsørgelse skal varetages af en sognedirektion,

Fra Ingeborg Christmas Møller:
»På Fattighuset«,
Nationalmuseet 1978.

- at hvert distrikt styres af en fattigkommission, bestående af sognepræsten, sognefogeden, en af de største lodsejere og 3 eller 4 af de bedste sognemænd og
- at alle distrikter henlægges under en fælles direktion under Amtet.

Hvem er trængende ?

Trængende er de fattige, der ikke ved egne kræfter på lovlig måde kan forsørge sig selv, men må savne føde, klæder, husly, varme – og pleje i sygdomstilfælde. Alt, som er uundværligt for at vedligeholde liv og helbred.

Hvem skal betale ?

Det skal borgerne. Først og fremmest de velhavende. Det sker ved, at de må betale skat - Fattigskat - pålignet efter hartkornet, d.v.s. efter deres jords størrelse og godhed.

De fattige inddeles i 3 klasser.

Klasse 1:

De gamle, handicappede og syge, der i reglen anbringes i Fattighuset i Klosterstræde, såfremt de ikke kan passes af deres familie.

Klasse 2:

Til denne klasse henføres børnene, der ikke kan klare sig selv, hvis forældre er døde eller har forladt dem. En stor del af disse børn er "uægte", og hvor moderen ikke er i stand til at bære deres opvækst. Faderen skal betale alimentationsbidrag, d.v.s. penge til moderen, således at hun skulle klare det økonomiske til barnets opvækst. Men det går ikke altid så let. De fleste »uægte« børn bliver »indtinget« d.v.s. anbragt i pleje hos den, der vil passe og pleje barnet, indtil det kan klare sig selv, til 14-16 -18 års-alderen. Et barn bliver i reglen indtinget til den lavstbydende, d.v.s. til den, der vil påtage sig plejen for det laveste beløb.

Dette beløb svinger en del. F. eks. betaler Fattigkommissionen mere for at få passet og plejet en pige på 4 år, end for en stor dreng på 16 år. Han kan jo arbejde og gøre gavn.

Klasse 3:

Til klasse 3 henføres sådanne familier eller enkelte personer, som på grund af svagelighed, mange børn, tiltagende alder, eller andre årsager ikke er i stand til at fortjene så meget, som behøves til deres eller deres børns nødtørftige underhold. Det antages, at klasse 3-lemmer efterhånden vil kunne klare sig selv – efter nogen tid med hjælp.

De fattige i Slangerup i 1839

For at finde ud af hvordan Slangerups fattige havde det i 1800-tallet, kan vi forsøge at følge nogen af dem over et antal år – så godt som det nu kan lade sig gøre. Til hjælp har vi Fattigkommissionens protokoller, folketællinger og kirkebøger – og så er vi måske så heldige, at vi en gang imellem træffer på et af »lemmerne« i sognerådsprotokollerne.

Vi kan f.eks. starte med at se på de fattige i året 1839.

I Fattighuset i Klosterstræde opholder sig:

- Peder Mogensen. Han er 79 1/2 år gammel, meget svag af helbred, men får god karakter for opførsel.
- Her finder vi også Henrik Thomas Wittmar, der er 81 år gammel. Også han er affældig, men hans opførsel er der intet at klage over.
- Emanuel Frederik Rom er 60 år, men gigten har ødelagt bentøjet, så han har svært ved at bevæge sig.
- Og endelig er i Fattighuset Peder Hansen, der er 74 år og ved nogenlunde helbred og opførsel.

De henføres alle til 1. klasse.

Og så kommer vi til børnene, 2. klasse. Her er anført 6, nemlig:

- Willum Jørgensen, der er 11 år. Begge hans forældre er døde.
- Rasmus Jensen, 5 1/2 år gammel,
- Niels Slangerup. Niels er 4 1/2 år og »uægte« barn.
- Anne Andersdatter, 8 1/2 år, også »uægte«,
- Karen Kirstine Pedersdatter, 4 1/2 år, ligeledes »uægte« og
- Sidse Kirstine Pedersdatter på bare 1 år, også født som »uægte« barn.

Disse seks børn er indtinget – sat i pleje hos familier i Slangerup og Omegn. Man kan fornemme, at det i høj grad er de små husmandsfamilier, der tjener en ekstraskilling ved at »tage et barn i pleje«.

Men lad os nu se på 3. klasse. Det er den klasse, hvor man antager, at lemmerne selv kan yde noget til livets ophold. Her finder vi ialt 12 lemmer, nemlig:

- Ane Marie Larsdatter, 69 år, i Fattighuset
- Dorthe Jørgensdatter, 67 år, ligeledes
- Ingorine Petronelle Wiinqvist, 63 år, ligeledes
- Frederik Ditlev Rhone, 79 år, ligeledes

- Ellen Cathrine Jensdatter Winther, 47 år
- Karen Larsdatter, 57 år
- Anders Hermansen, 55 år
- Marie Kirstine Jacobsdatter Beicher, 66 år
- Hans Henning Hansen, 46 år, krøbling
- Ellen Nielsdatter, 76 år
- Ole Jonassen, 52 år
- Peder Hans Pedersen, 69 år, halt

Ialt 22 lemmer i forsorg

Fattigkommissionen består på dette tidspunkt af:

Pastor Peter Hansen
Gårdejer og gæstgiver H.C.Lund
Købmand Andreas Heegaard
Gårdejer Poul Heegaard
Proprietær Philipsen, Højagergård.

Lidt om børnene

2. klasse

GUDMAND JENSEN, 15 år gammel, godt helbred og temmelig godt forhold

Født 10/2 1825 i Lystrup

Søn af afdøde Jens Andersen og hustru Mette Marie Gudmandsdatter, der nu er vaskekone ved Frederiks Hospital i København.

Gudmand opholder sig hos gårdmand Hans Børgesens Enke i Lystrup, hvor han er indtinget for 25 rigsbankdaler/år.

Faderen døde i Frederiksborg Arrest, hvor han var indsat for et formodet begangen mord, og hvor han hængte sig selv.

Førnævnte Gudmand Jensen var for nogen tid siden bortløben, uden at hans opholdssted kendtes, og han blev i begyndelsen af året 1839 anholdt af sognefogeden i Aagerup, og derefter fra sognefogeden i Lejre sendt til Slangerup.

Da hans formodede forsørgelse og grundet hans standpunkt ikke kan konfirmeres, kan han endnu ikke selv tjene til sit ophold.

Varmen bæres hjem fra Lystrup Skov

Gudmands broder er RASMUS JENSEN, 7 år gammel, ved godt helbred.

Født 15/2 1833 i Slingerup af de samme forældre som Gudmand.

Rasmus opholder sig hos gårdmand Jørgen Jacobsen i Lystrup, hvor han er indtinget for 10 rigsbankdaler/år. Hertil kommer et bidrag fra moderen på 10 rigsbankdaler/år.

Vi træffer – indtil videre – ikke mere til de to drenge.

NIELS SLANGERUP, 5 1/2 år, af godt helbred.

Niels er født 30/5 1834 i Slingerup

Han er uægte søn af Anne Margrethe Jensdatter, som til barnefader udlagde tjenestekarl Hans Mogensen, som dengang tjente for gårdmand Wilhelm Mikkelsen i Hjørlunde.

Moderen har forladt barnet, og den udlagte barnefader anerkender sig det ikke.

Niels er indtinget for husejer Mads Christensen på Slingerup Overdrev for 26 rigsbankdaler/år og 3 mark ugentlig.

I skolens navnebog kan vi se, at Niels Slingerup er indskrevet den 15/4 1842, og at han kendte bogstaverne. Vi kan endvidere se, at han overføres til ældste klasse 14/10 1845.

Også i kirkebogen kan vi følge Niels. Han bliver konfirmeret i Slingerup Kirke den 15/4 1849. På dette tidspunkt anføres han som plejebarn hos husmand Lars Olsen. Han får god udtalelse for kundskab og opførsel.

De indtingede plejebørn måtte arbejde for føden, f.eks. ved pasning af kreaturer. Her ses en hyrdræng på arbejde.

Måske skal vi slippe Niels her. I folketællingen 1860 er han ikke mere hos Lars Olsen og er ikke nævnt andetsteds.

Men måske får vi færten af ham senere!

Hvem betaler fattigskatten i 1839 ?

SKAT AF HARTKORN.

Antal ydere: 64

Samlet skat: 175 rigsdaler

GRUNDEJERE I BYEN

(handlende, præsten, gæstgiveren osv.)

Antal ydere: 12

Samlet skat: 13 rigsdaler

MINDRE AVLSBRUGERE

Antal ydere: 15

Samlet skat: 9 rigsdaler

HUSEJERE I BYEN

Antal ydere: 28

Samlet skat: 17 rigsdaler

HUSEJERE PÅ OVERDREVET

Antal ydere: 12

Samlet skat: 4 rigsdaler.

HUSEJERE PÅ AASEN

Antal ydere: 9

Samlet skat: 4 rigsdaler

HUSLEJERE

Antal ydere: 17

Samlet skat: 5 rigsdaler

HÅNDVÆRKERE

Antal ydere: 13

Samlet skat: 7 rigsdaler

LODSEJERE PÅ OVERDREVET

Antal ydere: 37

Samlet skat: 24 rigsdaler

Herudover har fattigkommissionen indtægter fra Forpagtningen af De fattiges jord, afkast af obligationer, indtægt fra legater, alimentationsbidrag, afgifter fra markeder, og mere til, ialt 165 rigsdaler.

Endvidere skal de velhavende betale for ialt 416 kostdage (maddage).

Hvordan gik det så med økonomien i 1839?

Der blev underskud.

Indtægterne beløb sig til: 533 rigsdaler
men udgifterne var: 639 rigsdaler

så underbalancen var: 106 rigsdaler
=====

Vi springer 8 år frem og ser om det går bedre!

De fattige i Slangstrup i 1847

1. Klasse

Dorthe Jørgensdatter, 79 år, i Fattighuset, meget svag, skikkelig
Carl Andersen, 82 år, ligeledes i Fattighuset, har brækket benet, skikkelig
Emanuel Frederik Rom, 68 år, ligeledes, svag af gigt, forhold godt
Ole Jonassen og hustru, 61/53 år, ligeledes, meget svag af gigt/brystsvag
Ellen Kathrine Winther, 56 år, ligeledes, af helbred meget svag, stræbsom
Jens Frederiksen, 73 år, ligeledes, svagelig, men skikkelig
Ingorine Petronella Wiinqvist, 71 år, ligeledes, svagelig, men skikkelig
Anne Andersdatter, 68 år, ligeledes, svagelig, men godt forhold
Vilcke, 61 år, ligeledes, godt forhold, gammel og svagelig
Hermann Møller, 83 år, er svagelig opholder sig hos sin datter Nicoline og børn; datteren er enke.

2. Klasse

Niels Slangstrup, uægte barn, 12 år, indtinget for 26 rdl. hos husmand, Overdrevet
Anne Andersdatter, uægte barn, 16 år, indtinget for 18 rdl. hos husmand, Slangstrup
Karen Kirstine Pedersdatter, uægte barn, 13 1/2 år, indtinget for 20 rdl. hos en husmand i Slangstrup.
Sidse Kirstine Pedersdatter, uægte barn, 10 år, indtinget for 20 rdl. hos en enke i Slangstrup.

Anne Kathrine, uægte barn, 10 år, indtinget for 6 rdl.+ 3 Mark i Slangstrup?

Sidse Kirstine Olsdatter, uægte barn, 4 år, indtinget for 18 rdl.

Hendes søster Karen Kirstine Nielsdatter, ligeledes uægte barn, 4 år, indtinget for 10 rdl. . Det ser ud, som om de begge er indtinget til den samme plejefamilie for et samlet beløb af 30 rdl. hos en husmand i Slangstrup.

Niels Nielsen, uægte barn, 15 år gammel. Niels »går på omgang«.

Peter Nielsen Schiermacker, 14 år gammel, indtinget for 10 rdl. hos en husmand i Slangstrup indtil hans konfirmation.

Hans Olsen er 16 år. Begge forældre er døde. Hans »går på omgang«.

Lars Pedersen er 15 år, indtinget for 20 rdl., hans bror er

Niels Pedersen, der er 9 år gammel og indtinget for 10 rdl. De to brødre er i pleje samme sted hos en pottemager i Slangstrup.

Ordet *enke* går igen og igen, når man beskæftiger sig med hospitaler og fattighuse. De var der i tusindvis. Deres navne kan vi finde, men ingen billeder af deres ansigter. De havde samme baggrund for at komme på fattighuset, og fælles for dem var sorgen, fortvivlelsen, afmagten og fattigdommen. Dét vil jeg gerne udtrykke med denne tegning af Käthe Kollwitz, »Enken«.

Efter Ingeborg Christmas Møller:
»På Fattighuset«,
Nationalmuseet 1978.

Anne Marie Christensdatter, 3 år gammel. Hendes forældre er døde, og hun er indtinget for 20 rdl. hos en avlsbruger i Slangerup.

Sofie Olsdatter er 11 år gammel. Begge forældre er døde. Hun er indtinget for 14 rdl. hos en husmand i Slangerup.

3. Klasse

Karen Hansdatter Uttermøller, 37 år. Svagelig af brystsyge (formentlig tuberkulose). Karen har to »uægte« børn og hun er selv »uægte« barn.

Sidse Jensdatter Richter, 46 år. Hendes helbred er godt. Sidse har dog »forstandssvaghed«, men trods dette handicap skaffet sig midler til ophold.

Inger Nielsdatter, 49 år. Helbred og forhold godt. Er enke med tre børn.

Søren Frederiksen Holm, 67 år. Svageligt helbred, forhold godt.

Marie Pedersdatter, ? år. Har to børn, men er forladt af manden.

Dorthe Sørensendatter, 69 år. Svageligt helbred, skikkelig, er enke.

Else Marie Jørgensdatter, 69 år. Rohnes enke, skikkelig, godt helbred.

Sophie Margrethe, 67 år. Svageligt helbred, godt forhold. Hun er født på den Kgl. Fødselsstiftelse i København.

Laurine Rasmusdatter, 20 år. Faderen er død. Opholder sig hos moderen.

Helene Christensdatter, 31 år. Enke.

Marie Kathrine Nielsdatter, ? år. (Red.: Ser ud til at være indtinget for 2 rdl.).

Karen Larsdatter med 2 børn, ? år. (Hun får et tilskud på 6 ridsdaler til huslejen, 1 mark ugentlig og 4 læs tørv).

I det forrige har vi betragtet de fattige i årene 1839 og 1847. Vi kunne fortsætte, men billedet ændres ikke senere i 1800-tallet, men snarere forstærkes.

1854

I 1854 er der 7 lemmer i 1. klasse, 7 i 2. klasse og 13 i 3. klasse, hvoraf de to er krøblinge.

Dette år er indtægterne 1006 rigsbankdaler 1 mark og 5 skilling, heraf er fattigskatten betalt med 587 rigsbankdaler 4 mark og 12 skilling.

Udgifterne beløber sig til 1043 rigsbankdaler 2 mark og 13 skilling

Underbalancer er herefter 37 rigsbankdaler 1 mark og 8 skilling.

Leveringerne til Fattighuset omfatter især:

Madportioner, brød, lys, tørv, sengehalm, sengetøj (lagner), træsko og underbeklædning.

Og således fortsætter fattigforsørgelsen.

Bordel i Fattighuset?

Adskillige bemærkninger i protokollerne kunne tyde på, at en del kvinder har udnyttet kvindens gamle erhverv ved at "drive utugt" i Fattighuset. Formentlig for at skaffe sig en ekstra skil-

Regnskabet

INDTÆGTER

	Rigsdaler
Beholdning fra forrige år	103
Fattigskatten, pålignet beboerne	545
Indtægt fra andre kommuner	13
Salg af fattiges efterladenskaber	15
Renter af kapitaler og Indtægt fra legater	36
Indtægter fra "De fattiges jord" Mulkter	99 2

	815
Gaver ved køb og salg	1
Stadepenge ved markeder	56
,Refunderet fra andre kommuner for udensogns fattige	30

	902

UDGIFTER

	Rigsdaler
Fattighusets lemmer (900 kostdage)	41
2. klasse (indtingede børn), 11	129
3. klasse (til mad, brændsel, begravelsesomkostninger)	138
Drift af Fattighuset, vedligeholdelse, vand, belysning, brændsel, fødevarer, bl.a. brød	476
Andet	4

	788
Beholdning	114
Underbalance i indførte regnskab	57
Beholdning	57 rdl.

I regnskabet er kun medtaget de større beløb, ikke mark og skilling.

Betz

ling til supplerende af deres sparsomme indtægt.

Men hvis en enlig mor eller en ugift kvinde tillod sig et kærlighedsliv i Fat-tighuset var det forargeligt og stemplet som utugt. Det blev nemlig dyrere for samfundet, hvis hun blev gravid – for så var der endnu en, der skulle forsørges (Se f.eks. Sogneforstanderskabet 21/11 1864).

Enhver er sin egen lykkes smed

Er det rigtigt?

Er det sandt?

Er det rigtigt, at enhver er sin egen lykkes smed?

Efter en grundig gennemgang af de fattiges forhold i Slangerup i 1800-tallet er der ingen tvivl. Påstanden om lykkesmeden er en sandhed med modifikationer.

I omdømme deltes lemmerne i »værdigt trængende« og »uværdigt trængende«.

Til de værdige trængende hørte de gamle, de syge, de hjælpeløse, de fader- og moderløse, de handicappede, kort sagt lemmer, der var uden skyld i deres situation.

De arbejdssky, de uvillige, de frække, de dovne, de drikkældige og omstrejferne blev tålt som uværdige lemmer, fordi de var skyld i egen ulykke, en generel social nedvurdering.

En stor del af lemmerne er »uægte børn« – således som det fremgår af det forrige.

Vi har førsøgt at følge disse børn gennem en årrække for at se, hvorledes det gik dem senere i livet. Også måske for at finde ud af, om fattigdom arves – for hvorfor blev man fattig? Desværre forsvinder de fleste for os efter en kort årrække, døde, flytter eller kommer til et andet sogn eller i arbejde andetsteds.

Hvem bestemmer over de fattiges hjælp?

I begyndelsen af 1800-tallet er det sognepræsten, der tager sig af de fattige.

Efter 1842 er det Sogneforstanderskabet og senere, efter 1868, er det Sognerådet, der på deres møder tager stilling til anmodninger om hjælp.

I afsnittet: »Fra sogneforstanderskab til kommunesammenlægning« ses det, at de skiftende råd ser forskelligt på hjælp/ikke hjælp – ligeledes anvendelse af straffeforanstaltninger.

Her kan nævnes: Fratagelse af hjælp i perioder, indsættelse i Ganløse Arbejds- og Forbedringsanstalt i kortere eller længere tid.

For uvorne børn: Afsendelse til Flakkebjerg Opdragelsesanstalt.

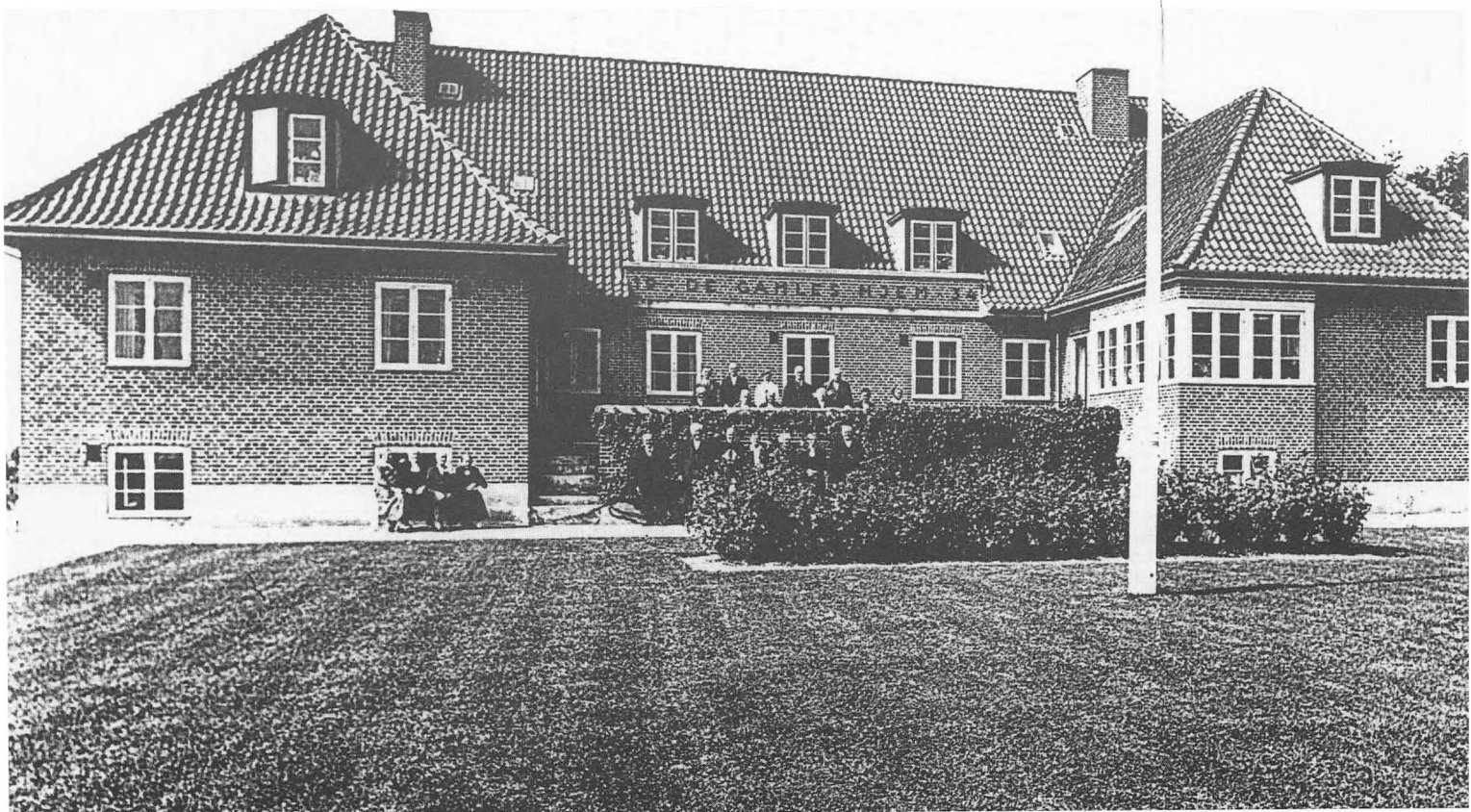
Sognerådet er enerådende og bestemmer tilsyneladende efter forogdtbefindende.

I 1892 indføres aldersrenten, men det er stadig Sognerådet, der tager stilling til ansøgningerne om tildeling af aldersrenten og om hjælpens størrelse.

(Her i 1997 skal vi stadig søge om folkepension)!

Socialreformen i 1933

Først i 1933 kom K.K.Steinckes sociallove med gennemgribende bestemmelser for de ældre og svage medborgere. I Slangerup gav det bl.a. stødet til oprettelsen af De Gamles Hjem i 1934.

På billedet fra omkring 1936 ses adskillige »lemmer«, der er overflyttet fra Fattighuset.

INDBYGGERTAL-1809

UNDER 300.

- 3. KØBMÆND
- 5. BRÆNDERIER
- 5. SKOMAGERE
- 1. MURERMESTER
- 2. HJULMÆND
- 2. POTTEMAGERE
- 1. BAGER
- 1. HATTEMAGER
- 3. VÆVERE
- 1. SKRÆDDER
- 3. SNEDKERE
- 1. SLAGTER
- 2. SMEDE

De óvrige er Daglejere og Landmænd.

1801 - 336

1834 - 552

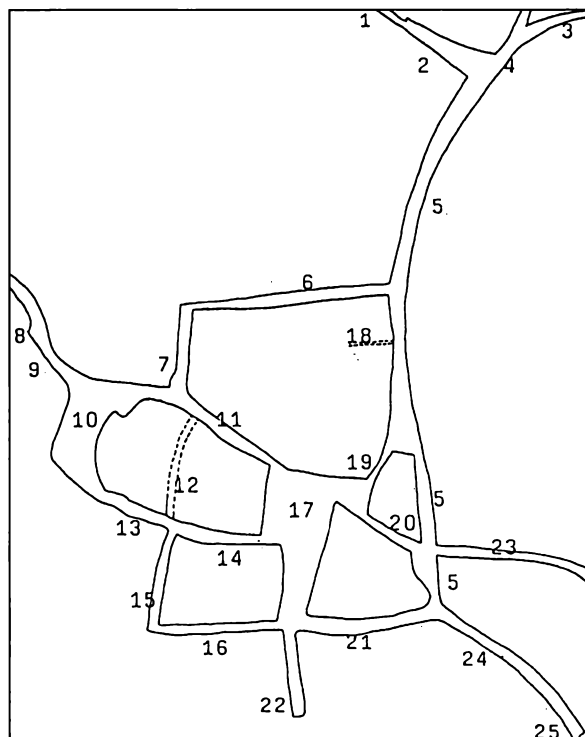
1850 - 663

1901 - 713

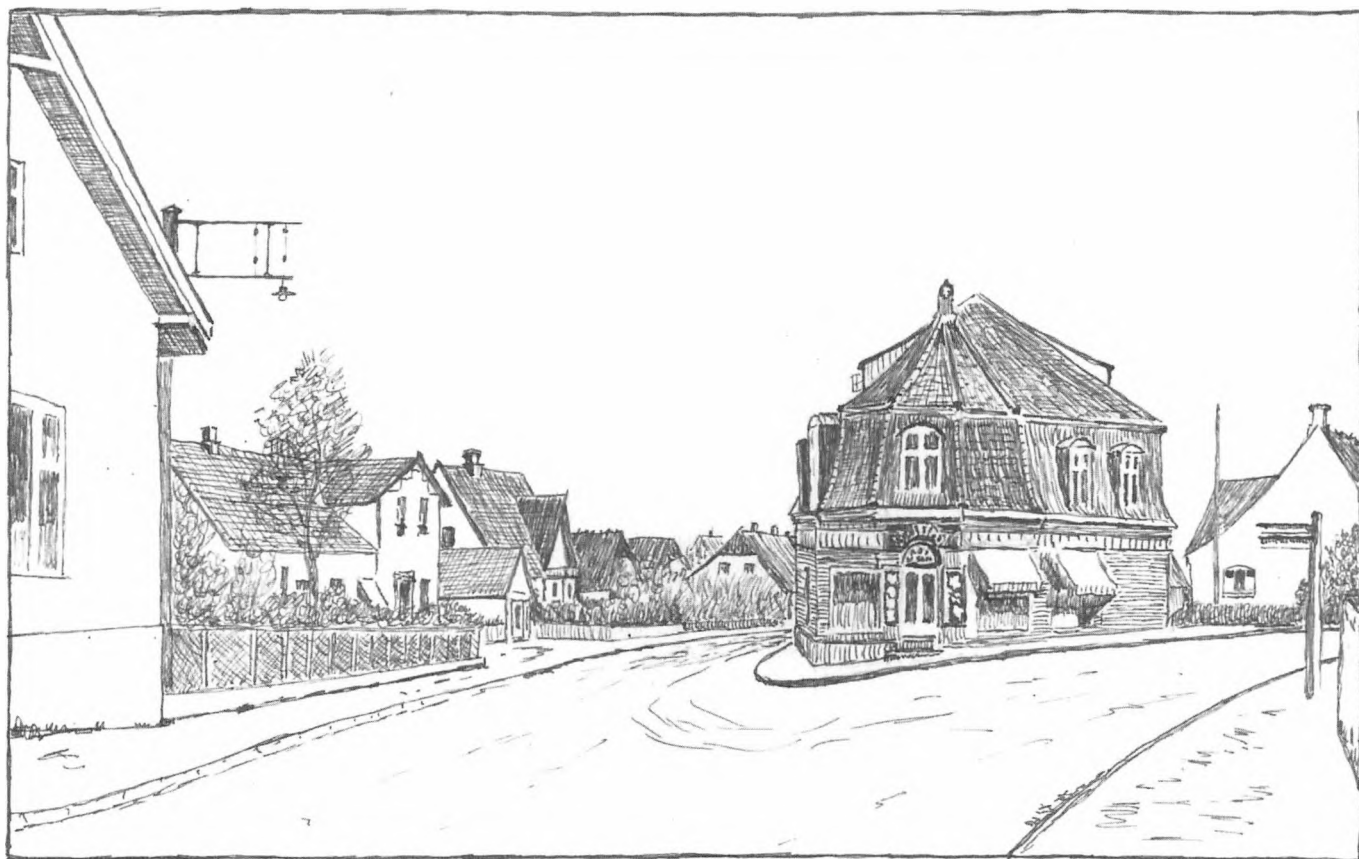
===== = =====

22 – Vejnavne gennem tiderne

1 Sløjfet	Grønnegyde, Jordhøjgyde.
2 Sløjfet	Slottet.
3 Nybrovej	
4 Sløjfet	Nørreport.
5 Kongensgade	Store Kongensgade, Algade, Aalegade.
6 Kannikestræde	Præstestræde, Skolegade.
7 Timianstræde	Præstestræde, Smedegade, Studendergade, Kannikestræde.
8 Sløjfet	Vesterport.
9 Strandstræde	
10 Hestetorvet	
11 Strandstræde	Vomstræde, Vommegade.
12 Sløjfet	Pilestræde.
13 Svaldergade	Svallergade.
14 Svaldergade	Sneversti, Svallergade.
15 Klosterstræde	Pottemagerstræde.
16 Klosterstræde	Pottemagerstræde, Lille Klosterstræde, Vognmandsgade, vognmagergade.
17 Kirketorvet	Torvet, Hovedtorvet, Store Torv.
18 Sløjfet	Lille Kirkestræde.
19 Kirketorvet	Kirkestræde.
20 Møllestræde	
21 Brobæksgade	Torvegade, Rævegade, Foxgade, Fromsgade.
22 Ågårdsstræde	Blegestræde, Blegdamsstræde.
23 Jernbanevej	Møllestræde, Øestræde, Øvej.
24 Brobæksgade	Adelgade, Algade.
25 Sløjfet	Sønderport.

Fra A. Kaarup Nielsens tegningsarkiv:

For sagsp.

(R)

24 – Kilder og litteratur

Slangerup Kommunes Arkiv
Historisk Forenings Arkiv
Christmas-Møller, I: På Fattighuset, Nationalmuseet, 1978.
Jensen, Niels: Nordsjællandske Jernbaner
Jessen, Søren: Slangerups Posthistorie. Posthistorisk tidsskrift
Sundbo, Arne: Frederikssunds og Købstaden Slangerups Historie, bind I-II, Frederiksborg Amts Historiske Samfund 1931-37.
Frederiksborg Amts Avis
Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbøger
Jul i Nordsjælland
»Blæksprutten«, 1926 og 1928
Skoleloven af 1814
Frederiksborg Amts Landboforening, jubilæumsskrift, 1943
Enevig, Anders: Cirkus i Danmark, ca. 1982. bd.1
Slangerup By og dens Brugsforening, 1945
Illustreret Tidende, 1881
Folketællinger og kirkebøger
Skoleprotokoller og Slangerup Skoles arkiv
Anton Kaarup Nielsens arkiv
Inger Ibsens Arkiv
Politimesterens arkiv i Hillerød
Johannes Nilausens erindringer
Slangerup Landbrugsskoles årbøger og elevhæfter
Nordsjællands Landbrugsskoles årbøger
Boserup, Jan : Revalideringsinstitutionen Højagergaard
Palace Hotel, Rådhuspladsen, København
Slangerups Fattigprotokoller
Holst, Helge: Elektriciteten, Gyldendal 1906 og 1910
Ahm, Leif: En verden i lyd og billeder, Lademann, 1972
Larsen, Sten: Ole Bole kom i skole, Gjellerup og Gad, 1989
Kollerød, Ole Pedersen: Min historie, Danmarks Folkeminder, 1978
Kjersgaard, Erik: p.t. Danmarks Nyheder, Lademann 1978
Christoffersen, Knud B.: Købstaden Frederikssunds historie 1801-1970,
1. bind: 1801-1900

***Historisk Forenings Forlag har følgende publikationer på lager
pr. nov. 1997:***

Skolen, der blev rådhus	kr. 10,-
Quintorp, Kvinderup – en landsby	kr. 10,-
Min skoletid	kr. 10,-
Jubilæumsskrift i anledning af Historisk Forenings 10 års jubilæum	kr. 45,-
Nu rinder solen op... Thomas Kingo, væversønnen fra Slangerup	kr. 88,-
Slangerup under besættelsen 1940-45	kr. 35,-
Slangerup kirke – en billedbog	kr. 40,-
Laurits Christian Hansen, 1822-1907: En præstesøns beskrivelse af Slangerup	kr. 40,-
Gamle Slangerup billeder III	kr. 50,-
Jubilæumsskrift 2 i anledning af Historisk Forenings 25 års jubilæum	kr. 50,-
Begge jubilæumsskrifter	kr. 75,-

I 1809 nedlagdes Slangstrup som købstad, og tiden som landsby begyndte. Man kunne kalde det »Slangstrups nyere tid«. Det er den periode, denne bog handler om.

Ingen nulevende kan huske tilbage til 1809. Vi må basere os på oplysninger fra protokoller, kirkebøger, folketællinger og andet nedskrevet materiale. Gamle mennesker kan fortælle om hændelser fra deres egen tid og om, hvad deres forældre eller andre har fortalt.

Hvor langt kan vi selv huske tilbage?

Og hvor meget ved vi egentlig om det nuværende Slangstrup?

- Hvorfor har vi en vej, der hedder Anders Jensensvej?*
- Har her været en privatskole?*
- Har vi haft et børneasyl?*
- Har Kannikestræde heddet Skolegade?*
- Har vi haft vores eget elektricitetsværk?*
- Hvor lå (ligger) den første Brugs?*
- Har der været cirkus på Højagergaard?*

Alt det og meget mere kan man få svar på i denne bog og de efterfølgende!